

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

Sprawozdanie Związku Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej z działalności
w roku 1933/34. Warszawa, 1934, 147, [4] strony

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

Biblioteka
Naczelnej Organizacji
Zjednoczenia Rolników
11 1697

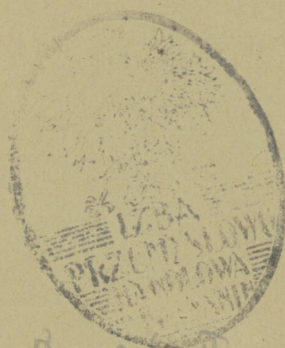
SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB
i ORGANIZACyj ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1933/34

WARSZAWA — 1934 ROK

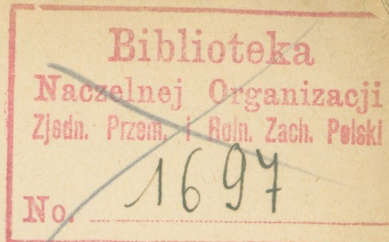

2316. II

SPRAWOZDANIE

**ZWIĄZKU IZB i ORGANIZACyj ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ**

Д. 1953/340/19

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB
i ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1933/34

W A R S Z A W A — 1 9 3 4 R O K

42246. II

D. 1953. 340. 19

DRUKARNIA PRASKA
Sp. z ogr. odp., WARSZAWA

I. Ogólna sytuacja gospodarcza.

Warunki klimatyczne i stan zasiewów.

Rok gospodarczy 1933/34 należy zaliczyć do lat naogół pomyślnych dla rolnictwa pod względem warunków klimatycznych. W sierpniu, wrześniu i październiku 1932 r. przebieg pogody sprzyjał zarówno sprzętowi pozostałych zbóż i okopowych urodzaju 1932 r., jak i pracom przygotowawczym w polu i zasiewom zbóż ozimych. Zarówno dość częste opady atmosferyczne, jak i utrzymująca się prawie przez cały ten okres dość wysoka temperatura przy znacznem usłonecznieniu sprzyjały następnie pomyślnemu rozwojowi ozimin, których stan według szacunków, dokonanych przez Główny Urząd Statystyczny w dn. 15.XI.1932r. przedstawiał się w porównaniu ze stanem zasiewów w analogicznym okresie 1931 r. następująco:

	1932	1931
	15.XI	15.XI
pszenica	3,7	3,1
żyto	4,0	3,1
jęczmień	3,5	3,2
rzepak	3,6	—
koniczyna	3,4	3,3

Na podstawie powyższego szacunku stwierdzić zatem musimy o wiele lepszy stan ozimin w pierwszym okresie 1932 r., niż w analogicznym okresie 1931 r.

Jeśli chodzi o przebieg pogody w okresie zimowym, to do końca grudnia utrzymywała się temperatura stosunkowo wysoka przy braku pokrywy śnieżnej. Przejściowe — niewielkie zresztą — opady śnieżne znikwały niemal natychmiast pod działaniem ciepła. Dopiero w styczniu ogarnęła Polskę fala mrozów, a w ślad za niemi spadły obfite śniegi,

szczególniej na Pomorzu i w woj. wschodnich i południowych. Wyjątek stanowiła część województw centralnych, które niemal do połowy stycznia pozbawione były zupełnie pokrywy śnieżnej przy jednoczesnych dość ostrych mrozach i porywistych wiatrach północno-wschodnich. To też oziminy w tych okolicach ucierpiały dość znacznie. Dopiero w końcu stycznia i w ciągu lutego warunki klimatyczne uległy znacznej poprawie, obfite śniegi pokryły zasiewy, stwarzając korzystne warunki przezimowania.

Ciepła wiosenne ogarnęły Polskę już w marcu, usuwając całkowicie z pól pokrywę śnieżną. Słoneczna i wietrzna pogoda w kwietniu sprzyjała szybkiemu obeschnięciu roli, umożliwiając dość wczesne podjęcie prac wiosennych w polu.

W związku z przedstawionym przebiegiem warunków klimatycznych zasiewy ozime przetrwały pomyślnie okres zimowy. Według danych Gł. Urzędu Statystycznego stan zasiewów ozimych w połowie kwietnia przedstawiał się w porównaniu ze stanem w analogicznym okresie roku poprzedniego jak następuje:

	1933	1932
pszenica	3,4	2,8
żyto	3,6	2,9
jęczmień	3,3	2,8
rzepak	3,3	2,8
koniczyna	3,2	2,9

Następne miesiące, pomimo częściowo niezbyt sprzyjających warunków klimatycznych — jak dość niska temperatura i mała ilość opadów atmosferycznych w maju, a dość znaczna ilość deszczów w okresie kwitnienia zbóż w czerwcu — nie pogorszyły naogół stanu zasiewów. Deszcze niezbyt gwałtowne nie odtrąciły naogół kwiatu ze zbóż, przyczyniając się natomiast do znacznego wzrostu słomy, której zbiór wypadł w roku sprawozdawczym wyjątkowo pomyślnie. Słoneczna i ciepła pogoda w okresie żniw pozwoliła na pomyślny sprzęt.

Następne miesiące były pogodne i ciepłe przy niewielkich opadach atmosferycznych, tak że w wielu okolicach dawał się we znaki niedostateczny zapas wilgoci w glebie. Odbiło się to ujemnie wprawdzie na rozwoju ziemniaków, których zbiór ilościowo wypadł nieco gorzej, z drugiej jednak strony straty te zostały zrównoważone przez znacznie większą odporność ziemniaków na przechowanie zimowe. Buraki cukrowe, aczkolwiek nie były zbyt dorodne, wykazały zato wyższą od przeciętnej w innych latach zawartość cukru.

P l o n y.

Omówiony w poprzednim rozdziale przebieg pogody w okresie zasiewów, wegetacji i zbiorów roślin wytworzył warunki naogół pomyślne, a w każdym razie znacznie pomyślniejsze niż w roku poprzednim. Znalazło to pełne odbicie w wysokości plonów, które w zakresie wszystkich zbóż i roślin pastewnych były znacznie lepsze niż w roku ubiegłym.

Szczególnie jaskrawą poprawę wykazuje plon pszenicy, pamiętać jednak należy, że rok poprzedni był specjalnie nieszczęśliwy w zakresie pszenicy, dotkniętej w największych ośrodkach produkcji klęską rdzy. Większe plony uzyskano w zakresie żyta, owsa i jęczmienia. Plony żyta i pszenicy przekroczyły w 1933 r. wysokość plonów w 1929 r., który był rokiem urodzajnym. Gorsze plony dała gryka, proso i kukurydza. Rośliny oleiste, jak rzepak i rzepik, dały plony również wyższe niż w roku poprzednim, nie osiągając jednak poziomu w latach 1929—1931. Plony lnu i konopi wypadły prawie bez zmiany. Dość znaczny natomiast spadek plonu wykazują ziemniaki. Plon z 1 ha w omawianym roku był o 7 q. niższy niż w roku poprzednim, a zarazem najniższy w okresie lat 1929—1932. Nadmienić przytem należy, iż w ostatnim pięcioleciu obserwujemy stały spadek plonów ziemniaka. Gdy w r. 1929 plon z 1 ha wynosił 120 q. to w r. 1930—116, w 1931—114, w 1932—110, a wreszcie w ostatnim 1933 r. tylko 103 q. Było to wynikiem niepomyślnym warunków wegetacji ziemniaków w roku sprawozdawczym, które spowodowały znacznie silniejszy spadek plonu niż w latach poprzednich. Te same warunki klimatyczne, które odbiły się tak ujemnie na plonach ziemniaka, dały też ujemne wyniki w zakresie buraka cukrowego.

Plony z 1 ha w kwintalach

Ziemiopłody	1929	1930	1931	1932	1933
pszenica	12,6	13,6	12,5	7,8	12,8
żyto	12,1	11,8	9,9	10,8	12,2
jęczmień	13,2	11,9	11,6	11,6	12,3
owies	13,5	10,7	10,6	10,8	12,2
gryka	7,9	6,8	7,3	6,0	5,3
proso	12,5	12,0	14,5	11,2	8,7
kukurydza	10,8	8,9	10,6	10,9	6,1
mieszanki ze zbóż (jęczm. i owies)	17,1	13,8	15,5	13,8	14,6
inne mieszanki ze zbóż	14,5	13,1	13,7	12,3	13,1
groch	11,0	9,1	8,8	9,5	10,1
rzepak i rzepik	10,1	10,5	10,2	7,1	9,2
len nasienie	6,6	5,1	4,8	4,4	4,7
„ włókno	5,5	3,8	3,4	2,7	2,8
konopie nasienne	7,3	6,9	6,9	4,5	4,9
„ włókno	6,7	6,6	4,7	3,2	3,3
ziemniaki	120,0	116,0	114,0	110,0	103,0
buraki cukrowe	208,0	255,0	186,0	205,0	187,0

Powierzchnia upraw.

Załączone zestawienie powierzchni upraw poszczególnych ziemio-
plodów w Polsce wykazuje w roku sprawozdawczym pewien wzrost
ogólnej powierzchni zasianej w stosunku do r. poprzedniego. Łączy się
to z koniecznością uzyskiwania przez rolników możliwie dużej ilości
jednostek produktów znajdujących zbyt na rynku, by poprzez wzrost
ilościowy zaofiarowanego towaru wyrównać stratę na cenie tego pro-
duktu i tą drogą uzyskać niezbędną ilość gotowizny na pokrycie ko-
niecznych płatności. Konserwacją tych warunków są daleko idące osz-
zczędności w stosowaniu nawozów sztucznych i szersze użycie nawo-
zów zielonych, jak łubin i seradela, w charakterze przedplonów. Po-
twierdzenie tego dają nam liczby wskazujące wzrost powierzchni ob-
sianej łubinem, seradelą oraz żytem, a więc tem zbożem, które pomi-
mo niskich cen jest najłatwiejsze do zbycia dzięki akcji interwencyj-
nej PZPZ.

Powierzchnia zasiewu pszenicy ozimej zmalała w roku sprawo-
zdawczym o ca. 58.000 ha. Było to prawdopodobnie wywołane pewną
powściągliwością rolników w obsiewaniu tem zbożem z powodu strat
poniesionych w r. ub. na skutek klęski rdzy. Natomiast widzimy dal-
szy lekki wzrost upraw pszenicy jarej. Jest to wynik stopniowego roz-
powszechniania się tej kultury, uprawianej dotąd przeważnie w woj.
zachodnich, również i na inne dzielnice kraju.

Biorąc ogólnie, podkreślić należy zaobserwowany już w roku ze-
szłym dalszy lekki spadek upraw zbóż kłosowych, których powierzchnia
zasiewów do roku 1931/32 stale wzrastała. Biorąc procentowy stosunek
powierzchni zasianej czterema głównemi zbożami stwierdzamy, że kul-
tury te, zajmujące w r. 1930/31 68% ogólnej powierzchni, skurczyły
się w roku sprawozdawczym do 64%, a więc o pełne 4%.

Obszar uprawy ziemniaków wykazuje w roku sprawozdawczym
lekki wzrost. Stopniowe wprowadzie zwiększanie się powierzchni zajętej
pod uprawę ziemniaków obserwujemy od kilku lat. Jednocześnie wzra-
stają stale powierzchnie uprawy innych okopowych, niewyszczególnio-
nych w oficjalnych publikacjach G. U S. Jest to zrozumiała dążność
rolników do częściowego choćby zastąpienia kurczących się z roku na
rok obszarów uprawy buraka cukrowego. Te ostatnie zmalały w dal-
szym ciągu. Redukcje te wyniosły w stosunku do r. poprzedniego dal-
szych 17.000ha. W porównaniu z r. 1928/29 obszar uprawy buraka cukr.
wynosił w 1933/4 zaledwie 33%.

Dzięki skutecznemu poparciu przez Rząd wyteżonej działalności
Towarzystwa Lniarskiego i naczelnych organizacyj rolniczych, mają-

Powierzchnia upraw w Polsce.

Z i e m i o p ł o d y	1929/30		1930/31		1931/32		1932/33	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Ogółem powierzchnia zasiana	16.859.624	100,00	16.948.429	100,00	16.824.781	100,00	16.931.704	100,00
Pszenica ozima	1.503.090	8,91	1.674.035	9,88	1.572.515	9,35	1.513.864	8,94
„ jara	142.379	0,84	145.068	0,86	153.631	0,91	180.592	1,07
Żyto ozime	5.867.793	34,80	5.747.679	33,91	5.620.103	33,55	5.751.444	33,97
„ jare	27.210	0,16	24.286	0,14	25.608	0,15	23.862	0,14
Jęczmień ozimy	57.464	0,34	51.407	0,30	40.081	0,24	32.710	0,19
„ jary	1.176.111	6,97	1.220.994	7,20	1.166.623	6,93	1.133.774	6,70
Owies	2.186.967	12,97	2.171.933	12,82	2.220.414	13,20	2.204.432	13,02
Gryka	308.133	1,83	327.085	1,93	344.812	2,05	317.944	1,88
Proso	85.395	0,51	92.525	0,55	93.040	0,55	89.450	0,53
Kukurydza	94.261	0,56	98.247	0,58	96.936	0,58	91.123	0,54
Mieszanki ze zbóż: jęczmień i owies	137.319	0,81	143.004	0,84	137.672	0,82	130.132	0,77
Inne mieszanki ze zbóż	79.689	0,47	81.646	0,48	92.753	0,55	101.703	0,60
Groch	205.284	1,22	200.925	1,19	177.809	1,06	173.352	1,02
Peluszka	41.535	0,25	42.406	0,25	53.956	0,32	58.845	0,35
Wyka i bobik	100.373	0,60	118.073	0,70	137.570	0,82	142.294	0,84
Fasola, bób, soczew	35.317	0,21	37.685	0,22	39.448	0,23	39.832	0,24
Koniczyna	894.439	5,30	869.787	5,13	877.526	5,21	919.856	5,43
Seradela	282.626	1,68	247.469	1,46	262.593	1,56	268.462	1,58
Łubin	356.790	2,12	335.614	1,98	359.255	2,13	365.337	2,16
Pozost. pastewne	64.801	0,38	61.673	0,36	93.554	0,56	102.627	0,61
Rzepak i rzepik	26.335	0,16	42.971	0,25	32.900	0,13	30.327	0,18
Len	115.509	0,69	102.059	0,60	93.678	0,56	15.047	0,56
Konopie	31.844	0,19	30.909	0,18	31.821	0,19	32.047	0,19
Ziemniaki	2.671.786	15,85	2.717.641	16,04	2.715.066	16,14	2.739.783	16,18
Buraki cukrowe	185.020	1,10	148.639	0,88	116.059	0,69	99.044	0,58
Pozostałe okopowe	146.378	0,87	174.172	1,03	205.118	1,22	221.043	1,30
Drobne uprawy	35.776	0,21	40.497	0,24	57.041	0,34	65.866	0,39

cych na celu poprzez zapewnienie szerszego rynku zbytu większej rentowności uprawie lnu i konopi, udało się w roku sprawozdawczym zahamować trwający od lat kilku spadek powierzchni zajętej pod uprawę tych roślin

W zakresie rzepaku stwierdzamy pewien wzrost powierzchni zasiewu. Wyniki akcji organizacyj rolniczych i Rządu w zakresie roślin włóknistych i oleistych mogą się jednak ujawnić w sposób wyraźniejszy dopiero za lat kilka i wtedy dopiero można spodziewać się większego wzrostu upraw tych roślin.

Na podkreślenie zasługuje fakt dalszego wzrostu upraw koniczyzny, seradeli, peluszek, oraz bobiku i wyki, a więc tych roślin, które posiadają dla rolnika zarówno dużą wartość pastewną jak i nawozową w formie przedplonów. Wreszcie godny uwagi jest stały choć powolny wzrost t. zw. drobnych upraw, co świadczy o dążeniu rolników do możliwej wszechstronności produkcji i poszukiwaniu upraw bardziej rentownych.

Zbiory.

Omówione wyżej warunki wegetacji roślin, obszar użyty pod poszczególne uprawy oraz plony uzyskane zjednostki powierzchni zdecydowały o wysokości zbiorów w omawianym roku gospodarczym. Wyniki urodzaju roku sprawozdawczego zestawiono w poniższej tabeli.

Ogólne zbiory w Polsce w kwintalach.

Ziemioplody	1930	1931	1932	1933
Pszenica ogółem . . .	22.404.462	22.649.137	13.464.284	21.740.860
„ ozima . . .	20.608.593	20.958.991	12.033.817	19.571.626
„ jara . . .	1.795.869	1.690.146	1.430.817	2.169.234
Żyto ogółem . . .	69.580.466	57.026.305	61.104.612	70.732.893
„ ozime . . .	69.350.907	56.857.195	60.929.284	70.557.679
„ jare . . .	229.559	169.110	175.328	175.214
Jęczmień ogółem . . .	14.639.051	14.757.326	14.008.366	14.358.771
„ ozimy . . .	773.019	672.048	550.580	499.047
„ jary . . .	13.866.032	14.085.278	13.457.786	13.859.724
Owies . . .	23.476.217	23.094.689	23.908.305	26.829.468
Gryka . . .	2.095.003	2.373.515	2.060.453	1.676.354
Proso . . .	1.023.750	1.341.983	1.044.977	775.252
Kukurydza . . .	837.883	1.041.220	1.057.390	558.828
Mieszanki ze zbóż: (jęczmień i owies) .	1.889.784	2.211.552	1.894.967	1.896.845
Inne mieszanki ze zbóż	1.043.997	1.117.740	1.144.278	1.334.985
Groch . . .	1.861.901	1.761.708	1.697.088	1.758.439
Rzepak i rzepik . . .	276.505	436.844	234.674	278.462

Ziemiopłody	1930	1931	1932	1933
Len nasienie	593.109	493.141	416.707	450.604
„ włókno	441.343	342.967	255.968	266.193
Konopie nasienie	219.266	213.649	141.812	156.806
„ włókno	209.118	144.118	101.032	104.295
Ziemniaki	309.023.336	309.883.854	299.745.285	283.300.585
Buraki cukrowe	47.170.269	27.612.475	23.785. 06	18.523.050
Koniczyna (pasza)	34.093.806	24.603.344	17.892.507	22.479.723
Wyka i bobik (pasza)	1.062.800	1.496.546	1.267.132	1.429.639
Peluszka (pasza)	397.803	440.314	417.078	425.825
Seradela (pasza)	3.042.953	2.397.582	1.340.591	1.401.442

Z powyższego zestawienia widać, że zbiory zbóż chlebowych, t.j. pszenicy i żyta były w r. sprawozdawczym pomyślne. Zbiór pszenicy przewyższał znacznie poziom zbiorów w r. poprzednim, będąc niedalekim zbiorów w latach 1930 i 1931. Na podkreślenie zasługuje przytem największy w ostatnim pięcioleciu zbiór pszenicy jarej. Zbiór żyta był rekordowy, przewyższając nawet zbiór 1929 r., nie mówiąc już o mniej urodzajnych latach następnych. Zbiory jęczmienia utrzymują się w ostatnim 5-leciu na mniej więcej jednakowym poziomie. Rok sprawozdawczy nie przyniósł również większych odchyień, natomiast wykazuje pewną poprawę w porównaniu z r. 1932. Znacznie lepiej natomiast niż w r. poprzednim wypadły zbiory owsa, ustępujące jedynie rekordowemu urodzajowi 1929 r. i przewyższające poza tem zbiory wszystkich lat następnych. Nieznaczne zmiany na korzyść 1933 r. wykazują zbiory mieszanki zbóż i innych mieszanek. Pomyślnie wypadł zbiór koniczyny, seradeli, wyki i peluszki w postaci pasz. Zbiory roślin przemysłowych, a więc rzepaku, rzepiku, lnu i konopi były również nieco lepsze niż w roku poprzednim. Znacznie gorzej natomiast wypadł zbiór najważniejszych okopowych, mianowicie ziemniaków i buraków cukrowych.

Rok gospodarczy 1933/34 rozpoczęło zatem rolnictwo ze zbiorami przewyższającymi — z wyjątkiem ziemniaków — znacznie zbiory roku poprzedniego, przyczem sprzęt dokonany naogół pogodnie zapewnił zarówno zadawalniającą jakość ziarna i słomy, jak również większą odporność okopowych na przezimowanie w kopcach. Poza tem akcja Rządu, mająca na celu ulżenie doli rolnictwu poprzez szereg ulg w zakresie obsługi i spłaty zobowiązań rolniczych, objęta ogólną nazwą akcji odciążeniowej, zdawała się zapewniać rolnictwu możność spokojniejszej pracy, mniejszego nękania przez wierzycieli, stopniowej spłaty zobowiązań bez ciągłej obawy egzekucji i wyzucia z warsztatu pracy. Wa-

runkiem powodzenia tej akcji było utrzymanie się cen rolniczych na poziomie umożliwiającym rolnikom pokrycie niezbędnych potrzeb osobistych i gospodarczych oraz stopniowe regulowanie zobowiązań dłużnych.

Niestety rok sprawozdawczy przyniósł ze sobą dalszy poważny spadek cen artykułów rolniczych. Przedewszystkiem urodzaj był zjawiskiem ogólnoświatowym, rozkład zaś jego na kuli ziemskiej był tego rodzaju, że utrudniał w znacznym stopniu i tak ograniczoną wymianę międzynarodową i stawiał państwa eksportujące zboże, a więc w tej liczbie i Polsce, w sytuacji specjalnie trudnej i uciążliwej.

Ceny produktów rolnych.

Ceny czterech zbóż w Polsce, jako kraju rozporządzającym nadwyżkami eksportowymi, kształtowały się w zależności od sytuacji na rynkach światowych, która z kolei była wynikiem rozmiarów urodzaju światowego, rozkładu tego urodzaju pomiędzy poszczególne kraje, (co decyduje o rozmiarach dokonywanych obrotów zbożem), wreszcie wysokości ciężących na rynku zapasów z lat poprzednich. Wkrótce po zbiorach poczęła się wyjaśniać sytuacja światowa w zakresie zbiorów. Pierwsze informacje stwierdzały pomyślnie naogół (z wyjątkiem półwyspu Pirenejskiego) wyniki zbiorów w Europie w przeciwieństwie do Stanów Zjednoczonych, gdzie liczone się ze zbiorem pszenicy w rozmiarach zaledwie $\frac{2}{3}$ zbiorów przeciętnych. Również w Kanadzie liczone się z gorszym urodzajem, niż w latach poprzednich. Zbiory żyta w Stanach Zjedn. szacowano również o wiele niżej. Natomiast w innych krajach urodzaje wypadły lepiej, niż w roku poprzednim. Między innymi zbiory w Chinach szacowano o 15 — 20% wyżej od zbiorów roku ubiegłego. Również zbiory w ZSSR. zapowiadały się pomyślnie, przewyższając w zakresie pszenicy o 75 mil. q. zbiór roku poprzedniego. W styczniu 1934 sytuacja w zakresie zbiorów w ważniejszych krajach wyjaśniła się już całkowicie. Światowy rozkład urodzajów 1933 r. w porównaniu z 1932 r. i średnią za lata 1927 — 31 r. przedstawia poniższe zestawienie..

Z powyższego zestawienia widać, że urodzaj światowy zbóż chlebowych był w r. 1933 w skali światowej lepszy nietylko od urodzaju z roku poprzedniego, ale przewyższał nawet średnią za lata 1927—1931. Rozkład tego urodzaju był tego rodzaju, że kraje europejskie osiągnęły w sumie wyniki znacznie lepsze niż w latach ubiegłych, przyczem w pierw-

Zbiory światowe w 1000 g.

	1933	1932	średnia 1927-31	1933	1932	średnia 1927-31	1933	1932	średnia 1927-31	1933	1932	średnia 1927-31
	p s z e n i c a			ż y t o			j ę c z m i e ń			o w i e s		
Europa	464.387	405.974	377.361	249.028	237.342	221.157	167.486	168.670	158.889	271.543	262.567	257.686
ZSSR	277.268	202.500	223.624	241.857	220.200	219.201	78.484	50.300	60.384	154.109	112.400	155.388
Ameryka	220.148	328.970	358.518	6.480	12.593	13.926	47.782	83.347	82.423	152.288	241.339	231.603
Azja	134.172	124.590	128.180	—	—	—	39.691	40.189	42.057	1.811	1.728	2.540
Afryka	29.144	34.703	30.252	—	—	—	22.103	23.300	22.008	8.440	10.100	9.281
Argentyna	69.720	64.060	67.817	2.560	3.200	1.814	7.700	7.000	3.539	—	—	—
Unja Połud. Afr.	2.722	2.892	2.534	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Australja	43.546	58.049	44.034	—	—	—	—	—	—	—	—	—
O g ó ł e m	1247.142	1226.174	1237.723	520.432	475.582	458.608	363.426	372.944	369.504	591.243	630.549	658.680

szej linii urodzajem zostały obdarzone kraje normalnie importujące znaczne ilości zboża. Również Rosja Sow. osiągnęła w roku sprawozdawczym wyniki zbiorów przewyższające znacznie zbiór roku poprzedniego i średnią zbiorów w okresie lat 1927 — 1931. Natomiast Kanada i Stany Zjedn. dotknięte zostały poważnym nieurodzajem, który powinien był wpłynąć na redukcję remanentów z lat poprzednich. Jeśli chodzi o wyniki zbiorów na półkuli południowej, to w Argentynie osiągnięto zbiór pszenicy znacznie lepszy niż w roku poprzednim i przewyższający przeciętne zbiory w latach 1927 — 31, w Australji zaś urodzaj był mniej pomyślny niż w r. 1932, utrzymując się jednak mniej więcej na poziomie średnich z okresu 1927 — 31. W rezultacie końcowym stwierdzić należy, że światowy zbiór pszenicy i żyta w r. sprawozdawczym przewyższył zbiory 1932 r. oraz średnią za okres 1927 — 31.

W przeciwieństwie do pomyślnych wyników światowego zbioru pszenicy i żyta zbiór owsa i jęczmienia wypadł w skali światowej gorzej nie tylko od zbiorów r. 1932, ale i od średniej za lata 1927 — 31. Największe straty poniosła w tym zakresie Kanada i Stany Zjedn. Natomiast Europa wraz z Rosją Sow. osiągnęły i w tym zakresie wyniki lepsze niż w latach 1927 — 31, a jeśli chodzi o owies, to zbiór tego zboża był więcej niż pomyślny.

Przedstawiony wyżej wynik zbiorów światowych i ich rozmieszczenie wpłynął deprymująco na poziom cen, który uległ dość szybkiej i znacznej redukcji. Zapotrzebowanie krajów importujących w związku z pomyślnym urodzajem zmalało, co stworzyło nowe trudności w ułokowaniu przez kraje eksportujące ich nadwyżek wywozowych, pogłębiając tendencję zniżkową, wywołaną świadomością, że ogromne zapasy zbóż ciężące od szeregu lat na rynkach nie ulegną redukcji. To też ceny pszenicy w portach europejskich spadły do poziomu znacznie niższego od najniższych notowań z roku poprzedniego. Pomiędzy cenami żyta i pszenicy wytworzyła się od początku kampanji znaczna marża, przyczem ceny żyta kształtowały się na poziomie tak niskim, jakiego nie notowano w okresie ostatniego dziesięciolecia.

Na rynku polskim ceny zbóż spadły zaraz po żniwach bardzo poważnie. Pszenica, która w pierwszych dniach sierpnia utrzymywała się na poziomie około 40 zł. za 100 kg., w końcu tego miesiąca spadła poniżej 20 zł. Ceny żyta spadły jeszcze silniej, przyczem w pierwszym okresie poźniwym wskutek ogromnej podaży tego zboża, P.Z.P. nie mogły opanować rynku i był moment, kiedy istniała bardzo poważna dysproporcja pomiędzy notowaniami giełdy a cenami na pobliskich nawet rynkach prowincjonalnych.

Ta wysoce niepomyślna dla rolników sytuacja została jednak bardzo szybko opanowana i już od drugiego tygodnia września obserwujemy stabilizację cen żyta, i zanik niezdrowej spekulacyjnej marży.

Ceny zbóż jarych uległy po żniwach znacznie mniejszemu spadkowi od cen zbóż chlebowych, owies zaś odzyskał wkrótce tendencję dość mocną w związku z intensywnymi zakupami przez wojsko.

Zupełna niemal stabilizacja cen zbóż na naszym rynku wewnętrznym utrzymała się bez zmian do końca kwietnia omawianego roku gospodarczego. Pod koniec tego miesiąca dał się zaobserwować ponowny wzrost podaży ze strony rolnictwa. Napięcie tej podaży wzrastało z tygodnia na tydzień, osiągając punkt szczytowy w miesiącu maju. Rozmiary dostaw zboża na rynek były tak wielkie, że P. Z. P. Z. nie zdołały po zapełnieniu magazynów i przy ówczesnych możliwościach eksportowych usunąć z rynku nadmiaru oferowanego przez rolników zboża i zmuszone były wstrzymać na czas pewien zakupy interwencyjne. W wyniku wytworzonej sytuacji ceny zbóż chlebowych dość silnie zniżkowały. Pszenica straciła w tym czasie w stosunku do ceny z marca przeszło 3 zł. na 100 kg., żyto zaś w tym samym okresie blisko 1,70 zł. Sytuacja ta, aczkolwiek w mniej silnych rozmiarach, powtórzyła się, po okresie zwyżki cen w czerwcu, w lipcu 1934 r. W rezultacie średnia roczna cena, którą rolnik uzyskał w roku sprawozdawczym za pszenicę była o 11,26 zł. na 100 kg. niższa od średniej ceny tego zboża w roku 1932/33. Spadek cen żyta w skali rocznej był mniejszy, wynosząc na 100 kg. 3,53zł.

W przeciwieństwie do pszenicy i żyta ceny jęczmienia utrzymały się przez cały rok na prawie niezmiennym poziomie, zwyżkując w okresie przednowkowym do poziomu 19,20 zł. za 100 kg. Ceny owsa po łagodnym spadku w miesiącach: grudzień — marzec, rozpoczęły od kwietnia ruch zwyżkowy, który trwał aż do końca niemal okresu sprawozdawczego. Jednakże i te zboża w przecięciu rocznym straciły po kilka punktów w stosunku do średniej rocznej cen w 1932—33. Różnica ta dla jęczmienia wynosiła 1,17 zł., dla owsa zaś — 2,74 zł. na 100 kg.

Reasumując stwierdzić musimy, że w roku sprawozdawczym ceny wszystkich 4-ech zbóż uległy w przecięciu rocznym dalszej zniżce. Spadek tych cen w skali rocznej wyniósł dla pszenicy 64,4%, dla żyta 19,8 %, dla jęczmienia 6,8 %, i dla owsa 6,9%.

Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za 1 q.

Rok i miesiąc	Pszenica	Ż y t o	Jęczmień	Owies	Bydło średn. wszystkich gatunków	Trzoda chle- wna średnio 4-ch gatunk.	Masło I gatunek za 1 kg.	Jaja za 1 kg.
					na targowicy w Poznaniu		w hurcie w	Warszawie
przeciętnie 1928/29 . .	44,79	34,54	36,52	34,99	142,39	209,23	6,68	3,63
" 1929/30 . .	40,60	21,99	26,71	21,51	122,40	222,77	5,70	3,01
" 1930/31 . .	29,23	22,82	25,61	24,88	90,89	131,96	4,77	2,70
" 1931/32 . .	26,98	25,09	24,59	23,70	58,56	100,78	3,77	1,79
" 1932/33 . .	31,63	17,87	17,10	16,17	46,29	94,64	3,23	1,55
" 1933/34 VIII . .	20,33	15,15	—	14,33	51,21	95,80	3,25	1,03
" IX . .	21,97	14,38	15,75	14,29	54,64	101,31	3,21	1,28
" X . .	20,95	14,50	15,75	14,96	54,90	95,85	3,55	1,38
" XI . .	20,89	14,50	15,45	13,78	52,60	86,06	3,39	1,61
" XII . .	20,50	14,50	15,25	12,98	51,30	81,25	3,40	1,83
" I . .	20,50	14,50	15,25	12,14	48,74	78,90	2,66	1,99
" II . .	20,55	14,50	15,38	11,32	50,89	75,49	3,26	1,27
" III . .	21,09	14,50	15,75	11,82	50,22	73,13	3,60	1,05
" IV . .	19,81	14,50	15,75	12,13	50,08	66,81	3,06	0,89
" V . .	17,94	12,82	15,75	12,48	48,24	58,62	2,83	0,79
" VI . .	20,93	14,34	—	15,90	47,33	59,69	2,20	0,95
" VII . .	19,00	13,93	19,20	15,03	46,49	65,10	2,30	0,88
średnia roczna 1933/34 .	20,37	14,34	15,93	13,43	50,55	78,17	3,06	1,25

Stan pogłowia inwentarza żywego.

Dorocznie opracowywany przez Główny Urząd Statystyczny spis pogłowia zwierząt hodowlanych pozwala nam śledzić z roku na rok zmiany, jakie zachodzą na odcinku naszej wytwórczości hodowlanej. Poniżej podajemy tablicę, w której zestawiono stan inwentarza żywego w ciągu kilku lat ostatnich z wyszczególnieniem zmian procentowych, jakie zachodziły w tym czasie w stanie pogłowia poszczególnych zwierząt.

Ogólna ilość zwierząt gospodarskich
(w tysiącach sztuk)

L a t a	Konie	Bydło rogate	Trzoda chlewna	Owce	Kozy
30.VI—1930	4.103	9.399	6.047	2.491	227
Zmiany % w stosunku do r. 1929	+1,4	+3,8	+25,2	+7,7	
30.VI—1931	4.124	9.786	7.321	2.599	237
Zmiany % w stosunku do r. 1930	+0,5	+2,1	+21,1	+4,3	+4,7
30.VI—1932	3.940	9.461	5.844	2.488	248
Zmiany % w stosunku do r. 1931	—4,4	—3,3	—20,2	—4,3	+4,3
30.VI—1933	3.773	8.985	5.753	2.557	277
Zmiany % w stosunku do r. 1932	—4,2	—5,0	—1,6	+2,7	+10,5
30.VI—1934*)	3.760	9.237	7.082	2.556	278
Zmiany % w stosunku do r. 1933	—0,3	+2,8	+23,1	—0,3	+15,2

Porównanie liczb zawartych w powyższym zestawieniu wskazuje, że rok 1933 był okresem najniższego stanu pogłowia zwierząt gospodarskich w Polsce w okresie ostatniego 5-lecia. Największy spadek nastąpił w zakresie trzody chlewnej. Najniższy stan pogłowia trzody zarejestrowano w 1933 r. Spadek ilości nierogacizny w Polsce w tym roku w stosunku do najwyższego stanu pogłowia w 1931 r. wyniósł 21,4%. Stan ilościowy bydła rogatego utrzymał przez pierwsze lata kryzys nawet tendencję zwykłą i dopiero w 1933 r. uległ poważniejszej redukcji (o 5,1%). Niemal 3%-owy wzrost pogłowia owiec był wynikiem powstania korzystniejszych i łatwiejszych warunków zbytu wełny i mię-

*) Dane prowizoryczne G. U. S.

sa na skutek realizacji szeregu zarządzeń, zwiększających popyt na te produkty pochodzenia krajowego. Spadek pogłowia koni był dalszym ciągiem rozpoczętego w roku 1931 procesu likwidowania szeregu hodowli konia remontowego i zaniechania przez wielu rolników stanowiącia kłaczy w wyniku silnej niżki cen za konie i ograniczenie zakupów remontu przez wojsko.

Pogłowie trzody chlewnej, które w r. 1933 osiągnęło najniższy stan ilościowy, w r. 1934 wzrosło według prowizorycznych obliczeń G. U. S. o przeszło 23%, zbliżając się do poziomu z 1931 r. Stwierdzony w uprzednim roku silny spadek ilości trzody nie był więc zasadniczym obniżeniem pogłowia tych zwierząt, ale zwykłym ruchem koniunkturalnym, którego okres wahań według d-ra Stefana Schmidta trwa 3 do 4 lat. Zupełnie analogicznie układają się stosunki w zakresie hodowli bydła z tą tylko różnicą, że okresy cyklicznych wahań są znacznie dłuższe, odchylenia zaś znacznie mniejsze niż w stosunku do trzody chlewnej.

Przechodząc do analizy sytuacji w zakresie produkcji hodowlanej, stwierdzić należy i na tym odcinku wytwórczości rolniczej dalsze pogłębienie się kryzysu. Przytoczone w załączonej tablicy zestawienie cen bydła rogatego i trzody chlewnej nie ilustruje przytem dość dokładnie istotnego stanu rzeczy na terenie całej Polski. Wzięty pod uwagę rynek poznański charakteryzuje wyższa jakość zarówno bydła jak i trzody, sprawniejsza organizacja handlowa, wreszcie wyższa pod względem moralnym sfera ludzi trudniących się zawodowo handlem zwierzętami rzeźnemi, niż to ma miejsce w większości pozostałych województw Polski. Jeśli chodzi o trzodę chlewną, to warunki jej zbytu na terenie poznańskiego przedstawiają się również specjalnie korzystnie ze względu na szeroko rozbudowany tam przemysł bekoniarski i wędliniarski, wpływające niewątpliwie zwyklowo na przeciętny poziom cen nierogaczyny, notowany na tym rynku. W rezultacie ceny wykazane w omawianem zestawieniu są niewątpliwie wyższe od przeciętnych cen na innych terenach kraju. Bez względu na te sprzyjające warunki ceny bydła i trzody na rynku poznańskim uległy powszechnej tendencji niżkowej, której (jeśli chodzi o bydło rogate), najostrzejszy kurs rozpoczął się już z początku następnego 1934/35 roku gospodarczego. Jednakże sytuacja w zakresie bydła nie uległa tak silnym zmianom jak w zakresie trzody chlewnej. Jeśli brać pod uwagę średnią roczną cen bydła, to rok sprawozdawczy wykazuje nawet pewną ich poprawę. Natomiast spadek cen trzody chlewnej jest nawet w ramach notowań poznańskich zupełnie wyraźny i dość znaczny, wynosząc w przecięciu rocznem 16,47 zł. na 100 kg., t. j. przeszło 17% w stosunku do średniej rocznej 1932/33 roku.

Średnia cena jaj w roku sprawozdawczym w stosunku do średniej ceny w roku poprzednim spadła o blisko 20%.

Najmniejszy spadek cen, bo zaledwie 5%-wy wykazuje porównanie średnich cen masła w roku sprawozdawczym ze średnią cen roku poprzedniego. Ta wyjątkowa sytuacja w zakresie masła była wynikiem szerszych i pomyślniejszych warunków zbytu zagranicą, które wytworzyły się dla naszego mleczarskiego przemysłu w związku z powstaniem możliwości wywozu tego produktu w ramach uzyskanego kontyngentu na rentowny skutek swej ścisłej izolacji rynek niemiecki.

Handel zagraniczny artykułami rolniczemi.

Rozmiary i kierunki handlu zagranicznego artykułami rolniczemi w roku sprawozdawczym były wynikiem tych możliwości zbytu na zagranicznych rynkach, jakie istniały w dobie powszechnie stosowanych restrykcji i utrudnień w dziedzinie obrotu międzynarodowego wytworami rolnictwa. Załączone tablice, w których zestawiliśmy obroty zagraniczne w roku sprawozdawczym w porównaniu z latami poprzednimi, pozwalają nam uchwycić te różnice, które naskutek bądź to odpowiedniej polityki krajów importujących, bądź też zmieniających się wyników produkcji własnej wpływają na kształtowanie się bilansu obrotów artykułami rolniczemi.

Przy analizie wspomnianych zestawień rzuca się przede wszystkim w oczy bardzo znaczny wzrost salda wywozowego pszenicy. Wywóz ten wzrósł w porównaniu z rokiem poprzednim o 82%, nie tak bardzo ustępując rozmiarom salda wywozowego w r. 1931/32, a pod względem ilości wywiezionych dorównując mu całkowicie. Należy przypomnieć, że rok poprzedni był w zakresie pszenicy wyjątkowo nieurodzajny wobec ogromnych strat poniesionych przez rolników naskutek rdzy. Zupełnie analogicznie układały się stosunki w zakresie mąki pszennej. Pomyślny urodzaj żyta wywołał bardzo poważny wzrost wywozu tego zboża zarówno w ziarnie, jak i w postaci mąki. Procentowy wzrost salda wywozowego żyta w ziarnie wyniósł 60,7%, mąki żytniej zaś 26,2%. Salda wywozowe pozostałych zbóż uległy jedynie minimalnym zmianom, wyrażającym się bardzo małym spadkiem wywozu jęczmienia. Biorąc pod uwagę cały eksport czterech głównych zbóż wraz z mąką przeliczoną na ziarno, musimy stwierdzić dla roku sprawozdawczego wzrost salda wywozowego o 3044,1 tys. kwintali czyli o 85,1% w stosunku do wywozu tych samych artykułów w roku poprzednim.

Jeśli chodzi o zmiany w dalszych pozycjach naszego wywozu rolniczego, stwierdzić musimy przede wszystkim ogromny spadek wywozu gryki, będący bezpośrednim następstwem nieurodzaju w tym zakresie przy jednoczesnym skurczeniu się powierzchni zasianej tym ziemiopłodem. Ponadto zwraca uwagę całkowity niemal zanik eksportu bobu. Jest to proces rozwijający się konsekwentnie od szeregu lat. Eksport bobu jeszcze w 1929/30 roku wynosił 64,6 tys. q., przedstawiając wartość 2 651 tys. złotych. W następnym roku spada on do 51,1 tys. q. wartości 1 714 tys. zł, a w roku poprzedzającym okres sprawozdawczy wynosił już zaledwie 7,4 tys. q., reprezentując wartość 172 tys. zł. Również eksport fasoli skurczył się do rozmiarów nienotowanych dotychczas w szeregu lat ostatnich, stanowiąc zaledwie 36,9% wywozu w roku 1932/33.

Z pozostałych ważniejszych artykułów, których eksport uległ w roku sprawozdawczym dalszej redukcji, wymienić należy przede wszystkim płatki ziemniaczane, krajanke i ziemniaki suszone. Wywóz tych artykułów zmalał w stosunku do roku poprzedniego czterokrotnie. Jeśli zważyć, że eksport ten jeszcze w roku 1930/31 wynosił 184 tys. q., przedstawiając wartość 2 191 tys. zł, to spadek tego wywozu do 19 tys. q o wartości 323 tys. zł. jest istotnie katastrofalny. Straty poniesione przez nasz eksport w tym zakresie rekompensuje w pewnym stopniu wzrost eksportu szlachetniejszego przetworu ziemniaczanego, jakim jest krochmal i mąka ziemniaczana. Wywóz tych dwóch artykułów wzrósł w omawianym okresie mniej więcej o 50%, przewyższając nawet rozmiary eksportu w roku 1931/32. W porównaniu jednak z wysokością tych pozycji w naszym rolniczym bilansie handlowym nawet dla lat już kryzysowych 1929/30 i 1930/31 jest to dość słaba jednak poprawa.

Eksport cukru surowego uległ dalszej poważnej redukcji, która, jeśli chodzi o wartość wywozu tego artykułu, nie została wyrównana pewnem zwiększeniem się eksportu kryształu.

Jeśli chodzi o eksport odpadków przemysłu rolnego, wykazuje on prawie we wszystkich pozycjach dość znaczny spadek. Wyjątek stanowi tu wywóz otrąb żytnich. Natomiast wywóz otrąb pszennych zmalał w porównaniu z wywozem w roku poprzednim przeszło czterokrotnie. Zupełnie analogiczne rozmiary spadku eksportu obserwujemy w zakresie makuchów lnianych. Stosunkowo mniejsze redukcje zaszły natomiast przy wywozie melasy i wysłodków suszonych. Natomiast eksport spirytusu, który osiągnął w roku zeszłym tak poważne rozmiary, uległ ponownemu bardzo znacznemu skurczeniu.

Wysoce pomyślnym natomiast objawem jest ponowny bardzo poważny wzrost wywozu nasion buraczanych. Rozmiary tego wywozu

osiągają niemal poziom z roku 1931/32, który był rekordowym. Na specjalne podkreślenie zasługuje pozycja siemienia lnianego, jedynego artykułu rolniczego, w zakresie którego posiadamy ujemny bilans handlowy. Stwierdzić mianowicie należy z zadowoleniem, że akcja prowadzona przez Rząd i organizacje rolnicze w kierunku ograniczenia dowozu tego artykułu i pobudzania do rozwoju rodzimej produkcji w tym zakresie osiąga pozytywne rezultaty. Świadczy o tem przeszło dwukrotny spadek salda przywozowego siemienia lnianego. Istnieją wszelkie dane, pozwalające mniemać, iż proces ten będzie rozwijał się konsekwentnie w dalszym ciągu.

W zakresie produktów hodowlanych — podobnie jak w dziedzinie obrotu zagranicznego ziemiopłodami — Polska jest krajem nawskroś aktywnym, posiadającym we wszystkich dziedzinach tego działu wytwórczości rolniczej bardzo poważne nadwyżki eksportowe. Jedyny wyjątek stanowią tu skóry bydłecze i cielęcze świeże, solone i suszone. Przywóz tych artykułów przewyższa znacznie wywóz, dając saldo ujemne bilansu handlowego. W omawianym roku gospodarczym saldo to było wyjątkowo duże wynosząc 168 tys q wobec 122 tys q w r 1930/31, 73 tys q w roku 1931/32 i 87,7 tys q w roku 1932/33.

Bliższa analiza obrotu zagranicznego artykułami hodowlanymi ujawnia, podobnie jak w zakresie ziemiopłodów, szereg zmian i przesunień, wywołanych bądź to zmianami konjunktury światowej, bądź też przeszkodami, które poszczególne działy naszego eksportu hodowlanego musiały zwalczać na swej drodze.

Analizując poszczególne pozycje, stwierdzić musimy dalszy spadek wywozu koni. Redukcja ta wynosi ok 3 tys sztuk, co, obiektywnie biorąc, nie jest dużą ilością, jednakże przy uwzględnieniu, że od roku 1930/31 ta dziedzina eksportu hodowlanego zmalała z 68,2 tys sztuk na 15,9 tys, nawet ten nieznaczny spadek ilościowy jest bardzo bolesny.

Znaczną poprawę natomiast stwierdzamy w zakresie eksportu bydła rogatego, które jest może najtrudniejszym artykułem naszej hodowli do umieszczania na rynkach zagranicznych. Tem większą zasługę przypisać tu należy energii i przedsiębiorczości Sekcji eksportu żywcza przy Polskim Związku Bekonowym, że potrafiła znaleźć i wykorzystać wszelkie istniejące możliwości w ulokowaniu rozporządzalnych nadwyżek bydła zagranicą.

Dalszemu spadkowi uległ również eksport gęsi żywych, nie tak poważnemu jednak jak wywóz innych gatunków drobiu w stanie żywym. Przypisać to należy przede wszystkim ograniczeniom importu-

Handel zagraniczny ziemiopłodami

Wyszczególnienie	1930/31		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
Pszenica	22,5	838,3	815,8
Mąka pszenna	11,3	279,3	268,0
Żyto	1,0	2667,0	2664,0
Mąka żytnia	0,9	621,4	620,5
Jęczmień	0,4	1269,4	1269,0
Owies	0,1	61,8	61,7
Gryka	4,6	93,1	88,5
Groch	0,9	244,9	244,0
Fasola	2,6	184,9	182,3
Bób	0,0	51,1	51,1
Ziemniaki świeże	0,5	920,6	920,1
Buraki świeże	—	1553,3	1553,3
Chmiel (i ekstrakt chmielowy)	3,0	16,6	13,6
Nasiona pastewne (koniczyny i inkarnatki, seradeli, esparcety, lucerny, komonicy, przelotu, łubinu, peluszk, wyki i bobiku)	22,8	350,2	327,4
Nasiona buraków cukrowych	0,2	50,7	50,5
Siemię lniane	129,7	8,4	—121,3 *)
Siemię rzepaku i rzepiku	3,2	87,3	84,1
Len (słoma ln., len surowy, miedlony, trzepany, czesany, wyczeski i wytrzepki)	5,2	59,6	54,4
Ziemniaki suszone, krajanka i płatki	—	184,0	184,0
Mąka i krochmal ziemniaczany	0,2	104,2	104,0
Cukier surowy	122,4	1556,4	1434,0
Cukier kryształ	0,0	1969,8	1969,8
Spirytus	0,0	19,0	19,0
Otręby żytnie	16,0	178,1	162,1
Otręby pszenne	14,3	389,6	375,3
Otręby jęczmienne i inne**)	0,3	19,7	19,4
Makuchy lniane	23,7	111,9	88,2
Melasa	21,7	407,2	385,5
Wystodziny suszone	67,6	481,0	413,4

*) Saldo przywozowe

**) W związku ze zmianą nomenklatury otręby jęczmienne podane są łącznie z „innymi”.

i ich przetworami (w tys. q.).

1931/32			1932/33			1933/34		
Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
157,5	724,9	567,4	218,6	388,0	169,4	230	724,0	494,0
1,6	232,2	230,6	—	105,5	105,5	162,3	128,0	128,0
56,0	1139,9	1083,9	98,0	2980,8	2892,8	104	4753,0	4649,0
0,4	107,5	107,1	—	229,7	229,7	353,3	833,0	833,0
0,1	1426,7	1426,6	0,4	1614,3	1613,9	0,1	1605,0	1604,9
0,0	27,7	27,7	—	138,7	138,7	—	138,0	138,0
0,2	36,8	36,6	—	61,3	61,3	—	4,0	4,0
0,2	209,2	209,0	0,3	243,7	243,4	—	286,0	286,0
4,4	182,9	178,5	0,1	269,4	269,3	—	98,0	98,0
0,0	18,7	18,7	0,1	7,5	7,4	—	—	—
2,9	949,1	946,2	0,7	212,3	211,6	0,6	274,8	274,2
—	607,1	607,1	—	640,3	640,3	—	671,0	670,0
0,5	14,9	14,4	—	17,8	17,8	—	14,7	14,7
3,7	254,9	251,2	1,3	363,1	361,8	13*)	364,0	351,0
0,2	74,4	74,2	—	54,3	54,3	—	71,0	71,0
56,9	2,3	-54,6 *)	191,1	0,8	-190,3 *)	85,7	0,4	-85,3 *)
0,1	87,1	87,0	—	58,5	58,5	—	52,6	52,6
1,7	76,2	74,5	1,9	50,4	48,5	2,0	44,6	42,6
—	115,2	115,2	—	80,0	80,0	—	19,4	19,4
0,0	55,9	55,9	0,1	44,1	44,0	—	67,4	67,4
70,4	2048,3	1977,9	52,2	789,9	737,7	—	482,4	482,4
0,0	777,8	777,8	—	330,9	330,9	—	476,6	476,6
0,0	14,1	14,1	—	87,8	87,8	—	58,7	58,7
33,7	174,5	140,8	21,9	61,0	39,1	0,5	57,0	56,5
15,8	78,0	62,2	0,5	63,5	63,0	—	14,6	14,6
0,7	20,7	20,0	1,9	15,0	13,1	38,0	876,0	838,0
16,5	78,5	62,0	3,7	137,7	134,0	0,8	33,1	32,3
9,2	571,0	561,8	6,1	272,9	266,8	—	221,8	221,8
24,6	202,0	177,4	26,3	198,6	172,3	—	133,7	133,7

Handel zagraniczny ziemiopłodami

Wyszczególnienie	1930/1931		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
Pszenica	641	20.361	19.720
Mąka pszenna	477	9.147	8.670
Żyto	19	44.731	44.712
Mąka żytnia	18	14.718	14.700
Jęczmień	12	25.606	25.594
Owies	3	1.237	1.234
Gryka	155	2.358	2.203
Groch	57	9.356	9.299
Fasola	121	8.575	8.454
Bób	4	1.718	1.714
Ziemniaki świeże	7	6.778	6.771
Buraki świeże	—	6.523	6.523
Chmiel i ekstrakt chmielowy	741	1.888	1.147
Nasiona pastewne (koniczyny i inkarnatki, seradeli, esparcety, lucerny, komonicy, przelotu, łubinu, peluski, wyki i bobiku)	2.605	21.668	19.063
Nasiona buraków cukrowych	38	7.098	7.060
Siemie lniane	5.720	427	—5.293*)
Siemie rzepaku i rzepiku	156	4.458	4.302
Len (słoma ln., len surowy, międlony, trzepy, czesany, wyczeski i wytrzepki)	827	4.081	3.254
Ziemniaki suszone, krajanka i płatki	—	3.088	3.088
Mąka i krochmal ziemniaczany	8	3.604	3.596
Cukier surowy	2.560	32.982	30.422
Cukier kryształ	1	60.814	60.813
Spirytus	5	1.258	1.253
Otręby żytnie	273	2.716	2.433
Otręby pszenne	216	6.039	5.823
Otręby jęczmienne i inne**)	4	244	240
Makuchy lniane	699	3.297	2.598
Melasa	114	2.486	2.372
Wysłodziny suszone	474	4.036	3.562
Razem	15.955	311.292	295.337

*) Saldo przywozowe.

**) W związku ze zmianą nomenklatury otręby jęczmienne podawane są łącznie z „innymi“.

i ich przetworami (w tys. zł.)

1931/32			1932/33			1933/34		
Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
3.028	16.793	13.765	3.814	8.224	4.410	2.991	13.361	10.370
60	5.643	5.583	—	1.967	1.967	—	1.748	1.748
1.183	24.767	23.584	1.254	39.131	37.877	994	40.141	39.147
6	2.404	2.398	—	3.422	3.422	—	7.106	7.106
2	31.086	31.084	10	23.543	23.533	5	18.961	18.156
1	812	811	2	2.045	2.043	—	1.661	1.661
4	867	863	—	1.260	1.260	—	89	89
20	6.751	6.731	59	7.372	7.313	—	8.266	8.266
124	6.523	6.399	12	8.164	8.152	—	3.380	3.380
2	556	554	5	177	172	—	6	6
23	6.255	6.232	7	1.084	1.077	—	1.634	1.634
—	2.267	2.267	—	2.314	2.314	—	2.454	2.454
138	1.249	1.111	1	3.743	3.742	—	7.430	7.430
494	18.458	17.964	276	19.367	19.091	675	13.462	12.787
27	8.473	8.446	—	2.314	2.314	—	7.509	7.509
1.672	74	—1.598 *)	5.097	31	—5.066 *)	2.359	9	—2.350
9	3.610	3.601	3	2.614	2.611	1	2.509	2.508
266	4.725	4.469	485	3.607	3.122	439	2.144	1.705
—	2.191	2.191	—	1.182	1.182	—	323	323
3	1.893	1.890	14	1.314	1.300	6	1.748	1.742
2.456	38.076	35.620	2.058	12.236	10.178	—	5.918	5.918
—	18.741	18.740	—	6.964	6.964	1	8.191	8.190
0	919	919	2	3.593	3.591	5	3.490	3.485
487	2.697	2.210	197	740	543	4	569	565
214	1.202	988	7	530	523	—	145	145
10	290	280	26	190	164	1	7	6
429	1.980	1.551	74	2.812	2.738	10	585	575
18	3.169	3.151	11	2.115	2.104	—	1.067	1.067
175	1.973	1.798	188	2.030	1.842	—	1.338	1.338
10.852	214.454	203.602	13.602	164.085	150.483	7.490	155.244	147.754

wym, zastosowanym przez Niemcy, będące dotychczas niemal wyłącznym (z wyjątkiem indyków, które wywozimy do Anglii, i kur, wywożonych uprzednio do Francji i Szwajcarii) rynkiem zbytu dla naszego drobiu

Z ubolewaniem trzeba stwierdzić dalszy dość znaczny spadek eksportu trzody chlewnej w stanie żywym. Redukcja salda wywozowego trzody chlewnej wyraża się liczbą ca 47 tys sztuk, t j dosięga niemal 30% w stosunku do salda wywozowego za rok poprzedni. Do roku 1932/33 rozporządzalne nadwyżki trzody chlewnej, które nie mogły znaleźć ujęcia pod postacią wywozu żywca i mięsa na największych naszych w swoim czasie rynkach odbiorczych, były zdejmowane z rynku przez rekordowo rozwijający się przemysł bekonowy i w pewnym stopniu wędliniarski. Poczynając od zeszłego roku gospodarczego, import do Anglii omawianych artykułów ulegał coraz silniejszej redukcji. Odbijało się to w silnym stopniu na eksporcie polskich przetworów mięsnych, który w zakresie bekonów już w pierwszym roku działania tych restrykcji ulegał redukcji o 13%, w stosunku zaś do wędlin i szynek — o 34%. Spadek tego eksportu w roku sprawozdawczym przybrał jednak o wiele boleśniejsze rozmiary. Jeśli chodzi o bekony, to wywóz ich w stosunku do roku poprzedniego skurczył się o przeszło 40%. W ten sposób w ciągu dwóch lat ostatnich eksport bekonów zredukował się z 550 tys. q. w roku 1931/32 do 287 tys. q. t. j. o przeszło 48%. Jeszcze większe różnice stwierdzić musimy w zakresie wywozu wędlin i szynek. Wywóz tych produktów skurczył się w omawianym roku gospodarczym o przeszło 58%, w stosunku zaś do wywozu w roku 1931/32 — o 72%. Są to dla rolnictwa straty, których się nieda niczem powetować. Intensywne wysiłki Związku Bekonowego, zmierzające do znalezienia rynków zastępczych, uwieńczone w wielu wypadkach pomyślnymi wynikami, nie zdołały tej straty wyrównać. Conajwyżej dzięki tej akcji udało się uniknąć w roku sprawozdawczym większej redukcji naszego eksportu tych wytworów. Może dopiero następne lata pozwolą dalej rozwinąć i utrwalić zdobywane z trudem zastępcze placówki zbytu.

Wywóz mięsa cielęcego świeżego, solonego i mrożonego uległ dalszej redukcji. Jeśli chodzi o cielęcinę, to wywóz jej zmalał w stosunku do roku poprzedniego przeszło o 22%, w stosunku do roku 1931/32 o 60%. Natomiast w zakresie eksportu wieprzowiny stwierdzić należy wzrost wywozu o 23% w stosunku do roku poprzedniego.

Eksport jaj uległ jedynie nieznacznej redukcji w stosunku do roku poprzedniego. Spadek wagi wywiezionych jaj wyniósł zaledwie 4%.

Wysoce pomyślnym zjawiskiem w roku sprawozdawczym była bardzo znaczna poprawa w zakresie naszego eksportu masła, który

Handel zagraniczny zwierzętami i produktami zwierzęcymi.

Wyszczególnienie	1930/31			1931/32			1932/33			1933/34		
	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe
tys. sztuk												
Konie (prócz zarod. i źrebiąt)	0,0	68,2	68,2	0,0	30,9	30,9	0,0	18,8	18,8	—	15,9	15,9
Bydło rogate na rzeź *)	0,0	29,1	29,1	—	5,0	5,0	—	1,4	1,4	—	4,3	4,3
Trzoda chlewna na rzeź *)	3,3	617,0	613,7	1,7	189,3	187,6	4,4	157,9	153,5	39,3	146,0	106,7
Gęsi żywe	12,7	1400,4	1387,7	10,0	1633,4	1623,4	3,1	1425,1	1422,0	—	1200,0	1200,0
Inne ptactwo żywe	5,9	785,4	779,5	11,4	842,5	831,1	4,8	817,9	813,1	1,0	581,0	580,0
tys. q.												
Mięso cielęce (św., sol. i mroż.)	0,0	104,8	104,8	—	27,5	27,5	—	14,4	14,4	—	11	11
Mięso wieprzowe (św., sol. i mroż.) *) .	0,0	125,7	125,7	0,0	48,9	48,9	—	13,7	13,7	—	18	18
Bekony	—	420,2	420,2	—	549,9	549,9	—	477,6	477,6	—	287	287
Wędliny i szynki *)	0,2	60,9	60,7	0,2	85,4	85,2	0,1	56,2	56,1	—	24	24
Masło	0,2	131,5	131,3	0,8	60,1	59,3	3,1	7,6	4,5	—	36,8	36,8
Jaja	0,2	512,7	512,5	0,0	404,9	404,9	—	265,4	265,4	—	254,5	254,5
Skóry bydłace (św., sol. i susz.)	173,2	—50,9	122,2	116,3	43,3	—73,0	131,1	43,4	—87,7	} 216,8	48,0	168,0
Skóry cielęce (św., sol. i sns.)	4,3	42,1	37,8	6,0	38,1	32,1	7,0	51,2	44,2			
Pierze i pncz i	0,9	8,0	7,1	0,7	15,4	14,7	0,2	11,7	11,5	0,2	14,7	14,5

s) Z powodu zmian w klasyfikacji towarów w statystyce handlu zagranicznego dane za rok 1933/34 nie są całkowicie współmierne z danymi za lata poprzednie.

wzrósł więcej niż dziesięciokrotnie, przyczyniając się w sposób zdecydowany do utrzymania poziomu cen na rynku wewnętrznym. W dużym stopniu przyczyniło się do tej poprawy zawarte porozumienie z Niemcami, otwierające naszemu eksportowi masła bliski i dobrze znany rynek odbiorczy. Poza to bardzo dużą rolę w tak silnej poprawie salda wywozu masła odegrało uelastycznienie pomocy Państwa, umożliwiające dotarcie na te rynki, które poprzednio były dla nas niedostępne.

Wreszcie podkreślić należy wzrost eksportu pierza i puchu, który osiągnął rozmiary 1931/32 r., ustępując jedynie pod względem ilościowym wywozowi w roku 1929/30.

Dalsze pogłębienie się spadku cen najważniejszych ziemiopłodów znalazło swój wyraz w wynikach finansowych dokonanego w roku sprawozdawczym obrotu towarowego z zagranicą. Saldo wartości wywozu zbóż chlebowych wzrosło bardzo wydatnie w roku sprawozdawczym wskutek przeszło trzykrotnego wzrostu ilości wywiezionej pszenicy. Łącznie z mąką nadwyżka pomiędzy wartością przywozu i wywozu zbóż chlebowych oraz mąki w roku sprawozdawczym w zestawieniu z poprzednim okresem gospodarczym wyniosła 10.695 tys. zł. — a więc o 22,4% więcej niż w roku poprzednim. Natomiast porównanie w dwóch ostatnich latach sumy sald wywozowych owsa i jęczmienia wykazuje spadek wartości tego wywozu w ostatnim roku, pomimo że — jak wykazaliśmy poprzednio — wywóz ilościowy tych zbóż nie uległ prawie żadnym zmianom. Było to — rozumie się — wynikiem dalszego pogłębienia się niżki cen tych artykułów na światowych rynkach zbytu.

Ogromny spadek ilości wywiezionej gryki znalazł pełne odbicie w nadwyżce wartości tego wywozu, która skurczyła się czterdnastokrotnie. Analogiczna sytuacja była w zakresie bobu. Natomiast ilościowy wzrost eksportu grochu, ziemniaków świeżych i buraków świeżych wywołał również wzrost sum uzyskanych z tytułu tego wywozu.

Jedyną pozycją w naszym bilansie handlu zagranicznego, której wartość wzrosła pomimo spadku ilości wywiezionego produktu, jest saldo wartości wywozu chmielu i ekstraktu chmielowego. Chmiel należy do rodzaju produktów rolnych, których ceny w okresie szeregu lat wykazują niespotykane w innych dziedzinach wahania. Nawet w okresie przedkryzysowym wahania te miały miejsce — i to może nawet w większych rozmiarach. Kilkoletnia niekiedy nieopłacalność prowadzenia chmienia była pokrywana z nadwyżką jedną lub dwiema niezwykle korzystnymi kampaniami. Wiąże się to zarówno z wysoce zmienną, bardzo uzależnioną od temperatury, konsumpcją piwa, jak — i to przede wszystkim — z dużymi wahaniami w urodzaju chmielu, będącemi

wynikiem łatwo wybuchających w chmielnikach zaraz i napadów szkodników niszczących nieraz długoletnią pracę rolnika w ciągu kilku tygodni. Rozumie się, że w wypadku objęcia taką klęską jednego z poważniejszych producentów światowych hmielu szlachetnego ceny tego produktu gwałtownie zwiększają. W omawianym okresie klęska grzybka perenospora humuli dotknęła w dużym stopniu plantacje chmielu niemieckiego i czeskiego, wyrządzając duże szkody w chmielnikach. To oraz nowopowstałe zapotrzebowanie na chmiele szlachetne w związku ze zniesieniem prohibicji w Stanach Zjednoczonych zdecydowały o rażącej zmianie koniunktury na chmiel i znacznej zwiększenia wartości eksportu tego artykułu.

Poważny wzrost wartości eksportu nasion buraków cukrowych jest wynikiem znacznie intensywniejszego eksportu tego produktu w roku sprawozdawczym. Wzrost wartości wywozu stwierdzamy ponadto w takich artykułach, jak krochmal i mąka ziemniaczana oraz otręby żytnie. Wiąże się to zresztą ze wzrostem ilości wywozu tych produktów.

Jeśli chodzi o zmiany, które zaszły w ostatnim roku gospodarczym w zakresie wartości wywozu innych ziemiopłodów, to podkreślić należy znaczny spadek wartości wywozu nasion roślin pastewnych (o 33,0%), lnu (słomy, lnu surowego, miedlonego i t. p.) o 45,4% oraz niewielki stosunkowo spadek wartości wywozu rzepaku i rzepiku.

Ważne różnice stwierdzamy w zakresie obrotu produktami i odpadkami przemysłu rolnego, gdzie poza krochmalem, cukrem (kryształ) i otrębami żytnimi, których ilość i wartość wywozu — znacznie wzrosły w roku sprawozdawczym, w zakresie innych produktów tej grupy stwierdzamy powszechny, częstokroć bardzo poważny, spadek.

Odpowiednikiem wysoce pomyślnego objawu, jakim jest bardzo znaczny spadek importowanego do Polski siemienia lnianego, jest również poważna redukcja tej biernej pozycji naszego bilansu handlowego o zgorą 50% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Ogółem saldo wywozu ziemiopłodów w roku sprawozdawczym dało nadwyżkę wywiezionych artykułów nad importowanymi w sumie 147.754 tys. zł. wobec 150.483 tys. zł. uzyskanych w roku 1932/33. Saldo to ulega więc dalszej redukcji w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,8%. Dopiero jednak zestawienie salda wywozowego ziemiopłodów w roku 1929/30 daje nam pełny obraz strat, jakie nasze rolnictwo poniosło na odcinku obrotu zagranicznego wytworami swej produkcji. W porównaniu z nadwyżką wartości wywozu nad przywozem, wynoszą-

cą w r. 1929/30 537.397 tys. zł., nadwyżka ta w roku sprawozdawczym uległa redukcji o 72,5%.

Analizując przesunięcia, które zaszły w okresie sprawozdawczym na odcinku obrotu zagranicznego produktami hodowlanymi, musimy przede wszystkim stwierdzić dalszy spadek wartości wywozu trzody chlewnej w stanie żywym. Wartość tego wywozu w roku sprawozdawczym wyraża się sumą 16.64 milj. zł. wobec 17.57 milj. zł. w roku poprzednim i 25.56 milj. zł. w r. 1931/32.

Jest to stosunkowo niewielki spadek, jednakże, biorąc pod uwagę ciągłość i stałość procesu zniżkowego, począwszy od roku 1930/31, kiedy wywóz ten reprezentował wartość 100.55 milj. zł., jest on dotkliwy, dowodząc, że przy największych wysiłkach Rządu i organizacyj eksportowych udało się zaledwie powstrzymać poprzednie tempo spadku naszego eksportu nierogacizny, nie zdołano jednak — wobec olbrzymich tam, stawianych temu wywozowi przez kraje odbiorcze — rozszerzyć możliwości zbytu tych artykułów. Omówiona poprzednio silna redukcja ilości naszego wywozu bekonów dała w rezultacie spadek globalnej jego wartości do 54.84 milj. zł. wobec 72.21 milj. zł. w roku poprzednim. Zupełnie analogicznie przedstawia się sytuacja w zakresie eksportu wędlin i szynek, którego wartość uległa w roku sprawozdawczym dalszej prawie 50%-wej redukcji. Natomiast wbrew ogólnej tendencji stwierdzamy pewną poprawę w zakresie wywozu mięsa wieprzowego.

Ogółem w r. 1933/34 wywieziono zagranicę trzody chlewnej w stanie żywym, mięsa wieprzowego, bekonów i wędlin za sumę 78.65 milj. zł. wobec 101.45 milj. zł. w roku poprzednim i 215.49 milj. zł. w roku 1930/31. Spadek wartości wywozu tych artykułów w ciągu ostatniego roku wyniósł zatem przeszło 20%.

Pomimo znacznej poprawy pod względem ilości wywiezionego bydła rogatego, wzrost wartości tego wywozu w porównaniu z rokiem poprzednim był minimalny. Daje to jaskrawy obraz spadku cen osiągniętych za bydło rogate na rynkach odbiorczych. Niewielka różnica zaszła w sumie osiągniętej z wywozu drobiu żywego.

Specjalną uwagę zwraca pozycja masła. Wartość tego wywozu wzrosła w ciągu ostatniego roku przeszło czterokrotnie w porównaniu z rokiem poprzednim.

Sytuacja rolnictwa.

Z przeprowadzonej w poprzednich rozdziałach analizy widać, że sytuacja rolnictwa w okresie sprawozdawczym nie uległa jakiejś poważniejszej poprawie, któraby mogła stanowić punkt zwrotny w długim

szeregu lat deficytowych. Jeśli chodzi o ceny podstawowych produktów rolnych, to w roku sprawozdawczym nastąpiła dalsza poważna ich zniżka, dająca w rezultacie dalsze znaczne skurczenie się wpływów gotówkowych rolnictwa. Trudności gospodarcze wsi polskiej pogłębiała po-
zatem napotykana często przez rolnika poważna trudność lub wręcz okresowa niemożność zbytu dostarczonych przezeń na rynek produktów. Było to zarówno wynikiem malejącej z roku na rok pojemności rynku wewnętrznego, jak narastających niemal z dnia na dzień trudności w wywozie zagranicę, jak wreszcie wadliwej i niedostatecznej rozbudowy organizacji handlu produktami rolniczymi.

Wspomniane wypadki niemożliwości lub dużych trudności w ulokowaniu na rynku oferowanych produktów miały miejsce najczęściej w okresach przypadających w rolnictwie większych płatności.

O sytuacji rolnictwa decyduje jednak nie tylko poziom cen uzyskiwanych za wytwory produkcji rolniczej i warunki zbytu tych wytworów, lecz również stosunek tych cen do cen produktów innych gałęzi wytwórczości. Stosunki te uwypukla poniżej załączone zestawienie, opracowane na zasadzie obliczeń Instytutu Badania Konjunktur, w którym zestawiono wskaźniki cen artykułów sprzedawanych bezpośrednio przez rolników, artykułów nabywanych przez nich oraz cen surowców i półfabrykatów przemysłowych.

Zestawienie to wskazuje, że w roku sprawozdawczym sytuacja rolnictwa uległa dalszemu pogorszeniu przede wszystkim ze względu na pogłębienie się spadku cen produktów wytwarzanych przez rolnictwo. Najsilniejszy spadek wykazują produkty nabiałowe. Nieco słabsza a przytem równomierna jest zniżka cen ziemiopłodów i zwierząt rzeźnych. Wyjątek stanowi drewno surowe, które w porównaniu z rokiem poprzednim zyskało blisko 6 punktów. Widać z tego, że trwający od szeregu lat proces kurczenia się dochodów rolnictwa i związany z tem spadek siły nabywczej ludności wiejskiej nie uległ zahamowaniu.

Ważniejszym jednak dla sytuacji rolnictwa, niż wysokość wpływów osiąganych ze sprzedaży wytworów jego gospodarstwa jest stosunek, jaki zachodzi pomiędzy cenami tych wytworów a cenami płaconymi za artykuły nabywane przez niego bądź to na potrzebyosobybiste, bądź też na potrzeby gospodarstwa. Otóż stwierdzić należy, że w okresie sprawozdawczym stosunek ten uległ zmianie na gorsze. Wskaźnik ogólny cen osiąganych za produkty sprzedawane bezpośrednio przez rolnika obniżył się w stosunku do roku poprzedniego o 5,2, podczas gdy wskaźnik cen środków produkcji rolnej uległ zniżce tylko o 1,8. Różnica pomiędzy temi wskaźnikami wynosiła w r. sprawozdawczym 33,7

Wskaźniki cen wg. Państwowego Instytutu Badania Konjunktur
1928 = 100

Rok i miesiąc	Artykuły sprzedawane bezpośrednio przez rolników				Drewno surowe	Artykuły nabywane przez rolników			Surowce i półfabrykaty przemysłowe			
	Ogółem	Ziemio- plody	Zwierzęta różne	Nabiał		Ogółem	Nawozy sztuczne	Wyroby gotowe dla prod. rolnej	Ogółem	Uzależ- nione od zagranicy	Skarteli- zowane	Pozo- stałe
1927	103,9	101,6	112,9	94,1	96,6	—	101,1	—	91,9	95,0	95,3	86,6
1928	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1929	89,5	75,5	105,5	98,0	93,3	101,1	102,7	103,6	96,3	93,3	107,7	93,6
1930	67,5	50,0	86,9	79,4	71,9	98,6	100,0	100,7	86,1	68,6	108,9	81,0
1931	59,5	57,7	56,7	70,1	49,5	90,7	96,2	101,9	72,8	50,9	107,8	63,7
1932	48,9	49,9	43,8	55,0	38,3	81,4	85,6	89,7	63,9	41,6	104,5	52,5
1933	42,6	41,1	42,5	46,7	38,7	72,9	83,2	85,4	58,7	43,8	93,0	49,1
1934	37,4	36,2	37,5	40,4	44,4	71,1	79,1	81,2	59,9	43,6	89,8	49,5

podczas gdy w r. ub. wyrażała się cyfrą 30,3. Również w stosunku do artykułów skartelizowanych (których ceny zgodnie z podjętą w roku zeszłym energiczną akcją Rządu uległy dalszej niżce i których indeks z 93,0 obniżył się na 89,8) wzrosła rozpiętość na niekorzyść rolnictwa. Przy wskaźniku cen tych wytworów 93 różnica na niekorzyść cen produktów rolniczych wyrażała się cyfrą 50,4. W roku sprawozdawczym przy indeksie cen kartelowych 89,8 różnica ta wyraża się cyfrą 52,4. To samo zjawisko tylko w znacznie silniejszym stopniu obserwujemy w stosunku do t. zw. „pozostałych surowców i półfabrykatów przemysłowych”, gdzie różnica pomiędzy wskaźnikami wzrosła w ostatnim roku z 6,5 do 12,1.

Powyższa analiza dowodzi, że rozwarcie t. zw. „nożyc” wzrosło w okresie sprawozdawczym niekiedy dość znacznie, czego rezultatem była konieczność jeszcze bezwzględniejszego wyrzeczenia się rolników w zaspokajaniu potrzeb osobistych i gospodarczych, dalszego wycofywania się rolnictwa z roli naturalnego odbiorcy krajowej wytwórczości przemysłowej i rzemieślniczej.

Ulgi przyznane rolnictwu w regulowaniu jego zobowiązań na podstawie t. zw. ustaw finansowo-rolnych nie dały, jak wiadomo, w roku sprawozdawczym spodziewanej poprawy sytuacji rolnictwa w związku z dalszym pogłębieniem się niżki cen produktów rolnych. Znaczną ulgę odczuło rolnictwo jedynie na skutek wydanych w roku ubiegłym ustaw ograniczających egzekucje. Korzyści płynące z rozwinięcia akcji odłożeniowej w roku sprawozdawczym mogą wydać owoce dopiero w następnym okresie gospodarczym.

Walka w kryzysem.

Zapoczątkowana w roku zeszłym i na szerszą skalę zakrojona akcja, zmierzająca do uporządkowania sytuacji finansowej rolnictwa stanowiła również w okresie sprawozdawczym główny punkt ciężkości walki z kryzysem. Ustawy, regulujące to palące zagadnienie wsi polskiej, wydane w r. 1933, były bazowane na poziomie cen wytworów rolnych odpowiadającym cenie żyta w wysokości 20 zł., która odpowiadała przyjętemu za podstawę akcji 40%-owemu spadkowi cen produktów rolniczych. Pozatem punkt wyjścia przy wydawaniu tych ustaw stanowiła nadzieja na rychłą poprawę konjunktury w rolnictwie, co pozwoliłoby rolnikom tem łatwiej uregulować ich zadłużenie. Ten wzgląd wpłynął niezawodnie w dużym stopniu na decyzję czynników miarodajnych, dotyczącą rozmiarów niżki oprocentowania oraz okresów rozterminowa-

nia spłaty długów. Rzeczywistość nadała tym sprawom bieg zupełnie odmienny od pokładanych nadziei. Przedewszystkiem nie dopisały ceny produktów rolniczych. Jak wiadomo bowiem, nietylko nie nastąpiła poprawa konjunktury, lecz przeciwnie ceny produktów rolnych uległy dalszej bardzo poważnej zniżce. To zdecydowało o niemożności wywiązania się rolników z ich zobowiązań nawet w ramach przyznanych im ulg i udogodnień.

Jednocześnie stało się jasnem, że nadzieje na poprawę konjunktury w rolnictwie nieprędko zostaną zrealizowane. W tej sytuacji zagadnienie rewizji dotychczasowego ustawodawstwa oddłużeniowego i opracowanie takich norm prawnych, w ramach których uporządkowanie finansów wsi polskiej mogłoby się istotnie zrealizować, stało się przedmiotem najintensywniejszej pracy Rządu i Związku Izb i Organizacji Rolniczych.

Punktem wyjścia w opracowaniu tych norm prawnych było przekonanie o niemożności dostatecznego powiększenia strony dochodowej budżetów rolniczych i wynikająca stąd konieczność dążenia do przeprowadzenia redukcji sztywnych pozycji po stronie rozchodów. Najważniejszą wśród nich była pozycja obsługi zadłużenia rolniczego, której redukcja na podstawie ustaw finansowo-rolnych z lat 1932 i 1933 okazała się niewystarczająca. W tej sytuacji uznano za nieodzowny warunek powodzenia całej polityki rolniczej w omawianym roku gospodarczym, zawieszenie konieczności regulowania wszystkich natychmiast wymagalnych zobowiązań rolniczych do czasu zastosowania środków, któreby pozwoliły istotnie przystosować koszty obsługi zadłużenia rolniczego do zdolności płatniczych gospodarstw wiejskich. Rozumiano przytem, że jest to niezbędny warunek uzdrowienia stosunków wiejskich, gdyż najdalej idąca pomoc państwa bez uregulowania tej zasadniczej kwestji nie zdołałaby zapobiec dalszemu pogarszaniu się sytuacji wsi polskiej.

Za podstawowy warunek powodzenia akcji oddłużeniowej uznano konieczność przeprowadzenia zasady powszechności. Brak tej zasady bowiem w dotychczasowym ustawodawstwie finansowo-rolnem umożliwiał pewnej części wierzycieli, niezmuszanych przez to ustawodawstwo do przyjęcia udziału w układzie z dłużnikiem, zniweczenie całego wysiłku rolnika, który z pozostałą częścią swych wierzycieli osiągnął porozumienie w sprawie regulacji swego zadłużenia. Pozatem uznano za konieczne dokładne stwierdzenie wysokości ogólnego zadłużenia rolniczego na dzień 31 grudnia 1933 r. dokonanego na zasadzie zeznań wierzycieli. W ten sposób zamiast hipotetycznej sumy długu rolniczego, któ-

ra była podstawą dotychczasowych zarządzeń, a która niewątpliwie była dość daleką od rzeczywistości, akcja finansowo-rolna miałaby do czynienia z sumą ilustrującą realne zadłużenie wsi. Pozwalałoby to zarówno na właściwą ocenę sytuacji finansowej rolnictwa, jak i podjęcie odpowiednich środków zaradczych. Nadmienić przytem należy, że datę 31 grudnia 1933 r. przyjęto za podstawę akcji konwersyjnej z tego względu, że sytuacja rolnictwa uległa w ciągu ostatniego roku dalszemu pogorszeniu, wpływy zaś gotówkowe rolnictwa w porównaniu z rokiem poprzednim zmalały w związku z dalszym spadkiem cen artykułów rolniczych blisko o 33%. W związku z tem powstała konieczność dalszej wydatnej redukcji oprocentowania długów rolniczych oraz przedłużenia okresów rozterminowania spłat.

Walkę ze spadkiem cen artykułów rolniczych, ściślej zaś mówiąc walkę o zahamowanie tempa tej zniżki na rynku krajowym, wynikającej z konjunktury światowej, prowadził Rząd w okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, w myśl zasad uzgodnionych w swoim czasie z organizacjami rolniczymi, zasad które zdały swój egzamin życiowy w ciągu długiego szeregu lat kryzysu. Jeśli więc chodzi o system polityki zbożowej, to nie uległ on w okresie sprawozdawczym wydatniejszym zmianom. Wysokość premij wywozowych na zboża chlebowe została utrzymana w niezmienionej wysokości 6 zł. od 100 kg. Wprowadzoną poraz pierwszy w roku zeszłym premję wywozową na owies w wysokości 4 zł. od 100 kg. — utrzymano przez cały okres gospodarczy 1933/34, realizując w ten sposób oddawna wysuwany przez Związek postulat popierania wywozu wszystkich czterech zbóż zapomocą odpowiedniej polityki premjowej. Zmiana dotyczyła systemu popierania wywozu jęczmienia, którego wywóz do roku sprawozdawczego był premjowany niżej od wywozu zbóż chlebowych. W roku sprawozdawczym system ten został zaniechany i premję wywozową na jęczmień zrównano z premją na pszenicę i żyto. Podobnie jak w latach poprzednich, system premij wywozowych był uzupełniany przez akcję zakupów interwencyjnych dokonywanych przez P. Z. P. Z., która obejmowała zboża chlebowe. Trzecim wreszcie elementem polityki zbożowej były kredyty zastawowy i zaliczkowy, których koszty w myśl postulatów Związku zostały znacznie obniżone. Dzięki tym zarządzeniom oraz sprawnej działalności P. Z. P. Z. premje wywozowe w zakresie zbóż, pomimo znacznego skurczenia się rynków odbiorczych, dały wyniki zupełnie zadawalniające, dochodząc niemal w całości do rąk rolnictwa. Nadmienić przytem należy, że w roku sprawozdawczym zdołaliśmy ulokować znaczne ilości żyta na rynkach Stanów Zjednoczonych

Ameryki Północnej, co wiązało się ściśle ze zniesieniem prohibicji w tym kraju. Wywieźliś. y w okresie sprawozdawczym na ten rynek 146.000 tonn żyta.

Znacznie trudniejsze do uchwycenia były rozmiary i skutki oddziaływania systemu popierania eksportu artykułów hodowlanych na poziom cen tych artykułów na rynku wewnętrznym. Bardzo silne i stale potęgujące się utrudnienia stawiane temu wywozowi przez kraje odbiorcze, utrudnienia wyrażające się przede wszystkim ograniczeniem ilości wpuszczanego na obszar celny towaru pochodzącego z Polski, prowadziły do tego że nie mogliśmy usuwać zapomocą eksportu nadwyżek produkcji hodowlanej, nieznajdujących zbytu na rynkach krajowych. W rych warunkach stosunek podaży do popytu układał się na naszych rynkach niepomysłnie dla rolnictwa, wskutek czego nie ulega kwestji, że znaczna część sum przeznaczonych na popieranie eksportu tych artykułów nie trafiała do rąk producenta. Nie umniejsza to w nijczem roli i znaczenia, jakie z punktu widzenia interesów rolnictwa odegrał stosowany w roku sprawozdawczym system popierania wywozu tych produktów. Trzeba bowiem na zagadnienie to patrzeć w ten sposób, że każda najmniejsza choćby ilość tych produktów usunięta z rynku wewnętrznego przeciwdziała względnie osłabia tempo spadku cen tych artykułów. Zgodnie z tą przesłanką wszystkie wysiłki zarówno Rządu jak i odpowiednich organizacyj gospodarczych zmierzały stale i konsekwentnie w kierunku maksymalnego wyzyskania wszelkich istniejących lub powstających możliwości zbytu dla naszych wytworów hodowlanych na zagranicznych rynkach odbiorczych.

W celu uzyskania możliwie najlepszych wyników na tym odcinku dokonano w okresie sprawozdawczym zasadniczej przebudowy dotychczasowego systemu popierania eksportu artykułów hodowlanych. Zarzucono mianowicie dotychczas stosowany system t. zw. premij autonomicznych, przechodząc na system pomocy elastycznej. System ten pozwalał skuteczniej i w pełniejszym stopniu wykorzystać sumy przeznaczone na popieranie tego wywozu, dając gwarancję, że poparcie finansowe uzyska tylko wywóz tych artykułów, które istotnie wymagają pomocy, oraz że pomoc ta udzielona będzie w odpowiednim czasie i w odpowiedniej wysokości.

Drugim nie mniej ważnym odcinkiem prac Związku nad uporządkowaniem zagadnień związanych z obrotem artykułami zwierzęcymi, była działalność w kierunku uporządkowania stosunków handlowych w tym zakresie na rynku krajowym. Zagadnienie to posiada tem większą wagę w naszych stosunkach, że gros produkcji hodowlanej kon-

centruje się w rękach najliczniejszej grupy producentów rolnych t. j. średniej i mniejszej własności rolnej. Wszelkie więc zmiany na lepsze lub gorsze w zakresie obrotu wytworami produkcji zwierzęcej dają w rezultacie poprawę lub pogorszenie się sytuacji najszerszych warstw rolnictwa polskiego. Stwierdzona wielokrotnie ogromna rozpiętość cen żywca, a więc cen uzyskiwanych przez producenta, oraz cen mięsa, a więc cen płaconych przez spożywcę, dowodzi, że w zakresie obrotu zwierzętami rzeźnemi istnieją na naszych rynkach stosunki niezdrowe i anormalne. Przedewszystkiem istnienie tak dużej rozpiętości pomiędzy cenami uzyskiwanymi przez producenta, a płaconymi przez konsumenta. tłumaczy się bardzo znacznym wzrostem opłat targowych i ubojowych, które np. dla rynku warszawskiego wzrosły w stosunku do okresu przedwojennego sześciokrotnie na jednej sztuce trzody chlewnej. W stosunku do bydła rogatego koszt tych obciążeń wzrósł o 100%. Są to obciążenia, które nie tłumaczą się niczem innym jak dążeniem samorządów miejskich do pokrywania powstających luk budżetowych w drodze zamiany instytucji użyteczności publicznej na źródła pokaźnych dochodów. Ponadto zestawienie opracowane przez p. E. Iwaszkiewicza w Nr. 22 Rolnika Ekonomisty wskazuje na nieproporcjonalnie drogie koszty pośrednictwa handlowego, wynikające przedewszystkiem z wadliwej struktury i organizacji handlu produktami zwierzęcemi.

Doceniając w pełni znaczenie uporządkowania tych spraw dla poprawy sytuacji rolnictwa wogóle, drobnej własności zaś w szczególności, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych poświęcił tym zagadnieniom baczna uwagę, powołując do życia Komisję, której zadaniem będzie wszechstronne zbadanie zagadnienia obrotu wewnętrznego produktami zwierzęcemi i opracowanie wniosków zmierzających do uzdrowienia stosunków w tym zakresie.

W miarę powstawania i narastania trudności w lokowaniu zagranicą tych wytworów naszego rolnictwa, które w okresie przedkryzysowym znajdowały nieograniczone możliwości zbytu, a których nadmiaru rynek krajowy nie był w stanie pochłonąć, zachodziła konieczność możliwego zastępowania tych gałęzi produkcji przez takie, które bądź pod postacią surowców egzotycznych, bądź też artykułów produkowanych w niedostatecznej ilości w kraju były sprowadzane z zagranicy dla przemysłu. Początkowo akcja ta miała na widoku rozszerzenie upraw i możliwości zbytu dla tych artykułów, które były produkowane w kraju w niedostatecznej ilości, następnie zaś zostały nią objęte również i te dziedziny wytwórczości krajowej, które w większym lub mniejszym stopniu mogły odegrać rolę artykułów zastępczych w sto-

sunku do importowanych surowców zagranicznych. Głównem zadaniem organizacji rolniczych w tym zakresie stało się wytworzenie takich warunków gospodarczych, które z jednej strony pobudzałyby rozwój odpowiedniej gałęzi wytwórczości krajowej, z drugiej zaś hamowały import produktów konkurencyjnych.

Akcja ta była prowadzona od szeregu lat i daje pozytywne wyniki, jednakże import surowców zagranicznych stanowi dotąd jeszcze bardzo poważną pozycję w naszym bilansie handlowym. Ogólną wartość przywozu w 1933 r. tłuszczów i surowców tłuszczowych, bawełny i wełny wynosiła przeszło 211.000.000 zł., co stanowiło zgorą 25% wartości ogólnego przywozu do Polski w tym samym roku. W związku z tem praca Rządu i Związku Izb i Organizacji Rolniczych nad stworzeniem warunków preferujących krajowe surowce pochodzenia rolniczego, były w roku sprawozdawczym prowadzone z całą energią. Na plan pierwszy wysunęła się praca w zakresie surowców tłuszczowych. Dokonane w poprzednich latach posunięcia w zakresie polityki celnej, następnie zaś wprowadzony system kontyngentowania przywozu tych surowców z zagranicy, nie dały zadowalniających wyników. Skuteczność podwyższenia cel na pewne produkty tłuszczowe była bowiem częstokroć niwelowana przez zwiększony import innych artykułów, zastępujących przywóz zahamowany przez cła. System kontyngentowania przywozu, usuwający niedogodność wynikającą z samego tylko operowania polityką celną, nie rozwiązywał również najważniejszego zagadnienia, jakim było dążenie do osiągnięcia takiej zwyżki cen nasion oleistych, która czyniłaby opłacalną tę gałąź produkcji rolniczej.

Wobec tego wysunięto w roku sprawozdawczym koncepcję odpowiedniego zorganizowania obrotu nasionami oleistymi i ścisłego uzależnienia importu tłuszczów od nabycia przez importerów odpowiedniej ilości krajowych nasion oleistych. Koncepcja ta wysunięta przez Związek stała się punktem wyjścia dla pertraktacyj z przemysłem, prowadzonych pod egidą Rządu, w rezultacie których ustalono ostatecznie zasady, na których ma być oparty system preferencyj dla krajowych nasion oleistych.

Zasady te polegały na zagwarantowaniu przez przemysł olejarski odbioru każdej postawionej mu przez stworzoną organizację obrotu nasionami oleistymi ilości krajowych nasion oleistych po cenach ustalonych zgóry. Nadmienić przytem należy, że w celu uzyskania bardziej równomiernej i rozłożonej na dłuższy okres czasu podaży ze strony rolnictwa, poziom ustalonych cen wzrasta w miarę oddalania się od okresu poźniwnego. Wykonanie tego porozumienia przez przemysł zostało za-

gwarantowane przez poszczególne olejarnie w drodze złożenia w Państwowym Banku Rolnym weksli kaucyjnych do wysokości 50% wartości zakupu nasion przypadających na daną olejarnię. W pierwszej fazie wspomniane porozumienie objęło tylko rzepak i rzepik i dopiero w sierpniu 1934 r. ukończono pertraktacje w sprawie nasion lnianych i konopnych. Ta część porozumienia była oparta na tych samych zasadach, co porozumienie w sprawie rzepaku i rzepiku.

Jednocześnie z akcją zmierzającą do zapewnienia odbioru nasion oleistych, prowadzono nadal prace, mające na celu rozszerzenie możliwości zbytu na rynku wewnętrznym dla włókna krajowego. Myślą przewodnią tej akcji było dążenie do zastępowania wyrobów bawełnianych, jutowych i t.p. przez wyroby wykonane z krajowego włókna lnu i konopi. W pierwszej linii brano przytem pod uwagę dostawy dla instytucyj państwowych i samorządowych. Wskutek jaknajbardziej przychylnego stanowiska tych instytucyj udało się w roku sprawozdawczym pchnąć silnie naprzód rozwój zużycia tkanin lnianych i konopnych. W r. 1933/34 instytucje państwowe z sumy blisko 20 milj. zł. preliminowanej na zakup wyrobów włóknistych, przeznaczyły 13,5 milj. zł. t. j. prawie 68% na zakup tkanin, wyrabianych z krajowego włókna lnianego i konopnego. Równocześnie podjęto akcję zbycia na rynku wewnętrznym gorszych gatunków lnu i konopi pod postacią worków. W wyniku tych starań przemysł cukrowniczy zakupił tytułem próby, która zresztą dała pomyślne wyniki, 160.000 worków lnianych.

W zakresie wełny krajowego pochodzenia obowiązywały w roku sprawozdawczym nadal zarządzenia wydane w poprzednich okresach sprawozdawczych. Zarządzenia te polegały na przymusie stosowania przez przemysł tkacki wełny krajowej przy wykonywaniu dostaw dla instytucyj państwowych. Poważną rolę odegrały również w poprawie sytuacji w zakresie zbytu wełny krajowej powołane w swoim czasie do życia przy Międzynarodowych Targach w Poznaniu Jarmarki Wełny.

Osobny wreszcie dział usiłowań i zabiegów Związku stanowiło zagadnienie odpowiedniego dostosowania taryf przewozowych na produkty pochodzenia rolniczego. Główny wysiłek Związku w tym zakresie koncentrował się na uzyskaniu dla rolnictwa szeregu ulg i zniżek, w wysokości odpowiadającej spadkowi cen produktów rolniczych. Sprawy te zostały omówione szczegółowo w osobnym rozdziale niniejszego sprawozdania. Na tem miejscu stwierdzić jedynie należy, że wysuwany od szeregu lat przez Związek zasadniczy postulat rewizji i dostosowania do zmieniającego poziomu cen całości taryfy za przewóz kolejowy produktów rolniczych nie został jeszcze zrealizowany.

II. Działalność Związku Izb i Org. Roln. Rzplitej Polskiej.

UWAGI OGÓLNE.

Powołany do życia w roku zeszłym w drodze przebudowy Związku Organizacyj Rolniczych R. P. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych Rzeczypospolitej Polskiej ma już za sobą pierwszy całkowity okres roczny swojej działalności. Działalność ta była śledzona przez ogół rolniczy z dużym zainteresowaniem nie tylko ze względu na wagę zagadnień gospodarczych, które w tym okresie domagały się pozytywnego rozwiązania, lecz również.. ze względu na zakończenie się pewnego okresu niezmiernie doniosłego w dziedzinie organizacji naszego rolnictwa.

Przez powołanie do życia Związku została zrealizowana zasada jednolitości frontu rolniczego, przytem jednolitość tę osiągnięto przez ściśle, organiczne powiązanie prawnopublicznej samorządowej organizacji rolnictwa z życiem społeczno-zawodowym, ze światem dobrowolnych zrzeszeń rolniczych.

W ten sposób zrealizowano oryginalną polską koncepcję naczelnej ogólnopolskiej organizacji rolniczej, obejmującej bez przymusu, na podstawie zdrowo pojętej solidarności zawodowej, całe zbiorowe życie rolnicze we wszystkich jego zasadniczych formach i rozgałęzieniach.

Na czoło prac Związku w zakresie zagadnień gospodarczych wysunęły się w okresie sprawozdawczym sprawy związane z uregulowaniem sytuacji finansowej wsi polskiej. Wobec braku widoków na rychłą poprawę strony dochodowej gospodarstw wiejskich, powstała konieczność zmniejszenia ich rozchodów przede wszystkim z tytułu obsługi długów rolniczych. Uregulowanie tych spraw wymagało przeprowadzenia szczegółowych badań stanu zadłużenia rolnictwa oraz współdziałania w opracowaniu całego cyklu ustaw i rozporządzeń, objętych ogólną nazwą usta-

wodactwa finansowo-rolnego. Sprawy te zostały szczegółowo omówione w dalszych rozdziałach niniejszego sprawozdania.

Wprowadzenie w życie nowej taryfy celnej pociągnęło za sobą konieczność rewizji całokształtu traktatów handlowych, wiążących dotąd Polskę z innymi krajami. Utworzona przy Związku Komisja Traktatowa stanęła wobec olbrzymiego zadania przeprowadzenia dokładnej analizy poszczególnych rynków odbiorczych pod kątem widzenia możliwości zbytu naszych wytworów rolniczych i przedstawienia czynnikom decydującym potrzeb rolnictwa w stosunku do poszczególnych artykułów rolniczych. Pragnąc zapewnić należytą obronę interesów rolnictwa przy zawieraniu tych traktatów, Związek delegował swych przedstawicieli do rokowań o zawarcie umów handlowych z całym szeregiem państw, a mianowicie ze Szwajcarią, Belgją, Czechosłowacją, Francją, Estonją, Łotwą, Niemcami, i Anglią.

Trudności w ułokowaniu zagranicą nadwyżek naszej produkcji rolnej wysunęły na czoło zagadnień związanych z organizacją zbytu wytworów rolnictwa sprawę uporządkowania i rozszerzenia pojemności rynku wewnętrznego. Zagadnienie to, szczególnie palące w zakresie obrotu produktami hodowlanymi, było przedmiotem gruntownych studiów i wyteżonej pracy Związku. Powołana przy Związku specjalna komisja gromadziła niezbędne materiały i przeprowadziła szczegółowe badania całokształtu spraw, związanych w pierwszej linii z obrotem zwierzętami gospodarskimi.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., podobnie jak i Izby Rolnicze, znajdował się w okresie sprawozdawczym właściwie jeszcze w fazie ustalania form pracy organizacyjnej w dostosowaniu do nowych warunków i potrzeb naszego rolnictwa. Okres ten cechowała coraz silniejsza konsolidacja współpracy z Izbami Rolniczymi na terenie odpowiednich organów Związku. Współpraca z dobrowolnymi organizacjami rolniczymi, wyrażała się w utrzymywaniu ścisłego kontaktu i porozumienia przy roztrzyganiu wszelkich spraw, opracowanych przez Związek.

Podkreślić wreszcie należy doniosły fakt, jaki zaszedł w roku sprawozdawczym w życiu naszej organizacji. Komitet Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R.P. uchwałą z dnia 14 października 1933 r. przyjął dar, zaofiarowany mu przez Komisję Likwidacyjną Centralnego Towarzystwa Rolniczego w postaci części majątku tej instytucji, składającego się z dwóch gmachów w Warszawie, na ul. Kopernika 30 i Sewerynowka 4 oraz nieruchomości na prowincji.

Komunikując ten fakt Radzie Związku w dniu 10 lutego 1934 r. p. prezes Fudakowski w swem przemówieniu podkreślił znaczenie tego doniesłego faktu w słowach następujących:

„To zdarzenie winno utkwąć w pamięci naszej, a jednocześnie utrwalić świadomość, że otrzymane dziedzictwo nie jest tylko materialnem, ale i moralnem, bowiem składa się na nie nie tylko majątek, lecz bodaj cenniejszy od niego kapitał czynów ofiarnych i intencji obywatelskich, w imię których ofiarę z majątku swego złożyli ci wszyscy, którzy swego czasu Centralne Towarzystwo Rolnicze obdarowali”.

W okresie sprawozdawczym Związek poniósł ciężką stratę wskutek zgonu członka Prezydium Związku, D-ra Romana Stroynowskiego, który piastując jednocześnie godność prezesa Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego i wiceprezesa Rady Naczelnej Organizacji Ziemiańskich, całą swą wiedzę i czas poświęcał pracy dla dobra rolnictwa.

PRACE W DZIEDZINIE USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO I ORGANIZACJI ROLNICTWA

Prace w dziedzinie opiniodawczo-prawnej

Jako reprezentacja zrzeszonego rolnictwa Związek Izby i Organizacji Rolniczych przykładał w minionym okresie sprawozdawczym, szczególną wagę do współpracy opiniodawczej z Rządem, o ile chodzi o projekty ustaw i rozporządzeń dotyczących bezpośrednio, bądź nawet pośrednio, interesów rolnictwa. Przedmiotem powyższych prac opiniodawczych Związku w okresie sprawozdawczym był szereg projektów mających doniosłe znaczenie dla życia gospodarczego, w szczególności:

- projekty kodeksu handlowego i kodeksu zobowiązań,

- projekt nowelizacji ustawy o spółdzielniach,

- projekt rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o uregulowaniu obrotu zwierzętami gospodarskimi i drobiem oraz obrotu hurtowego mięsem,

- projekt nowej ustawy o państwowym podatku gruntowym,

- projekt ustawy o ordynacji podatkowej,

- projekt noweli do ustawy drogowej, i t. d.

nadto zakresem powyższych prac Związku objęty był szereg projektów rozporządzeń wykonawczych, okólników i zarządzeń władz w sprawach dotyczących rolnictwa.

Prace Związku w dziedzinie opiniodawczej b. często wyrażały się nie tylko w końcowej fazie opinijowania gotowego projektu, lecz również polegały na wydatnym współdziale we wstępnych fazach opracowywania poszczególnych projektów przez resorty rządowe.

W ścisłej łączności z tą dziedziną prac stoi udział reprezentantów naszej instytucji w charakterze przedstawicieli ogólnych interesów rolnictwa w urzędowych ciałach opiniodawczych. Szczegółowy wykaz tych instytucji zamieszczony jest na str. 145 niniejszego sprawozdania.

W szczególności podkreślić należy, że w okresie sprawozdawczym w wyniku czynionych starań został wybitnie wzmocniony udział reprezentacji rolnictwa w ustalaniu wytycznych polityki komunikacyjnej przez powołanie do składu Państwowej Rady Komunikacyjnej przedstawicieli wszystkich izb rolniczych.

Prace nad projektem nowego kodeksu handlowego i kodeksu zobowiązań

W okresie sprawozdawczym Związek Izb i Organizacji Rolniczych brał żywy udział w pracach ustawodawczych w dziedzinie zmiany przepisów prawa ogólnego, a więc projektu kodeksu handlowego i kodeksu zobowiązań.

W myśl zasad przyjętych w projekcie *kodeksu handlowego*, kto prowadzi we własnym imieniu przedsiębiorstwo zarobkowe w większym rozmiarze jest kupcem i zobowiązany jest wpisać się do rejestru handlowego (a przedsiębiorstwem zarobkowym jest również przedsiębiorstwo związane z gospodarstwem rolnem lub leśnem), jak również każdy prowadzący gospodarstwo rolne lub leśne w większym rozmiarze może być wpisany do rejestru handlowego i przez wpis staje się kupcem. Wynika z tego, że pewna ilość gospodarstw będzie obowiązana dokonać wpisu do rejestru, oraz każde gospodarstwo może być wpisane do rejestru na żądanie jego właściciela. Przez uzyskanie charakteru kupca właściciel gospodarstwa będzie mógł z jednej strony korzystać z szeregu instytucji przewidzianych w kodeksie handlowym, z drugiej strony będzie zmuszony ponosić konsekwencje z tego tytułu wypływające.

Analizując poszczególne postanowienia kodeksu Związek Izb i Organizacji Rolniczych zajął zasadnicze stanowisko, że byłoby pożądanym uniemożliwienie bądź znaczne ograniczenie stosowania zasad kodeksu do gospodarstw rolniczych. Związek wychodził przytem z następujących założeń.

Przepisy o zbywaniu przedsiębiorstw, odpowiedzialności przy sprzedaży, odpowiedzialności dzierżawcy za zobowiązania właściciela

mogą wpływać hamującą na obrót ziemią przyczyniając się do obniżenia jej ceny, utrudniać częściowo sprzedaż (parcelację), jak również wydzierżawianie warsztatów rolnych. Poza tem rolnik wpisany do rejestru handlowego obowiązany jest prowadzić księgi handlowe według zasad prawidłowej rachunkowości i corocznie sporządzać inwentarz i bilans. Jakkolwiek mogą płynąć duże korzyści z prowadzenia rachunkowości, to jednak nasuwają się wątpliwości, czy rolnik sprosta tym zadaniom, a nawet wywiązanie się z nich pociąga za sobą znaczne koszty co w chwili obecnej jest wysoce niepożądane. Przez wpis do rejestru rolnikowi może być dalej ogłoszona upadłość. Wprowadzenie upadłości w stosunkach rolniczych nie jest właściwą formą rozwiązania—w dobie kryzysu,—stosunków pomiędzy dłużnikiem a właścicielami, wywołałoby w życiu wsi poważny zamęt i zaniepokojenie, stałoby się punktem wyjścia dla wielu procesów i przyspieszyłoby likwidację warsztatów w najnieodpowiedniejszych warunkach kryzysowych. Zachodziłaby również obawa, że te ujemne konsekwencje powstałyby nie tylko na obszarze województw centralnych, ale również na obszarach ych dzielnic, w których upadłość obowiązywała, lecz dotychczas nie była stosowana.

W sprawie projektu *kodeksu zobowiązań* Związek Izb i Organizacji Rolniczych opracował wyczerpującą opinię. W szczególności podkreślono, że w umowie pożyczki należy wprowadzić moment wręczenia przedmiotu pożyczki, a to w celu uniknięcia niepożądanego dla dłużnika następstwa, sprowadzającego się do położenia aresztu na przedmiocie pożyczki po akceptacji umowy, a przed jej podjęciem.

W dziedzinie przepisów o pożyczce kodeks przewidywał nieistniejące dotychczas normy prawne na wypadek niezwyklej przewrotów gospodarczych, bądź zmian wartości nabywczej pieniądza. Wobec tego, że pożyczka stanowi z istoty swej ryzyko tak dla wierzyciela, jak i dłużnika, wprowadzenie powyższego przepisu mogłaby się przyczynić do podważenia zaufania do trwałości stosunków w dziedzinie porządku prawnego, jakoteż i kursu waluty krajowej. Z tego względu Związek Izb i Organizacji Rolniczych proponował skreślenie tego postanowienia, zwracając uwagę na niebezpieczeństwo dowolnego interpretowania w umowie pożyczki — zysku, wskutek zmian siły nabywczej pieniądza.

Następne postulaty Związku szły m. i. w kierunku sprecyzowania umowy dzierżawy, celem przystosowania jej do warunków rolniczych i właściwego ustalania jej terminów, unormowania stosunków między pracodawcami a pracownikami rolnymi, wreszcie zapewnienia możliwie najdalej idącej pewności w obrocie nieruchomościami ziemskimi, jak również zapobieżenia rozwojowi niepożądanego pniactwa.

Opinie Związku Izb i Organizacyj Rolniczych w zakresie prac nad kodyfikacją prawa materialnego, przedłożone Ministerstwu Sprawiedliwości oraz Rolnictwa i Reform Rolnych o tyle osiągnęły swój efekt, że szereg projektowanych postanowień bądź uległo zmianie, bądź zostało przystosowane do warunków rolniczych.

Nowelizacja ustawy o spółdzielniach.

Przy rozpatrywaniu projektu noweli do ustawy o spółdzielniach Związek wychodził z założenia, że źródeł wielu dotychczasowych niedomagań naszej spółdzielczości rolniczej szukać należy w braku dostatecznie żywej więzi organizacyjnej zrzeszonej spółdzielczości ze środowiskiem zawodowym rolnictwa, Związek w uwagach szczegółowych do tekstu projektowanej noweli zgłosił dezyderaty idące w tym właśnie kierunku. W szczególności wysunięty został dezyderat co do powołania organów samorządu gospodarczego rolnictwa do współpracy z organizacją spółdzielczości w Polsce w drodze nadania izbom rolniczym kompetencji do przeprowadzania rewizji spółdzielni rolniczych oraz uzyskania reprezentacji dla samorządu rolniczego w składzie Rady Spółdzielczej. Powyższe wnioski zostały uwzględnione w treści znowelizowanej ustawy o spółdzielniach, stwarzając tem samem szerszą podstawę dla rozwinięcia i pogłębienia współpracy organizacji zawodowej rolnictwa ze spółdzielczością. Kwestja powyższa była w okresie sprawozdawczym przedmiotem specjalnej uwagi naszej instytucji m. i. ze względu na doniosłe znaczenie, jakie posiada współpraca ze Spółdzielczością dla zagadnień właściwej organizacji zbytu i przetwórstwa płodów rolnych.

Uregulowanie obrotu artykułami hodowanymi na rynku wewnętrznym

W sprawie projektu Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o uregulowaniu obrotu zwierzętami gospodarskimi i drobiem oraz obrotu hurtowego mięsem, które stanowić ma zapewne ważny etap w kierunku racjonalizacji obrotu artykułami hodowanymi na rynku wewnętrznym, Związek zgłosił szereg zasadniczych dezyderatów zmierzających do zapewnienia należytego wpływu czynnikom rolniczym za pośrednictwem organów samorządu rolniczego na prace mające na celu uporządkowanie i uregulowanie tego działu stosunków gospodarczych mającego tak doniosłe znaczenie dla szerokich sfer ludności wiejskiej.

Projekty podatkowe.

Prace Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. z zakresu polityki podatkowej obejmowały w okresie sprawozdawczym głównie dwa zagadnienia zasadnicze z dziedziny reformy systemu podatków bezpośrednich. Pierwsze z tych zagadnień to sprawa nowych, jednolitych podstaw opodatkowania gruntów, drugie — to kwestja uproszczenia, ulepszenia i usprawnienia procedury podatkowej.

Reforma podatku gruntowego.

W drugiej połowie roku 1933 rozpoczęły się na terenie Ministerstwa Skarbu prace przygotowawcze do reformy ustawodawstwa o podatku gruntowym. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., stwierdziwszy głęboko sięgającą nierównomierność opodatkowania gruntów podatkami przychodowymi w Polsce, uznał zamierzoną reformę za zagadnienie wielkiej dla rolnictwa wagi, ściśle związane z naprawą gospodarczych stosunków rolniczych. To też od pierwszej chwili Związek wziął w przygotowaniu reformy żywy udział.

W ciągu jesieni i miesięcy zimowych roku 1933/34 Ministerstwo Skarbu przygotowało projekt ustawy ramowej, której tekst był przedmiotem szeregu narad na terenie Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. w gronie rzeczoznawców i reprezentantów poszczególnych izb oraz organizacyj. Nadto Związek pozostawał w stałym i ścisłym kontakcie z Ministerstwem Rolnictwa i R. P. Dzięki tym kontaktom, stałej współpracy z referentami ustawy oraz wszechstronnemu i gruntownemu przygotowaniu opinji rolnictwa — projekt przechodził szereg redakcyj, zbliżając się stale do zasadniczych tez, postawionych przez Związek. W chwili, gdy projekt ustawy wniesiony został do Rady Ministrów niezgodnioną pozostała jedynie kwestja określenia wysokości podatku, przyczem Związek reprezentował pogląd, iż bardziej racjonalnem byłoby rozdzielenie reformy na dwie fazy, przyczem w pierwszej nastąpiłoby ustalenie jednolitych podstaw wymiaru w oderwaniu od strony fiskalnej reformy, w drugiej zaś, rozporządzając ścisłą ewidencją gruntów podatkowych, zaszeregowanych do odpowiednich okręgów, kategorii i klas, możnaby odrębnym aktem prawnym ustanowić wysokość stawek. Gdyby reforma miała być z jakichkolwiekby powodów załatwiana jednym aktem prawnym, wówczas zdaniem Związku, ustawa musiałaby zawierać postanowienie o skontyngentowaniu podatku, określając ściśle jedynie ogólną sumę podatków, która po sklasyfikowaniu gruntów podlegałaby rozkładowi pomiędzy wszystkie

jednostki podatkowe. Pogląd ten uzyskał poparcie Ministerstwa Rolnictwa i R. R.

Projekt ustawy wobec spóźnionego terminu nie został wniesiony do łaski marszałkowskiej i w okresie wiosny Ministerstwo Skarbu przystąpiło do prac nad projektem dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej o reformie podatku gruntowego. W tym okresie Ministerstwo stanęło całkowicie już na gruncie koncepcji Związku, zamierzając dekretem wprowadzić w życie jedynie przepisy o klasyfikacji i podziale na okręgi ekonomiczne, natomiast sprawa wysokości podatku miała być załatwiona odrębną ustawą — po ukończeniu prac klasyfikacyjnych. Projekt dekretu i przepisów wykonawczych opracowany został przy jeszcze ściślejszej współpracy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. W szczególności powołana została do życia przy Ministerstwie Skarbu prowizoryczna Główna Komisja Klasyfikacyjna, do której Związek delegował w charakterze członków PP.: Posła Marjana Rudzińskiego, Posła Józefa Poniatowskiego, Prezesa Dr. Kazimierza Esden-Tempskiego i Władysława Englichta, jako rzeczoznawców zaś—PP.: Prof. Wiktora Schramma, Prof. Stefana Moszczeńskiego, Dr. Wacława Ponikowskiego, Dr. Witolda Babińskiego, inż. Edmunda Iwaszkiewicza, Dr. Kornela Krzczunowicza i Ks. Druckiego-Lubeckiego. Prace Komisji ciągnęły się przez dwa miesiące i doprowadziły do redakcji zarówno projektu dekretu, jak i przepisów wykonawczych, całkowicie odpowiadającej postulatom Związku, uprzednio uzgodnionym z izbami i organizacjami, wchodzącymi w skład Związku.

I tym razem wprowadzić projekt dekretu nie został wprowadzony w życie, jednakże dokonane prace mają być podstawą nowego projektu ustawy.

Reforma danin komunalnych.

W okresie jesieni roku 1933 na terenie Związku była również szczegółowo rozpatrywana sprawa reformy danin komunalnych z gruntów, której projekt opracowany został w Ministerstwie Skarbu. Związek zebrał i opracował w tym zakresie wszelkie niezbędne materiały statystyczne i prawne. Wobec zaniechania projektu, w wyniku narad międzyministerjalnych — Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R.P. nie wypowiedział swej opinii.

Nowelizacja ustawy drogowej.

Przed sesją sejmową roku 1933/34 Ministerstwo Komunikacji przygotowało projekt noweli do ustawy o budowie i utrzymaniu dróg w Rzplitej Polskiej. Projekt ten miał na celu:

- a) przekazanie samorządom około 12.000.000 klm. dróg państwowych;
- b) rozszerzenie ram szarwarku przez rozciągnięcie obowiązku świadczeń w naturze na rzecz budowy i utrzymania dróg powiatowych, wojewódzkich i państwowych;
- c) rozciągnięcie obowiązku świadczeń także na materiały drogowe.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R.P. przedstawił w tej sprawie uwagi swoje Ministerstwu Rolnictwa i R. R., uzyskując poparcie Ministerstwa dla postulatów Związku. Postulaty te miały na celu zwrócenie uwagi władz na projektowane — a zdaniem Związku niedopuszczalne — zwiększenie obciążenia rolnictwa daninami celowymi oraz na konieczność uporządkowania i naprawy stosunków w zakresie wymiaru szarwarków. Projekt ustawy został czasowo zaniechany.

Ordynacja podatkowa.

Ustawa o ordynacji podatkowej, uchwalona w ciągu ubiegłej sesji sejmowej, powierzyła m. i. Ministrowi Skarbu wydanie przepisów o uproszczonej rachunkowości rolniczej, oraz o sposobie udzielania rolnikom ulg w wypadkach klęsk żywiołowych.

Obie te sprawy posiadają dla interesów rolnictwa pierwszorzędne znaczenie. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R.P. — podobnie jak w zakresie reformy podatku gruntowego — wziął żywy i bezpośredni udział w pracach Ministerstwa Skarbu w tym zakresie. Już w czasie wstępnych prac przygotowawczych Związek pozostawał w kontakcie z Ministerstwem Skarbu, — przed wypowiedzeniem zaś opinii w sprawie przysłanego mu przez Ministerstwo projektu Związek zorganizował specjalną naradę delegatów Izb i Organizacyj rolniczych, wchodzących w skład Związku, oraz przedstawicieli nauki i rzeczoznawców. W wyniku tej narady uzgodnione zostały całkowicie poglądy na oba wspomniane zagadnienia i złożone przez Związek Ministerstwu Skarbu uwagi były ścisłym wyrazem tych poglądów. Dzięki gruntownemu przygotowaniu tej sprawy przez sfery rolnicze i należytej motywacji, uwagi Związku w znacznej większości zostały przez Ministerstwo uwzględnione — zwłaszcza w zakresie rachunkowości dla drobnych rolników, której zasady zostały w ten sposób znakomicie uproszczone. Prace Związku nad sprawą rachunkowości rolniczej — po uzyskaniu w rozporządzeniu Ministra Skarbu odpowiednich podstaw — prowadzone są nadal, a ostatecznym ich celem jest należyte wykorzystanie przepisów ordynacji jako bodźca do rozpowszechnienia i popularyzo-

wania rachunkowości rolniczej z uwzględnieniem korzyści, jaką przynieść mogą zamknięcia rachunkowe w formie materiału statystycznego w pracach Związku z zakresu ogólnej polityki gospodarczej.

Wyniki prac prowadzonych przy czynnym współudziale Związku nad ordynacją podatkową w rezultacie powinny zapewnić rolnikom możliwość stosunkowo prostej i pewnej obrony przed niesłusznymi wymiarami podatku dochodowego, co uważać należy za doniosły krok naprzód w kierunku uzdrowienia panujących dotąd w tej dziedzinie stosunków.

W zakresie *ulg z tytułu klęsk elementarnych* Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. uzyskał oddanie ocen strat i ich wpływu na dochodowość warsztatów rolnych oraz rozmiaru ulg, które powinny być zastosowane,—w ręce specjalnych komisji o składzie fachowo-rolniczym. W ten sposób polepszono znakomicie procedurę dotychczasową i zapewniono poszkodowanym rolnikom słuszną ocenę osłabienia ich zdolności płatniczej na skutek klęsk żywiołowych oraz zastosowanie w roku klęski do tej osłabionej zdolności — ciężaru państwowych podatków rolnych.

Prace w dziedzinie organizacyjnej

Prace Związku w dziedzinie organizacyjnej polegały głównie: 1° na koordynacji poszczególnych działów pracy izb rolniczych (oraz dobrowolnych organizacji rolniczych) w zagadnieniach posiadających ogólne znaczenie, 2° na centralnem opracowywaniu zagadnień organizacyjnych posiadających większe znaczenie dla poszczególnych kategorii członków naszej instytucji (izby rolnicze, organizacje dobrowolne).

W zakresie form współpracy z instytucjami wchodzącymi w skład Związku Izby i Organizacji Rolniczych R.P. wymienić należy w szczególności: prace Sekcji Izby Rolniczych, prace komisyjne, wreszcie zjazdy i konferencje przedstawicieli izb i organizacji rolniczych zwoływane dla poszczególnych konkretnych spraw, wymagających bezpośredniego kontaktu i wymiany myśli przedstawicieli centrali Związku z izbami rolniczymi i organizacjami wchodzącymi w skład naszej instytucji.

W październiku r. ub. jeszcze przed ukonstytuowaniem władz izb rolniczych z wyboru zorganizowany został przez Związek zjazd przedstawicieli samorządu rolniczego na którym omówione zostały zagadnienia programowe z dziedziny polityki ekonomicznej oraz poszczególnych działów pracy fachowej samorządu rolniczego; uwagi i spostrzeżenia delegatów izb w tych sprawach były wykorzystane w dalszych pracach Związku.

Po ostatecznem ukonstytuowaniu organów samorządu rolniczego (rad i zarządów izb rolniczych) odbyło się w czerwcu 1934 r. ogólne zebranie *Sekcji Izb Rolniczych* przy udziale przedstawicieli wszystkich izb na którem dokonane zostały wybory przewodniczącego i zarządu Sekcji w następującym składzie:

Przewodniczący Sekcji — Dr. Kazimierz Papara,
członkowie zarządu: — pp. Kajetan Morawski, Tomasz Kozłowski, Tadeusz Krzyżanowski, Bolesław Przedpełski; oraz zastępcy: Zbigniew Wilski i Jan Donimirski.

Prace organizacyjne Związku, dotyczące bezpośrednio izb, ująć można w następujące zasadnicze działy:

- a) ustalanie wytycznych programowych w dziedzinie poszczególnych zadań fachowych izb,
- b) rozpatrywanie zagadnień z zakresu gospodarki budżetowej i organizacji izb rolniczych, sprawy stosunku izb rolniczych do innych dziedzin samorządu—
- c) terytorjalnego i gospodarczego oraz do dobrowolnych organizacji rolniczych.

W dziedzinie ustalenia zasad programu gospodarki fachowej wymienić należy następujące prace.

Dla *ustalenia metod prac* ekonomicznych w izbach rolniczych została zwołana przez Związek w listopadzie r. 1933 dwudniowa konferencja kierowników *referatów ekonomicznych* oraz przewodniczących komisji ekonomicznych izb rolniczych. Na wspomnianej konferencji został szczegółowo rozpatrzony szereg podstawowych zagadnień metodycznych z zakresu prac ekonomicznych samorządu rolniczego oraz ustalone wytyczne współpracy izb ze Związkiem w tym dziale.

W *dziedzinie organizacji pracy hodowlanej* na tle nowej ustawy o nadzorze nad hodowlą bydła, trzody chlewnej i owiec, w wyniku odbytych na terenie Związku Izb i Organizacji Rolniczych narad, ustalony został szereg wytycznych w zakresie koordynacji prac samorządu rolniczego i organizacji hodowców. W celu systematycznego kontynuowania tych prac powołana została, na mocy uchwały Prezydium Związku, specjalna *Komisja do spraw hodowli bydła* — pod przewodnictwem prezesa Tomasza Kozłowskiego.

Związek zajmował się również sprawą wykonania ustawy o nadzorze nad hodowlą koni, urządzając w tej sprawie narady przy udziale przedstawicieli Izb Rolniczych, organizacji hodowców koni i Mini-

sterstwa Rolnictwa i R. R., na których rozważone zostały szczegółowo zagadnienia związane z wprowadzeniem w życie nowej ustawy oraz problem ustosunkowania izb rolniczych do związków hodowców.

W dziedzinie nasiennictwa, działalność związku obejmowała szeroki zakres zagadnień obchodzących wszystkie izby rolnicze oraz fachowe organizacje rolnicze, w tej dziedzinie. Stałym ośrodkiem koordynującym i częściowo centralizującym te prace jest Sekcja Centralna do spraw nasiennictwa przy Związku.

W sprawach meljoracyjno-łąkarskich, odbyły się w okresie sprawozdawczym na terenie Związku narady, mające na celu ustalenie wytycznych dla działalności izb i organizacji rolniczych w tej dziedzinie, w szczególności o ile chodzi o sprawy racjonalnego konserwowania urządzeń meljoracyjnych, uporządkowania stanu spółek wodnych oraz szerszego rozwinięcia akcji zagospodarowania użytków zielonych przy pomocy izb rolniczych. Ze względu na skonstatowaną potrzebę dalszego systematycznego kontynuowania tych prac — zaprojektowano utworzenie stałej komisji meljoracyjno-łąkarskiej w Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P..

W dziedzinie kordynacji akcji organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych w Izbach Rolniczych prace ogniskowały się w łonie specjalnego Komitetu powołanego przy Związku w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i R. R.. O pracach tych mówimy w osobnym dziale niniejszego sprawozdania.

W dziedzinie zagadnień dotyczących strony organizacyjno-finansowej samorządu rolniczego — przeprowadzono w okresie sprawozdawczym następujące prace:

W związku z przygotowanym przez Ministerstwo Skarbu projektem nowej ustawy o państwowym podatku gruntowym w pracach Związku szczególnie uwzględniona została kwestja *podstaw finansowych izb rolniczych*. W wyniku odbytych przy udziale przedstawicieli wszystkich izb rolniczych narad, oraz przeprowadzonych przez Biuro Związku studjów, złożone zostały Ministerstwu Skarbu oraz Ministerstwu Rolnictwa i R.R. obszernie umotywowane wnioski, zmierzające do zapewnienia izbom rolniczym, wystarczających i równocześnie możliwie elastycznych źródeł dochodowych opartych o podatek gruntowy oraz m. i. pociągnięcia do świadczeń na rzecz samorządu gospodarczego także majątków i lasów będących własnością Państwa. Ponadto opracowywane były projekty dotyczące uzyskania dla izb rolniczych odpowiedniego

udziału w opłatach eksportowych za artykuły rolnicze jak również w niektórych innych świadczeniach obciążających, przedsiębiorstwa przemysłowo i handlowo-rolnicze, a które to dochody przypadały dotąd wyłącznie izbom przemysłowo-handlowym.

W dziedzinie organizacji gospodarki budżetowej i związanej ściśle z tem rachunkowości izb rolniczych — Związek w porozumieniu z izbami rolniczymi opracowywał wnioski dotyczące zmiany dotychczasowych *przepisów o budżetowaniu*, które przedłożył Ministerstwu Rolnictwa i R. R. — z uwagi na konieczność jednolitego traktowania tego zagadnienia we wszystkich izbach rolniczych. Podjęto również prace nad zmianą przepisów *kasowo-rachunkowych* wprowadzonych w izbach rolniczych w okresie komisarycznego zarządu, a które w praktyce okazały się zbyt obciążającymi, zwłaszcza dla nowoutworzonych, izb rolniczych, oraz wymagają pewnego uproszczenia.

Został opracowany i rozesłany izbom rolniczym specjalny referat poświęcony omówieniu zagadnień *organizacyjno-biurowych* w izbach rolniczych. W wyniku przeprowadzonej następnie przez Związek ankiety zebrane zostały opinie w tym przedmiocie, które posłużyły jako materiał dla dalszych prac nad precyzowaniem normalnego schematu organizacji i funkcjonowania agend biurowych w izbach rolniczych.

Opracowany został wstępny projekt *przepisów służbowych dla urzędników izb rolniczych*, w związku z postanowieniami prawa o izbach rolniczych przewidującymi unormowanie tej dziedziny w drodze specjalnych uchwał rad izb rolniczych zatwierdzanych przez władzę nadzorczą.

W zakresie *stosunku izb rolniczych do innych działów samorządu* poświęcono szczególną uwagę kwestji *stosunku samorządu powiatowego do izb rolniczych*, przyczem Związek przedkładał właściwym czynnikom rządowym memorjały w tej sprawie. Wydany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w styczniu 1934 r. specjalny okólnik w sprawie udziału izb rolniczych w wykonywaniu nadzoru nad działalnością powiatowych związków samorządowych w zakresie spraw rolnych uwzględnił w znacznej mierze dezyderaty wysunięte przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Związek Izb i organizacji rolniczych R. P. złożył p. ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych szczegółowo umotywowany memorjał w sprawie t. zw. Wojewódzkiego międzykomunalnego *Związku Rolniczego* powołanego do życia na obszarze wojewódz-

stwa Poleskiego — wskazując, że istnienie wspomnianego Związku w dotychczasowej formie byłoby nie tylko szkodliwym dublowaniem roli i właściwych zadań poleskiej izby rolniczej, lecz mogłoby mieć szerszy ujemny refleks na całą dziedzinę samorządu rolniczego w Polsce.

Współpraca Związku z innymi organizacjami samorządu gospodarczego (Związek Izb Przemysłowo-Handlowych i Związek Izb Rzemieślniczych) dotyczyła poszczególnych konkretnych zagadnień; pertraktacje co do wznowienia prac Stałej Komisji Porozumiewawczej Izb Przemysłowo-Handlowych, Rolniczych i Rzemieślniczych nie doprowadziły jeszcze w okresie sprawozdawczym do definitywnego wyniku.

Współpraca dobrowolnych organizacji rolniczych ze Związkiem polegała w szczególności na stałej kollaboracji tych zrzeszeń przy formułowaniu stanowiska Związku w sprawie projektów ustaw nadsyłanych Związkowi Izb i Organizacji Rolniczych do zaopiniowania przez poszczególne resorty rządowe.

Sekcja Organizacji Ogólno-Rolniczych w okresie sprawozdawczym nie została jeszcze ukonstytuowana. Opóźnienie powyższe spowodowała m. in. okoliczność, że dopiero w drugiej połowie okresu sprawozdawczego zaczęły normalnie funkcjonować powołane z wyboru organa izb rolniczych i nastąpiła również normalizacja warunków pracy większości wojewódzkich towarzystw rolniczych, których program zajął się jak najściślej o działalność samorządu rolniczego. W końcu okresu sprawozdawczego, w związku z postępującą stabilizacją form działalności wojewódzkich towarzystw rolniczych, sprawa uruchomienia wyżej wymienionej Sekcji stawała się coraz bardziej aktualną i weszła w fazę realizacji przez władze Związku. Podkreślić również należy żywą i intensywną współpracę ze strony reprezentantów dobrowolnych organizacji rolniczych specjalnych i ogólnych w poszczególnych komisjach Związku w ciągu okresu sprawozdawczego.

Zaznaczyć również należy coraz silniejsze włączanie w orbitę działalności i bezpośrednich zainteresowań Związku Izby i Organizacji Rolniczych całokształtu zagadnień *spółdzielczości rolniczej*. W porozumieniu z centralnymi organizacjami spółdzielczymi (Unją Związków Spółdzielczych w Polsce i Zjednoczeniem Zw. Rewizyjnych Spółdzielni Rolniczych) rozważany był projekt wejścia związków spółdzielczych do składu Związku Izby i Organizacji Rolniczych R. P. i uruchomienia specjalnej ko-

mórki organizacyjnej (Sekcji wzgl. Komisji Spółdzielczej), której przedmiotem prac miałyby być zagadnienia ruchu spółdzielczego na wsi. Z uwagi na to że szerokie sery rolnicze (w szczególności drobne rolnictwo) są zrzeszone w dużym stopniu w instytucjach spółdzielczych, wejście w ramy organizacyjne Związku spółdzielczości stanowiłoby niewątpliwe wzmocnienie frontu rolniczego w Polsce.

W zakresie metod współpracy z izbami i organizacjami rolniczymi dążeniem Związku było, uczynić tę współpracę możliwie żywą i konkretną zarówno na tle fundamentalnych zagadnień jak i bieżących spraw codziennej pracy. Uznając, że obok wymiany korespondencyjnej zjazdów, konferencji i t. p. dla możliwie szczegółowego i wszechstronnego informowania izb i organizacji o pracach, będących na warsztacie biura Związku, konieczny jest również bezpośredni kontakt pracowników centrali Związku z działaczami i b. rolniczych i organizacji na terenie prowincjonalnym zwrócono uwagę na możliwie częstsze wyjazdy delegatów Związku na posiedzenia zarządów, komisji itp. poszczególnych izb i organizacji rolniczych.

PRACE W DZIEDZINIE POLITYKI GOSPODARCZEJ I ROLNEJ

Polityka zbożowa

Stosowany w ubiegłych latach system polityki zbożowej nie uległ wydatniejszym zmianom w okresie sprawozdawczym. Premje wywozowe przy zbożach chlebowych zostały utrzymane w niezmienionej wysokości 6 zł. Natomiast premja wywozowa na jęczmień, która wynosiła dawniej 4 zł. została podniesiona do 6 zł. Zastosowana po raz pierwszy przy końcu poprzedniego roku premja wywozowa na owies w wysokości 4-ch złotych została utrzymana na cały rok gospodarczy 1933/34. W ten sposób zrobiono poważny krok na drodze do realizacji wysuwanego oddawna przez Związek Izb i Org. Rol. R. P. postulatu równomiernego traktowania wszystkich 3-ch zbóż. Premje na produkty przemiału wynosiły w okresie sprawozdawczym, podobnie jak w roku ubiegłym, na mąkę pełną — 10 zł., na mąkę śrutową 8 zł., na kaszę jęczmienną 12 zł., na kaszę i płatki owsiane 10 zł., na sól — 3 zł.

Uzupełnieniem systemu premji była prowadzona przez P. Z. P. Z. akcja interwencyjna. Według uchwał Komitetu Ekonomicznego straty P. Z. P. Z. związane z tą akcją powinny się mieścić w granicach 4-ch zł. na 100 kg. O ile idzie o zboża jare, to dokonywane przez P. Z. P. Z. operacje kupna i sprzedaży miały być prowadzone na zasadach normalnej kalkulacji handlowej.

Koszta kredytu zastawowego i zaliczkowego zostały w myśl postulatów Związku Izb i Org. Rol. R. P. zmniejszone w ten sposób, że stopa procentowa przy kredycie zastawowym została obniżona o 2%, a przy kredycie zaliczkowym o 2,5%.

Jak wynika z powyższego zakres akcji, mającej na celu przeciwdziałanie niższym cenom zboża, został w pewnym stopniu rozszerzony. Pomimo to jednak przebieg kampanii zbożowej w okresie sprawozdawczym był niesychanie ciężki, a ceny zbóż obniżyły się do poziomu nieotowanego w latach poprzednich. Zbiory zbóż w Polsce w 1933 r. były bardzo wysokie, przewyższając według szacunku Gł. Urzędu Statystycznego zbiory w latach poprzednich i dorównując prawie rekordowym zbiorom w 1929 r. Wobec tego jakkolwiek spożycie wewnętrzne 4-ch zbóż było wysokie, wynosząc przeciętnie 319 kg. na głowę ludności, rozmiary naszego eksportu netto były większe niż kiedykolwiek, wynosząc 836 tys. tonn, z czego na pszenicę przypada 69 tys., na żyto 593 tys., na jęczmień 160 tys., na owies 13 tys tonn*).

Zbyt tak dużych ilości zboża, zwłaszcza zaś żyta na rynkach zagranicznych był połączony z dużymi trudnościami. Kraje europejskie miały w 1933 r. bardzo dobre urodzaje, co doprowadziło do tego, że niedobory zachodnich państw importujących zboże były stosunkowo mniejsze jak normalnie; niekroć z tych państw miały nawet nadwyżki wywozowe i wywoząc te nadwyżki przy pomocy wysokich premij przyczyniały się znakomicie do pogłębienia depresji na ograniczonych rynkach zbytu. Duże trudności w zbyciu zboża były najbardziej charakterystyczną cechą ostatniej kampanii zbożowej. O ile bowiem w ubiegłych latach byliśmy zawsze w stanie sprzedać te niewielkie stosunkowo ilości zboża, jakie wchodziły w grę przy naszym eksporcie, obniżając ewentualnie ceny, to w roku zeszłym były okresy, w których sprzedaż zboża, a zwłaszcza żyta bez względu na cenę była wogóle niemożliwa.

Jeżeli jednak pomimo tych trudności zdołaliśmy ulokować na rynkach zagranicznych znaczne ilości żyta i doprowadzić do tego, że z końcem roku gospodarczego P.Z.P.Z. zlikwidowały prawie całkowicie swe magazyny, to stało się to przede wszystkim dlatego, że w okresie sprawozdawczym zjawiał się na rynku nowy poważny odbiorca żyta w osobie St. Zjednoczonych Ameryki Półn. co pozostaje w związku ze zniesieniem prohibicji, jaka dawniej w tym kraju obowiązywała. Na tym rynku ulokowaliśmy w roku ubiegłym 146.000 tonn żyta w ziarnie. Poza Stanami Zjednocz. głównymi odbiorcami naszego żyta

*) po przeliczeniu mąki na ziarno.

była Belgja 67.000 t., i Danja 68.000 tonn. Mówiąc o eksporcie żyta nadmienić wypada, że dla ułatwienia likwidacji nadwyżek wywozowych zastosowano po raz pierwszy przerób żyta na spirytus dla celów eksportowych, przerabiając w ten sposób około 25.00 tonn. O ile idzie o jęczmień, to głównym rynkiem zbytu była Belgja, gdzie wywieźliśmy przeszło 2/3 ogólnego eksportu, Pozatem większe ilości jęczmienia zostały ulokowane w Anglii i Danji. Na skutek stosowania akcji interwencyjnej przy zbożach chlebowych eksport żyta i pszenicy w ziarnie był skoncentrowany całkowicie w ręku P.Z.P.Z., które były również głównym eksporterem mąki i owsa. W eksporcie jęczmienia udział P. Z. P. Z. był nieznaczny, wynosząc niespełna 10% ogólnego wywozu.

Wobec dużych zbiorów zboża w roku 1933 i stałej przewagi podaży nad popytem, na światowych rynkach zbożowych panowała prawie przez cały rok ubiegły wyraźna tendencja zniżkowa.

Tak więc, gdy notowania pszenicy na giełdzie w Liverpoolu wynosiły w początkach sierpnia 1933 r. 19 do 20 zł., to w następnych miesiącach cenyte były stopniowo coraz niższe, dochodząc do minimum 13 zł. w mies. lutym. Ten poziom cen utrzymał się bez zmiany do połowy maja 1934 r. gdy pod wpływem wiadomości o złym stanie urodzajów zapanowała tendencja zwyżkowa. Notowania żyta na giełdzie w Hamburgu wynoszące w początkach roku sprawozdawczego około 13 zł., również szybko zniżkowały dochodząc już w początkach lutego do poziomu 8—9 zł. za 100 kg. Lekka zwyżka zarysowała się dopiero w czerwcu i lipcu.

Zniżkowe tendencje na rynkach światowych musiały wywierać wysoce deprymujący wpływ na kształtowanie się cen na naszym rynku wewnętrznym. Poprzedni rok gospodarczy zakończyliśmy przy nader wysokim poziomie cen, wynoszących w lipcu 1933 r. dla pszenicy—31, dla żyta 21, dla owsa 16 zł. Ceny te spadły bardzo silnie już w pierwszym miesiącu roku gospodarczego zarówno pod wpływem zniżki na rynkach zagranicznych, jak i skutkiem bardzo znacznej podaży zbóż ze strony rolników wywołanej zupełnem wyczerpaniem gotówkowem rolnictwa. Głównym przedmiotem podaży było żyto, co wytwarzało dla instytucji interwencyjnej poważne trudności. W tych warunkach jest zrozumiałem, że ceny musiały spaść znacznie poniżej poziomu lipcowego, wynosząc prz cietnie już w miesiącu sierpniu dla pszenicy — 20 zł., dla żyta — 15 zł., dla owsa 14 zł. W następnych miesiącach panowała na rynku w dalszym ciągu zniżkowa tendencja i przecietna cena roczna wynosiła dla pszenicy 20,6, dla żyta 14,3, dla jęczmienia 15,9, dla owsa 13,7.

Akcja interwencyjna P. Z. P. Z. stosowana przy życie i pszenicy utrzymywała ceny tych zbóż na poziomie nader wyrównanym pomi-

mo poważnego spadku cen na rynkach odbiorczych. W miesiącu maju rozpoczęły się jednak masowe sprzedaże zboża pozostającego jeszcze w ręku rolników i podaź wzrosła do takich rozmiarów, że groziła zupełnem wyczerpaniem zdolności nabywczej P. Z. P. Z., które były zmuszone dla zahamowania podaży obniżyć przejściowo ceny. Uzupełnieniem akcji interwencyjnej była stosowana przy wywozie owsa super-premia w wysokości 3 zł.

Zastosowana już w poprzednich latach koncentracja sprzedaży pszenicy i żyta na rynki zagraniczne w Polskim Biurze Eksportu Zboża, była i nadal utrzymana w okresie sprawozdawczym. Utrzymano również w mocy system kontroli eksportu jęczmienia, które uległ jednak pewnemu zliberalizowaniu. System kontroli eksportu jęczmienia dawał dodatnie wyniki, współdziałając wydatnie podnoszeniu jakości naszego eksportu.

W końcu listopada 1933 r. zostało zawarte z Niemcami porozumienie dotyczące wspólnego uregulowania wywozu żyta i mąki. Przypomnieć należy, że pierwsza umowa z Niemcami w tym zakresie została zawarta w lutym 1930 r. i obowiązywała do dnia 1 lipca 1931 r. Umowa ta nie została sprolongowana. Po upływie 2-ch lat Niemcy dali inicjatywę do restytucji tej umowy, co zostało zrobione na nieco odmiennych zasadach niż w roku 1930. Umowa z 1930 r. przewidywała mianowicie, że sprzedaż żyta polskiego i niemieckiego będzie skoncentrowana w polsko-niemieckiej Komisji Żytniej, która miała swą siedzibę w Berlinie. Według nowej umowy eksport żyta w obu krajach jest scentralizowany, o ile o Polskę, w Polskim Biurze Eksportu Zboża w Gdańsku, o ile idzie o Niemcy w Reichsstelle für Getreide. W celu unikania wzajemnej konkurencji na rynkach zbytu kierownicy obu wymienionych wyżej biur mają stale porozumiewać się co do cen i warunków sprzedaży, przyczem żadne z biur nie może sprzedawać żyta poniżej ustalonych za wspólnem porozumieniem cen sprzedażnych. Umowa z listopada 1933 r. rozciąga się również na mąkę żytnią, która nie była objęta umową 1930 r. Jest to niewątpliwie zmiana korzystna, która zapobiega obchodzenia umowy drogą sprzedaży mąki po cenach niższych od ustalonego poziomu cen żyta. Ponadto umowa listopadowa przewiduje możliwość przystąpienia do tej umowy innych krajów eksportujących żyto.

Coraz większe trudności zarysowujące się na światowych rynkach zbożowych wskazywały na konieczność gruntownego zanalizowania zagadnienia zbożowego, celem ustalenia przesłanek do programu racjonalnej polityki zbożowej w Polsce na lata następne. W tym celu

Związek Izb i Organizacyj Roln. R. P. w porozumieniu ze Związkiem Eksporterów Zboża powołał w grudniu 1933 r. Komisję dla gromadzenia materiałów i przesłańek dla programu polityki zbożowej. Komisja ta, w skład której weszło liczne grono ekonomistów, którzy zajmowali się zagadnieniami polityki zbożowej oraz praktycznych działaczy w tym zakresie pracowała przez szereg miesięcy. Wyniki tych prac zostały ogłoszone drukiem przez Związek Eksporterów Zboża w postaci dużego tomu p. t. „Prace z zakresu polityki zbożowej w Polsce”.

W miesiącu kwietniu okresu sprawozdawczego Związek rozpoczął prace mające na celu ustalenie konkretnych postulatów co do programu polityki zbożowej na rok 1934/35. Postulaty te znalazły swój wyraz w memoriale złożonym w maju p. Ministrowi Rolnictwa. W memoriale tym Związek Izb i Org. Roln. stanął na stanowisku utrzymania nadal tych wszystkich środków, któremi operowała polityka zbożowa w roku ubiegłym, wprowadzając jedynie pewne zmiany i modyfikacje mające na celu przystosowanie tych środków do zarysowującej się na rok przyszły konjunktury.

Postulaty Związku dotyczące pożądaných zmian w dziedzinie kredytu zastawowego i zaliczkowego polegały na: a) nadaniu tym kredytom charakteru kredytów bezprocentowych, przyczem przypadające od dłużników procenty byłyby pokrywane z sum przeznaczonych na akcję interwencyjną, b) zwolnienie dłużników od wszelkich kosztów związanych z zaciąganiem tych kredytów, c) wpodniesieniu wysokości udzielenych kredytów do 70% wartości zboża niemłóconego i 80% wartość zboża młóconego, d) bezwzględne zaniechanie stosowanego w ubiegłym roku na szeroką skalę potrącenia za ewentualnych podatków przy udzieleniu kredytów, e) stosowaniu jaknajdale idących ułatwień

u g przy kredycie zaliczkowym i popieraniu kredytem akcji tworzenia zsyków gromadzkich po wsiach, f) przyśpieszeniu i uproszczeniu technik w zakresie rozprowadzania kredytów, g) rozciągnięciu kredytu zastawowego na nasiona oleiste w szczególności na rzepak.

W zakresie premji eksportowych zostały wysunięte postulaty: a) zrówniania wysokości premji dla wszystkich 4-eh zbóż, w wysokości 8 z% od 100 g. z odpowiednim wyrównaniem premji na produkty przemiału, b) zastosowania powyższych premji nie tylko do zbóż kłosowych lecz również do strączkowych gryki i prosa, c) w razie gdyby ustalone w powyższej wysokości premje nie zdołały utrzymać cen na odpowiednim poziomie, to należy zastosować środki uzupełniające, polegające bądź to na generalnem podniesieniu premji, bądź też na podniesieniu premji dla niektórych wymienionych wyżej pro-

duktów, a zastosowaniu do pozostałych akcji interwencyjnej P. Z. P. Z. mającej na celu wyższkę cen, odpowiadającej wysokości dodatkowej premji.

W związku ze streszczonemi wyżej postulatami zadaną P.Z.P.Z. sprowadza aby się przedewszystkiem do operacyj interwencyjnych mających na celu zapewnienie pełnego oddziaływania premji wywozowych na poziom cen osiąganych przez rolnika, a dalej na podjęciu w odpowiednich warunkach akcji zmierzającej do przyspieszenia chwili odwołania się naszych cen wewnętrznych od cen światowych. W razie gdyby premje 8-mio złotych okazały się niewystarczające na barki P.Z.P.Z. spadłby obowiązek podjęcia zakupów interwencyjnych dla utrzymania cen na poziomie odpowiednio wyższym od cen światowych. Zasadniczym warunkiem wykonania przez P. Z. P. Z. wskazanych wyżej zadań winno być zaopatrzenie tej instytucji w odpowiednie kapitały obrotowe oraz środki na pokrywanie strat.

Ponadto memoriał Związku zwraca uwagę na celowość zastosowania w pewnych wypadkach superpremji oraz wypowiada się za utrzymaniem zasady koncentracji podaży żyta i pszenicy na rynki zagraniczne a co zatem idzie za utrzymaniem Polskiego Biura Eksportu Zboża w Gdańsku, jak również za sprofilowaniem umowy żytniej z Niemcami.

Organizacja eksportu artykułów zwierzęcych.

Koncentracja związków eksportowych w zakresie wywozu artykułów zwierzęcych, która została zapoczątkowana już w poprzednim roku gospodarczym, posunęła się bardzo poważnie naprzód w okresie sprawozdawczym. Jak wiadomo, na skutek cofnięcia Syndykatowi Eksporterów Trzody i Bydła prawa wydawania zaświadczeń wywozowych, Syndykat ten z dniem 1 lipca 1932 r. przestał faktycznie istnieć. Po likwidacji Syndykatu eksporterzy trzody i bydła zrzeszyli się w spółdzielni „Porcunion” oraz w Centralnym Związku Eksporterów Trzody i Bydła. Poważne trudności konjunkturalne na rynku wiedeńskim, czyniące eksport trzody na ten rynek nieopłacalnym, skłoniły zainteresowanych eksporterów do szukania bardziej jednolitej organizacji zawodowej i oparcia się o silną jednostkę organizacyjną i finansową, jaką stanowił Polski Związek Bekonowy. W wyniku tych tendencji, w maju 1933 r. została utworzona w ramach Związku Bekonowego sekcja autonomiczna, grupująca wszystkich eksporterów żywca i mięsa.

W październiku 1933 r. powstała przy Związku Bekonowym druga sekcja autonomiczna, która zrzeszyła eksporterów koni. Utworzenie tej sekcji wypełniło lukę organizacyjną, istniejącą wskutek niefunkcjonowania Związku Eksporterów Koni.

W maju 1934 r. przestał działać Związek Wytwórców i Eksporterów Wędlin z powodu odebrania mu prawa wydawania zaświadczeń wywozowych. Zrzeszeni w nim dotychczas eksporterzy wędlin przyłączyli się do Związku Bekonowego, tworząc autonomiczną sekcję eksporterów przetworów mięsnych, wędlin i konserw. Sekcja rozwinęła ożywioną działalność, rezultatem której jest szybki i wciąż postępujący wzrost eksportu wymienionych artykułów.

Poprzednio, bo jeszcze w marcu 1934 r., Związek Bekonowy zajął się również wywozem jaj, tworząc sekcję eksporterów jaj. Na tym odcinku nie nastąpiła jednak pełna koncentracja wywozu w ramach jednej organizacji, dotychczas bowiem poza sekcją jajczarską w Związku Bekonowym istnieje Związek Zawodowych Zrzeszeń Eksporterów Jaj. Na podstawie porozumienia zawartego przez te organizacje, bekoniarnie uzyskały na rok 1934 28% kontyngentów jajczarskich, przyznanych Polsce na rynkach zagranicznych. Do krajów, które importu jaj nie skontyngentowały, wywóz jaj, dokonywany przez eksporterów Związku Bekonowego, nie został ograniczony.

Przeprowadzenie przez Związek Bekonowy wewnętrznej standaryzacji wywozu jaj — co zostanie dalej poruszone w rozdziale poświęconym standaryzacji eksportu,—oparcie na nowych metodach akcji skupu jaj, oraz przyjęcie zasady ścisłego stosowania się eksporterów do wymagań rynków odbiorczych wpłynęło na poważne podniesienie jakości jaj eksportowanych. Dokonywany w ramach sekcji wywóz jaj stale rośnie wynosząc w okresie od marca do października 1934 r. w poszczególnych miesiącach 110, 964, 1714, 1988, 2161, 3167 i 4235 dużych skrzyń. Na podkreślenie zasługują również postępy pracy sekcji nad eliminacją pośrednika i nawiązaniem — przy współudziale Izby Rolniczych — bezpośredniego kontaktu pomiędzy eksporterami a producentami. W listopadzie 1934 r. bezpośrednie dostawy obejmowały już ca. 20 — 25% ogólnej ilości jaj, zakupywanych przez bekoniarnie.

Podobnie, jak w dziedzinie eksportu jaj, w okresie sprawozdawczym nie nastąpiła jeszcze pełna koncentracja wywozu drobiu; aczkolwiek bowiem Związek Bekonowy zajął się i tą gałęzią naszego eksportu hodowlanego, to jednak większość eksporterów drobiu była nadal zorganizowana w utworzonym w swoim czasie Polskim Związku Eksporterów Drobiu. We wrześniu 1933 r. jedna z bekoniarni rozpoczęła wywóz drobiu białego. W okresie od stycznia do sierpnia 1934 r. dwie bekoniarnie dokonywały eksportu drobiu w październiku wywozem drobiu zajęły się dodatkowo trzy firmy, w listopadzie zaś 1934 r. kilka firm, eksportujących drób bity, opuściło Polski Związek Eksporterów Drobiu.

przylączając się do Polskiego Związku Bekonowego, — działającego już wówczas pod nazwą „Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych”, — wobec czego Związek ten objął całkowity wywóz drobiu bitego z Polski, dokonywany przez 11 firm. Odpowiednia sekcja autonomiczna dotychczas jednak przy Polskim Związku Eksporterów Bekonu i Art. Zwierzęcych nie powstała.

Polski Związek Eksporterów Bekonu i Art. Zwierz. zmierza do podwyższenia jakościowego poziomu wywożonego drobiu, wprowadzając tu, podobnie jak w zakresie wywozu jaj, wewnętrzną standaryzację eksportu i pracując, przy współudziale Izb Rolniczych, nad podniesieniem stanu hodowli. Współpraca Związku Eksporterów Bekonu i Art. Zwierzęcych z Izbami Rolniczymi przyniosła pozytywne wyniki również w zakresie organizacji bezpośrednich dostaw drobiu do eksportera.

Z początkiem września 1934 r. Polski Związek Bekonowy przekształcił się w Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych. Zmiana nazwy i statutu sankcjonowała jedynie stan rzeczy, wytworzony uprzednio przez objęcie działalnością Polskiego Związku Bekonowego niemal wszystkich dziedzin eksportu hodowlanego.

Kolaboracja rolnictwa z Polskim Związkiem Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych jest realizowana w dwóch płaszczyznach: w płaszczyźnie prac Komitetu Związku, — w którym zasiadają: reprezentant Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R.P. oraz prezes Komisji Porozumiewawczej Rolnictwa, Przetwórstwa i Zbytu Artykułów Zwierzęcych, którym z reguły jest rolnik, — jak również w płaszczyźnie wspomnianej Komisji Porozumiewawczej, która kontynuuje prace poprzednio działającej Komisji Porozumiewawczej przy Polskim Związku Bekonowym, z tą różnicą, że gdy poprzednia Komisja zajmowała się tylko sprawami, związanymi z trzodą chlewną bekonową oraz z eksportem bekonów i szynek to obecna ma na celu uzgadnianie całokształtu spraw związanych z produkcją, przetwórstwem i zbytem artykułów zwierzęcych. W skład Komisji Porozumiewawczej wchodzi 7 reprezentantów Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R.P. oraz tyluż przedstawicieli przetwórstwa i handlu artykułami zwierzęcymi.

Odcinkiem, na którym nawiązana została stosunkowo ściślejsza współpraca rolnictwa z członkami Polskiego Związku Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych jest, między innymi, akcja bezpośrednich dostaw trzody chlewnej przez producenta do bekoniarni. Zapłata za trzodę zakontraktowaną przez bekoniarnię składa się z dwóch części: zasadniczej i dodatkowej. Cena zasadnicza pierwotnie, a mianowicie w okresie próbnym do dnia 1 stycznia 1934 r., obliczana była na podsta-

wie ceny polskiego bekonu na rynku angielskim, z potrąceniem kosztów przetwórstwa i eksportu. Cena dodatkowa stanowiła dopłatę za jakość różną w zależności od klasy, do której sztuka bekoniowa została zaliczona.

Doświadczenie osiągnięte tą drogą wskazało, że cenę wypłaconą producentowi należy oprzeć na cenie krajowej, ponieważ znaczne wahania cen na rynku angielskim zniechęcały rolników do bezpośrednich dostaw. To też od dnia 1 stycznia 1934 r. cena zasadnicza stanowi najwyższą cenę rynkową, płaconą przez bekoniarnię w dniu dostawy i ustalaną przez nią w porozumieniu z właściwą Izbą Rolniczą, cena zaś dodatkowa wynosi zależnie od jakości dostarczonych sztuk 8, 6 lub 3 złote. W pierwszym kwartale 1934 r. cena dodatkowa wynosiła 6,11 zł. przeciętnie na jedną sztukę zakwalifikowaną, w drugim kwartale przeciętna obniżyła się do 5.80 zł. W początkowym okresie istnienia zmienionego systemu bezpośrednich dostaw bekoniarnie obowiązane były zakontraktować 15% ogólnej ilości sztuk zakupionych, następnie odsetek bezpośrednich dostaw stopniowo wzrastał, osiągając w końcu 50%. W ciągu pierwszych 36 tygodni bekoniarnie miały zakontraktować razem 117 tys. sztuk; w rzeczywistości według danych Polskiego Związku Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych bezpośrednimi dostawami objęto 96 tys. sztuk. Fundusz na wypłatę ceny dodatkowej w r. 1933 gromadzono drogą potrącania 25% z premij eksportowych, obecnie zaś fundusz ten tworzy się z kwot, powstałych z marży pomiędzy ceną na rynku angielskim a kosztami w naszymi połowę eksportowanych bekonów.

W pracy nad reformą systemu bezpośrednich dostaw trzody chlewnej do bekoniarni Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. brał żywy udział, współpracując ze Związkiem Bekonowym nad zmianą norm jakościowych trzody oraz form dostawy i systemu rozrachunkowego.

Związek Izb i Organizacji Rolniczych R.P. stoi na stanowisku, że należy dążyć do rozszerzenia akcji bezpośrednich dostaw na inne artykuły zwierzęce. Próby, dokonywane w odniesieniu do drobiu i jaj przez Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych w porozumieniu z samorządem rolniczym przynoszą, jak stwierdziliśmy, wyniki dodatnie.

Standaryzacja eksportu

Ponieważ, mimo nalegań ze strony zorganizowanego rolnictwa, dotychczas nie została wprowadzona w życie ramowa ustawa standaryzacyjna, można stwierdzić, że rok sprawozdawczy nie posunął nas na drodze do rozwiązania w sposób zasadniczy problemu podniesienia

poziomu jakościowego naszego eksportu rolniczego. Obowiązują w tym zakresie i nadal jedynie przepisy, opierające kontrolę nad jakością towaru wywożonego na systemie cel wywozowych i zwrotów cła, oraz znanadto zresztą liberalne, normy zawarte w rozporządzeniu o standaryzacji eksportu jaj.

Działalność Państwa w zakresie standaryzacji wywozu ograniczyła się w 1933/34 r. do zmiany przepisów, dotyczących jakości jaj eksportowanych, — na drodze przeniesienia punktu ciężkości kontroli wywozu jaj na granicę Państwa i zmniejszenia ilości granicznych punktów przejściowych, — oraz do wprowadzenia norm jakościowych, obowiązujących przy wywozie jęczmienia i słodu.

Łukę, istniejącą w naszej polityce eksportowej na skutek braku odpowiednich norm standaryzacyjnych, częściowo wypełniła standaryzacja wewnętrzna wprowadzona przez Polski Związek Bekonowy w odniesieniu do eksportu jaj i drobiu; przepisy Związku Bekonowego obowiązują oczywiście, jedynie eksporterów w nim zrzeszonych. Gdy rozporządzenie o standaryzacji jaj, żądając, aby była utrzymana przeciętna waga każdego tysiąca sztuk, zupełnie nie ogranicza rozpiętości wagi między poszczególnymi jajami w skrzyni, to przepisy standaryzacyjne Polskiego Związku Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych wymagają, aby wywożone jaja przedewszystkiem odpowiadały ściśle standartom wagowym, ustawowo lub zwyczajowo przyjętym na rynkach odbiorczych. Zarówno w Anglii jak i na innych rynkach jajczarskich pojawienie się wysoko-wartościowych jaj polskich spotkało się z poważnem zainteresowaniem ze strony odbiorców. Korzystne wyniki przyniosła również wewnętrzna standaryzacja wywozu drobiu bitego, w pierwszym rzędzie oparta na przymusie odpowiedniego sortowania sztuk eksportowanych według rodzaju, koloru i wagi.

Sprawy traktatowe

Dnia 11 października 1933 r. weszła w życie nowa taryfa celna. Taryfa ta, tworząc nową wzmocnioną ochronę celną rynku wewnętrznego przed niepożądanym, z punktu widzenia życia gospodarczego Polski, przywozem towarów, stanowi jednocześnie nową podstawę do umownego ułożenia stosunków handlowych z zagranicą.

Należy zdać sobie sprawę z tego, że w ostatnich paru latach przesilenia gospodarczego w świecie nastąpiła zasadnicza zmiana w polityce handlu zagranicznego wszystkich niemal państw. Zmiana ta polegała na stałem ograniczaniu przywozu przy pomocy coraz to nowych środ-

ków polityki handlowej. Wynalazczość w tej dziedzinie przeszła wszelkie znane dotychczas w dziejach gospodarczych przykłady. W walce z przywozem z zagranicy zastosowano nie tylko mniej lub więcej znane dawniej środki polityki celnej, ograniczenia weterynaryjne oraz fitosanitarne, lecz również rozwinął się cały system protekcjonizmu administracyjnego w różnych jego formach jak np. przymus używania wytworów produkcji krajowej (t. zw. „Verwendungszwang”), monopolizowanie pewnych dziedzin importu, uzależnianie importu od pewnych odmiennych funkcji gospodarczych i t. p., oraz skomplikowany system t. zw. reglamentacji dewizowej. Te środki stosowane w polityce handlu zagranicznego mają na celu, bardziej niż kiedykolwiek, traktowanie obrotów towarowych z państwami zagranicznymi na zasadzie wzajemności. Ścisłe przestrzeganie tej zasady, która polega na tem, że import z kraju zagranicznego jest tak traktowany jak eksport z danego państwa przez ten kraj zagraniczny, prowadzi często w konsekwencji do ustalenia wzajemnej wymiany na zasadach kompensaty.

Państwo, które chce utrzymać rozmiary swego eksportu na pewnym poziomie, musi wyposażać swoją politykę gospodarczą w zespół takich środków, któreby mu pozwoliły na uzyskanie potrzebnych ustępstw w tej dziedzinie od konkurenta. Państwo, które w obecnej sytuacji daleko idących ograniczeń w międzynarodowej wymianie towarów stosuje politykę liberalną i posiada niską barierę celną, pomijając kwestję ochrony rynku wewnętrznego, nie jest w stanie zmusić państw zagranicznych do nałżytego traktowania jego eksportu.

Polska wprowadzając nową taryfę celną zyskała poważny atut negocjacyjny w rokowaniach o utrzymanie względnie rozszerzenie naszych możliwości zbytu zagranicą. Atut ten jest wyzyskiwany w tym kierunku, że rynek polski jest rezerwowany dla importu z tych państw zagranicznych, które reprezentują możliwości zbytu dla naszego eksportu. Ponieważ dążenia do samowystarczalności w dziedzinie produkcji rolniczej zagranicą ograniczały nam przedewszystkiem możliwości naszego eksportu rolniczego — nowa taryfa celna stała się ważnym narzędziem walki o zbył produktów rolniczych na drodze ich wywozu zagranicę.

Wyzyskanie nowej taryfy celnej w kierunku nowego ułożenia stosunków umownych Polski z państwami zagranicznymi w dziedzinie wzajemnej wymiany towarowej posiadało jeszcze z tego względu bardzo ważne znaczenie z punktu widzenia interesów rolnictwa, że dawne traktaty handlowe posiadające w przeważnej mierze charakter beztaryfowy, oparte na klauzuli największego uprzywilejowania, nie gwaranto-

wały w dostatecznym stopniu interesów polskiego eksportu rolnego. Wywóz szeregu ważnych artykułów rolniczych opierał się w welu wypadkach na uatawienach które wynikały ze stawek konwencyjnych uzyskanych przez inne państwa, które to stawki przechodziły na Polskę na drodze K. N. U. Wypowiedzenie traktatu przez kraj importujący nasze produkty państwu trzeciemu automatycznie odbija o się na naszym eksporcie, nie dając jednocześnie dostatecznej platformy negocjacyjnej do wszczęcia rokowań, mających na celu odmienne uregulowanie stosunków handlowych.

Tak więc polityka traktatowa ma na celu realne zabezpieczenie nam w obecnych warunkach gospodarczych możliwości polskiego eksportu rolnego przez zagwarantowanie cel konwencyjnych i kontyngentów, które przysługiwałyby nam z wasnego prawa.

Doceniając duże znaczenie nowych traktatów z punktu widzenia interesów eksportowych polskiego rolnictwa, Związek Iz i Organizacji Rolniczych R. P. podjął gruntowne prace mające celu na przygotowanie dokładnych materiałów i postulatów rolnictwa do rokowań z poszczególnymi państwami. Opracowania te z tego względu posiadają swoje duże znaczenie, że w technice rokowań, w porównaniu do techniki dawnych rokowań, nastąpiły zasadnicze zmiany. Obecne rokowania są bardzo uciążliwe, gdyż waży się w nich i odmierza każde ustępstwo i każdą korzyść, porównuje się te ustępstwa i korzyści, a do konkretnych rezultatów dochodzi się po długiej szczegółowej i wyczerpującej dyskusji, w której zostają omówione wszelkie drobiazgi wymiany poszczególnych artykułów. Przy tego rodzaju rokowaniach ilość i dobór argumentów, opartych o źródłową analizę możliwie bogatych i wyczerpujących materiałów, posiada podstawowe znaczenie.

Rozpoczęte w końcu 1932 r. przez Biuro Związku Iz i Organizacji Rolniczych R. P. prace nad zgromadzeniem materiałów do rokowań i wysunięciem postulatów, dotyczących zarówno ofensywy jak i defensywy rolniczej w dziedzinie traktatowej, były i są stale kontynuowane. Zostały więc opracowane postulaty oraz ich motywy (materiały traktatowe) do rokowań z następującymi państwami: Francja, Anglja, Hiszpanja, Belgja, Holandja, Danja, Niemcy, Szwajcarja, Włochy, Austria, Czechosłowacja, Szwecja, Norwegja, Finlandja, Łotwa, Estonia oraz tyko w zakresie kontyngentowym — Turcja, Grecja i Rumunja. Postulaty i materiały w zakresie produkcji rolniczej do rokowań handlowych opracowane przez Biuro Związku Iz i Organizacji Rolniczych R. P. stanowią obecnie pokaźny zbiór tomów, w których zawarta jest wyczerpująca analiza zainteresowań rolnictwa w dziedzinie polityki traktatowej.

Postulaty rolnicze do rokowań handlowych przygotowane przez Biuro Związku były rozważane i korygowane przez specjalną Komisję Traktatową powołaną w Związku, w skład której wchodzi reprezentanci Izb i organizacyj rolniczych. Przewodnictwo Komisji spoczywa w rękach p. Esden-Tempskiego. Reprezentanci Związku wchodzi ponadto do Rady Traktatowej Samorządów i Organizacyj Gospodarczych w Polsce, powołanej w charakterze organu opiniodawczego Rządu w sprawach traktatowych, gdzie mają możliwość obrony interesów rolnictwa wobec reprezentantów innych dziedzin życia gospodarczego — przemysłu, rzemiosła i handlu, — wchodzących również do Rady.

Niezależnie od wysiłków, mających na celu umożliwienie realizacji żądań rolnictwa przy pomocy należycie przygotowanych materiałów, zawierających możliwie wyczerpujące przekonywujące uzasadnienie postulatów, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. stara się delegować do rokowań swoich przedstawicieli aby w ten sposób mieć możliwość bezpośredniego dopilnowania realizacji postulatów rolnictwa w negocjacjach. Przedstawiciele Związku brali udział w rokowaniach z Włochami, Szwajcarią i Belgią oraz częściowo z Niemcami, Czechosłowacją, Austrią i Francją. Obecnie delegat Związku p. poseł Marjan Rudziński, bierze udział w delegacji polskiej do rokowań o najważniejszy, z punktu widzenia rolnictwa, traktat, a mianowicie traktat polsko-brytyjski.

Mówiąc o pracach Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. w zakresie spraw traktatowych, o pracach, których myślą przewodnią była świadomość, że tylko gwarancje umowne w warunkach polityki prohibicyjnej, stosowanej przez państwa importujące, mogą zabezpieczyć polskiemu rolnictwu możliwości wywozowe, — należy wspomnieć o polsko-niemieckich konferencjach rolniczych, które miały miejsce w kwietniu 1934 r. w Warszawie oraz w maju tegoż roku w Berlinie.

Inicjatywa spotkania przedstawicieli rolnictwa niemieckiego z przedstawicielami rolnictwa polskiego wyszła ze strony niemieckiej. Przedstawiciele rolnictwa polskiego, mając na uwadze możliwości zbytu artykułów rolniczych, które pomimo dążeń do samostarczalności rolniczej, reprezentuje jeszcze dotychczas rynek niemiecki, zaaprobowali myśl podjęcia polsko-niemieckich rozmów rolniczych, które miałyby na celu wyjaśnienie sprawy zbytu w Niemczech artykułów rolniczych pochodzenia polskiego.

Polsko-niemieckie rozmowy rolnicze, które w Warszawie miały charakter ogólny, a w Berlinie bardziej szczegółowy, doprowadziły do podpisania protokołu końcowego, w którym ze strony niemieckiej została stwierdzona możliwość rozszerzenia zbytu na rynku niemieckim na

stępujących artykułów rolniczych pochodzenia polskiego: masło, jaja, drzewo, spirytus, gęsi, zboże pastewne i strączkowe oraz nasiona, w szczególności nasiona oleiste. Polsko-niemieckie porozumienie rolnicze zostało częściowo zrealizowane w ramach polsko-niemieckiej umowy kompensacyjnej z dnia 11 października 1934 r.

W wyniku pertraktacji handlowych, prowadzonych na podstawie nowej taryfy celnej, zostały zawarte porozumienia handlowe z następującymi państwami: Belgja, Holandia, Danja, Szwecja, Norwegja, Szwajcaria, Austria, Czechosłowacja, Estonja, Łotwa oraz Grecja. Do porozumień tych w większym lub mniejszym stopniu zostały wprowadzone pewne gwarancje na rzecz wywozu rolnego z Polski przede wszystkim w postaci cel konwencyjnych i kontyngentów, które w porównaniu z brzmieniem dawnych porozumień handlowych stanowią znaczne polepszenie umownych zabezpieczeń dla polskiego eksportu rolnego.

Na szczególne uwzględnienie w zawartych dotychczas, na podstawie nowej taryfy celnej, porozumieniach handlowych zasługuje z punktu widzenia interesów rolnictwa porozumienie handlowe z Austrią oraz Czechosłowacją. Zarówno pierwsze jak i drugie porozumienie gwarantuje Polsce szereg konwencyjnych stawek celnych oraz kontyngentów na tak podstawowe artykuły wywozu rolnego jak trzoda, bydło, jaja, masło oraz wiele innych artykułów zwierzęcych i roślinnych.

Nie zostały jeszcze zawarte porozumienia handlowe z następującymi państwami, reprezentującymi możliwości zbytu dla naszych artykułów rolniczych: Anglja, Francja, Hiszpanja oraz Włochy.

Rokowania z Anglią, które posiadają dla interesów rolnictwa największe znaczenie, są w toku i prawdopodobnie zostaną ukończone w początku 1935 r. Dotychczasowy przebieg rokowań wróży nadzieję, że zostanie pożytywnie załatwiony cały szereg postulatów rolniczych. Również są w toku rokowania z Hiszpanją, które niewiadomo jakie przyniosą wyniki dla interesów rolnictwa. Wkrótce mają jeszcze rozpocząć się rokowania z Włochami, a termin wznowienia przerwanych w swoim czasie rokowań z Francją nie jest jeszcze w chwili gdy piszemy te słowa, ustalony.

Pisząc o sprawach traktatowych, należy wspomnieć o zawieszeniu w początku 1934 r. polsko-niemieckiej wojny celnej na podstawie porozumienia z dnia 9 marca 1934 r.

W obecnej chwili trudno jest jeszcze ocenić z punktu widzenia interesów rolnictwa ostateczne rezultaty polityki traktatowej, która dąży do wykorzystania narzędzia nowej taryfy celnej w kierunku zagwarantowania możliwości polskiego eksportu. Będzie to możliwe prze-

dewszystkiem po zawarciu porozumienia handlowego z Anglią, a następnie porozumień z Francją, Hiszpanją oraz Włochami. Ważne również zagadnienie polityki traktatowej będzie niewątpliwie stanowił problem dalszego uregulowania i pogłębienia polsko-niemieckiej wymiany towarowej.

Oceniając dziś wyniki polityki traktatowej, można byłoby stwierdzić iż teksty nowych porozumień handlowych zawierają w porównaniu do tekstów dawnych porozumień więcej konkretnych gwarancji umownych na rzecz polskiego eksportu. Uwzględniając zmiany w kierunkowości eksportu zestawienie ogólnego bilansu zdobyczy polityki traktatowej należałoby odłożyć do czasu, jak zostało wyżej wspomniane, ukończenia rokowań z całą serją państw, które stanowią główne rynki zbytu dla naszego eksportu.

Organizacja rynku wewnętrznego

W dyskusjach, jakie prowadzono w rozmaitych ośrodkach opinii rolniczej na temat walki z kryzysem rolnym, podnoszono w ostatnich latach z naciskiem konieczność akcji, zmierzającej do usprawnienia organizacji obrotu produktami rolnymi na rynku wewnętrznym, upatrując słusznie w tej akcji środek do zmniejszenia kosztów pośrednictwa, zwiększenia spożycia na rynku wewnętrznym oraz podniesienia cen osiągniętych przez producenta. Zapoczątkowanie szerszej działalności w tym zakresie napotykało jednak cały szereg bardzo poważnych trudności.

W zakresie organizacji obrotu produktami rolnymi doniosłą rolę mogą i powinny odgrywać stowarzyszenia rolniczo-handlowe. Instytucje te zostały jednak ciężko dotknięte konsekwencjami kryzysu z powodu niewypłacalności rolników. Cały szereg tych instytucyj, zwłaszcza zaś instytucyj najsilniejszych nie zdołał pokonać piętających się trudności i uległ likwidacji, narażając niejednokrotnie udziałowców na bardzo poważne straty. Stowarzyszenia, które zdołały utrzymać się przy życiu traciły znaczną część swego majątku i operując uszczuplonym kapitałem nie były w stanie wobec trudności uzyskania odpowiednich kredytów podejmować operacyj handlowych na szerszą skalę. O powiększeniu własnych kapitałów tych stowarzyszeń wobec formalnego zubożenia rolnictwa i nieufności, jaka wytworzyła się do wszelkiej akcji gospodarczej na zasadach samopomocy i współdziałaniu opartej nie można było myśleć.

Zastosowanie innych metod, mających na celu usprawnienie obrotu wymagało stworzenia odpowiednich podstaw prawnych. Pierwszym

krokiem na tej drodze była wydana w r. 1932 ustawa o organizacji obrotu mlekiem. Jakkoż wiek od chwili wydania tej ustawy upłynęły już blisko dwa lata, to jednak ustawa ta realnie została wprowadzona w życie w bardzo wąskim zakresie i nie wywiera istotnego wpływu na organizację obrotu mlekiem. Pomimo to w okresie sprawozdawczym Ministerstwo Przemysłu i Handlu podjęło prace w celu stworzenia podstaw dla akcji mającej na celu usprawnienie tak ważnego działu handlu rolniczego jak obrót inwentarzem rzeźnym i mięsem. W pracach tych, których wynikiem jest wydanie w dn. 27.X.1933 r. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o regulowaniu obrotu zwierzętami gospodarskimi i drobiem oraz obrotu hurtowego mięsem Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. brał bezpośredni udział. Rozporządzenie to ma charakter ramowy, dając odpowiednim ministrom szerokie pełnomocnictwa do wydawania rozporządzeń wykonawczych, regulujących różnorodne zagadnienia z obrotem zwierzętami i mięsem związane. Przywiązując dużą wagę do możliwie pełnego wyzyskania wydanego rozporządzenia w celu usunięcia tych braków i niedomagań, jakie zachodzą w danej dziedzinie obrotu, Związek Izb i Organ. Roln. R.P. podjął w drodze ankiet i zebrań przedstawicieli izb i organizacji rolniczych gromadzenie materiałów o obecnych warunkach obrotu artykułami, objętymi rozporządzeniem Prezydenta z dn. 27.X.1933 r. W oparciu o zebrane materiały podjęte zostały prace nad opracowaniem postulatów rolnictwa w zakresie zagadnień stanowiących przedmiot przepisów wykonawczych do rozporządzenia Prezydenta z dn. 27.X.33 r. W szczególności Związek Izb i O. R. R. P. gromadzi materiały dotyczące stanu urządzeń targowisk obecnej organizacji obrotu na targowiskach, handlu domokrażnego, opłat targowych, oraz organizacji nadzoru nad targowiskami itd.

W zakresie prac nad organizacją rynku wewnętrznego wpłynął do Związku projekt p. posła Marjana Rudzińskiego, oparty o wzory angielskie, dotyczący powołania w Polsce przymusowych organizacji producentów artykułów rolnych, mających na celu organizację podaży tych artykułów na rynek wewnętrzny.

Projekt ten był rozpatrzony przez Komitet Związku Izb i Organ. Roln. R. P. który wypowiedział się za należytem uwzględnieniem też projektu p. posła Marjana Rudzińskiego w dalszych pracach Związku nad organizacją rynku wewnętrznego

Preferencje dla krajowych surowców rolniczych

W okresie sprawozdawczym zagadnienie zastępowania importowanych surowców zagranicznych, surowcami pochodzenia krajowego

było przedmiotem szczególnej uwagi Związku. Import surowców zagranowi jeszcze bardzo poważną pozycję w naszym bilansie handlowym. W r. 1933 przywóz tłuszczów i surowców tłuszczowych osiągnął kwotę 35 milj. zł., bawełny—97 milj. zł., a wełny—79 milj. złotych. Łącznie przywóz ten osiągnął cyfrę przeszło 211 milj. złotych, co stanowiło 25,6% całego przywozu do Polski w 1933 r. Celem zastąpienia tego importu produkcją krajową, od szeregu lat prowadzona jest akcja, polegająca na zapewnieniu preferencyj dla krajowych surowców pochodzenia rolniczego.

W zakresie tłuszczów Związek dążył w poprzednich okresach do zrealizowania zasady preferencyj dla krajowych surowców tłuszczowych na drodze zarządzeń w zakresie polityki celnej, wysuwając postulat odpowiedniego podniesienia stawek celnych na tłuszcze i surowce tłuszczowe importowane z zagranicy. Postulat ten został w pewnym stopniu zrealizowany i niewątpliwie dał dodatnie wyniki. Pomimo to okazało się że zwykła ceł przywózowych nie daje pełnego rozwiązania zagadnienia i że na tej drodze spotykamy cały szereg trudności. Wspomnieć należy, że zahamowanie importu jednych artykułów tłuszczowych może spowodować zwiększony import innych artykułów, rzekomo niekonkurencyjnych dla tłuszczów krajowego pochodzenia.

Drugim środkiem polityki gospodarczej był system kontygentów przywózowych. System ten również nie rozstrzygnął najważniejszego zagadnienia t. j. nie spowodował wzrostu cen nasion oleistych do poziomu zapewniającego opłacalność tej gałęzi produkcji. W tym celu została wysunięta koncepcja odpowiedniej organizacji handlu nasionami oleistym i ścisłego uzależnienia importu tłuszczów od nabycia przez importerów określonych ilości krajowych nasion oleistych. Koncepcja ta została przyjęta przez Ministerstwo Rolnictwa, które na wiosnę 1934r. dało inicjatywę do narad, zmierzających do realizacji tej myśli. Narady te z udziałem przedstawicieli rolnictwa i przemysłu doprowadziły do uzgodnienia opinii na podstawie następującego systemu:

a) import wszelkich tłuszczów oraz analogicznych surowców ma być związany z zakupem krajowych nasion oleistych,

b) pozwolenia na przywóz artykułów tłuszczowych będą wydawane po przedstawieniu dowodów nabycia krajowych nasion oleistych:

c) stosunek pomiędzy importem a zakupem nasion krajowych będzie corocznie ustalany przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych po wysłuchaniu opinii samorządu gospodarczego;

d) powołana ma być organizacja, która ma prowadzić operacje handlowe nasionami na zasadach komisowych.

Oparty na powyższych zasadach system chociaż nie przewidywał ustalenia określonej zgóry ceny na nasiona oleiste, jednak stwarzał warunki, które zapewniały podniesienie cen tych nasion powyżej parytetu zagranicznego.

Jednakże nie można zaprzeczyć, że system ten z punktu widzenia zainteresowanych gałęzi przemysłu pociąga za sobą szereg komplikacji. Stąd też do usunięcia tych trudności, zasady przyjęte na wiosennych konferencjach w 1934 roku w Ministerstwie Rolnictwa i R. R. przewidywały, że ciążący na importerach obowiązek przedstawiania zaświadczeń, stwierdzających zakup surowców krajowych, może być zawieszony, o ile odbiór nasion krajowych zostanie zapewniony na innej drodze. Rozumiano pod tem bezpośrednie porozumienie pomiędzy producentami nasion oleistych a przemysłem tłuszczowym, gwarantujące odbiór całej produkcji krajowej po cenach zgóry ustalonych. W związku z powyższym okazało się niezbędne powołanie do życia organizacji producentów nasion, któraby mogła przystąpić do pertraktacji z zorganizowanym przemysłem. W myśl powyższych przesłanek zostały powołane do życia Związek Stowarzyszeń Producentów Nasion Oleistych (8.VI. 1934 r.) oraz Centrala Obrotu Nasionami Oleistymi (dn. 6.VII. 1934 r.).

Centrala Obrotu Nasionami Oleistymi stworzona została jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z kapitałem 32.500. Znaczną część tego kapitału pokryły dwie instytucje kredytowe, które wzięły udział w organizacji Centrali, a mianowicie: Państwowy Bank Rolny i Centralna Kasa Sp. Rolniczych. Drugą grupę udziałowców stanowią stowarzyszenia producentów, trzecią — organizacje rolno-handlowe oraz kilka firm handlowych, które odgrywały wydatniejszą rolę w obrocie nasionami oleistymi.

Grupa instytucyj kredytowych wraz z grupą stowarzyszeń producentów posiada zdecydowaną większość głosów. Stąd też, a zkolwiek w skład Centrali wchodzi pewna liczba prywatnych firm handlowych, to jednak instytucja ta może być uważana za instytucję o charakterze wyrażnie rolnym, reprezentującym wobec przemysłu olejarskiego interesy produkcji rolniczej.

W trakcie organizowania powyższych zrzeszeń zapadły ostateczne decyzje w sprawie zasad, na których ma opierać się system preferencyj dla krajowych nasion oleistych. Poprzednio uzgodnione zasady, na skutek zastrzeżeń ze strony przemysłu, nie zostały przyjęte przez decy-

dujące czynniki. Ustalono odmienne warunki, oparte na następujących zasadach:

1) olejarnie przemysłowe zobowiązują się zakupić całą ilość krajowych nasion oleistych, jaka będzie im postawiona do dyspozycji przez Centralę Obrotu Nasionami Oleistymi. Jako gwarancję poszczególne olejarnie złożą w Państwowym Banku Rolnym weksle kaucyjne do wysokości 50% wartości zakupu nasion przypadających na daną olejarnię;

2) cena wytyczna, jaką ma przemysł płacić za nasiona oleiste, będzie ustalana corocznie przez powołaną ad hoc Komisję Porozumiewawczą; do czasu zorganizowania komisji porozumiewawczej sprawę ustalania cen pozostawia się porozumieniu pomiędzy przemysłem olejarskim a Centralą;

3) kontyngenty przywozowe na nasiona oleiste, niezależnie od kontyngentów ustalonych w obowiązujących umowach handlowych, będzie ustalał na każdy rok gospodarczy na wniosek Komisji Porozumiewawczej Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Ref. Roln.;

4) wspomniana wyżej Komisja Porozumiewawcza, złożona z przedstawicieli producentów nasion oleistych, olejarni przemysłowych oraz kupców handlujących nasionami oleistymi, ma za zadanie badanie warunków zbytu krajowych nasion oleistych, organizację handlu, standaryzację, ustalanie cen i warunków sprzedaży oraz przedstawianie Ministrowi Przemysłu i Handlu oraz Ministrowi Rolnictwa wniosków w sprawie kontyngentów przywozowych w zakresie nasion oleistych;

5) olejarnie gdańskie zrzekają się praw korzystania z kontyngentów gdańskich i podporządkowują się wymienionym wyżej warunkom;

6) Komisja Porozumiewawcza będzie również określać zapotrzebowanie makuchów, badać możliwość pokrycia tego zapotrzebowania przez produkcję krajową oraz przedstawiać Ministerstwu wnioski co do wysokości kontyngentu przywozowego w zakresie makuchów zagranicznych;

7) w razie niedojścia do porozumienia pomiędzy Centralą a przemysłem olejarskim w sprawach objętych ustalonymi powyżej warunkami, rozstrzygać będzie arbiter wyznaczony każdorazowo przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Podane wyżej warunki zostały przyjęte przez 40 większych olejarni.

Wspomniana wyżej Komisja Porozumiewawcza nie została dotychczas powołana do życia, wobec czego Centrala obrotu podjęła bezpośred-

nie rokowania z przemysłem w celu zawarcia umowy na zakup krajowych nasion oleistych. Rokowania te doprowadziły do zawarcia w dniu 21 lipca 1934 r., umowy w sprawie zakupu rzepaku i rzepiku. Pod względem formalno-prawnym nie jest to jedna umowa, lecz szereg umów zawartych przez Centralę z jednej, a przez poszczególne olejarnie z drugiej strony. Przypuszczalny kontyngent zakupu rzepaku i rzepiku przypadający na wszystkie olejarnie, które biorą udział w porozumieniu, został określony na 11.000 tonn i rozdzielony pomiędzy poszczególne olejarnie według klucza ustalonego przez Związek Przemysłu Olejarskiego i zaaprobowany przez Centralę.

W myśl zawartej umowy każda olejarnia zobowiązuje się zakupić do dnia 5 stycznia 1935 r. wszelkie ilości rzepaku i rzepiku wyprodukowane na obszarze celnym Polski i zaofiarowane przez Centralę w granicach przypadającego na daną olejarnię kontyngentu. W razie gdyby kontyngent dla jakichkolwiek powodów uległ zwiększeniu, to olejarnia jest również zobowiązana do zakupu tego dodatkowego kontyngentu. Ceny zostały ustalone w ten sposób, że zasadnicza cena rzepaku i rzepiku zimowego zaofiarowanego w okresie do 10 sierpnia wynosi 40 zł. za 100 kg. w następnych miesiącach cena ta wzrasta, wynosząc w czasie od 10 do 21 sierpnia 41.20 zł., we wrześniu 42.40 zł., a październiku 43.40 zł., w listopadzie 44.20 zł. i w grudniu 44.80 zł. Ceny rzepaku i rzepiku letniego są mniej więcej o 10% niższe ze względu na mniejszą zawartość tłuszczu i wahają się w poszczególnych miesiącach w granicach od 36 do 40.32 zł. za 100 kg. Powyższe ceny są płacone za 100 kg. loco stacja załadowania. W woj. południowo-wschodnich, a mianowicie wołyńskim, lwowskim, stanisławowskim i tarnopolskim ceny te ze względu na odległość i wyższe koszty transportu do zakładów przemysłowych są o 1 zł. niższe. Dostarczany rzepak powinien być suchy, zdrowy i odpowiadać normom ustalonym przez właściwe giełdy krajowe. Spory co do jakości towaru i ewentualnych bonifikat rozstrzyga arbitraż giełdy właściwej dla sprzedawcy. W razie niezakupienia przez olejarnię zaofiarowanych przez Centralę nasion, Centrala otrzyma odszkodowanie odpowiadające różnicy pomiędzy ceną grudniową niezakupionego towaru, a ceną osiągniętą przez Centralę przy sprzedaży innemu odbiorcy. Na zabezpieczenie tego odszkodowania oraz pokrycie wszelkich strat i szkód, jakie Centrala mogłaby ponieść na skutek niedotrzymania umowy, olejarnia składa weksel kaucyjny. Wszelkie spory, wynikające na tle umowy, rozstrzyga sąd polubowny, składający się z dwóch arbitrów: jednego wyznaczonego przez Związek Przemysłu Chemicznego, drugiego przez Związek Stowarzyszeń Producentów Nasion Oleistych

oraz superarbitra wyznaczonego przez Ministra Przemysłu i Handlu wspólnie z Ministrem Rolnictwa i R. R. Umowa przewiduje wreszcie, że olejarnie zobowiązują się na żądanie Centrali dostarczać wszelkie dane dotyczące zakupionych przez nie w kraju ilości rzepaku i rzepiku. Centrala ma prawo zbierać wyżej wymienione dane za pośrednictwem swego delegata wspólnie z delegatem Związku Przemysłu Olejarskiego. Olejarnie zobowiązują się udostępnić tym delegatom wgląd do swoich ksiąg towarowych.

W dn. 17 sierpnia 1934 r. zawarta została analogiczna umowa w sprawie nasion lnianych i konopnych. Ceny na siemię lniane ustalono w mies. wrześniu na 42.50 zł., a za siemię konopne 32 zł. za 100 kg. loco stacja załadowania na całym obszarze państwa. Całkowita ilość siemienia lnianego i konopnego winna być wykupiona do dn. 10 kwietnia 1935 r. Celem uregulowania podaży została zastosowana progresja cen, która podnoszona jest z miesiąca na miesiąc aż do stycznia o 5.50 zł.

Równocześnie w okresie sprawozdawczym kontynuowana była akcja zmierzająca do wykorzystania wewnętrznego rynku dla włókna krajowego, polegająca na zastępowaniu wyrobów bawenianych, jutowych i tp. przez wyroby wykonane z krajowego włókna lnianego i konopnego. Dotyczy to zwłaszcza za dostaw dla instytucji państwowych. W roku budżetowym 1933/34 instytucje państwowe z sumy blisko 20 milionów zł. przewidzianych dla dostaw wyrobów włóknistych, przeznaczyły 13,5 milj. zł. t. j. prawie 68% na zakup artykułów wykonanych z krajowego włókna lnianego względnie konopnego. Nie mniej ważną sprawą była akcja, zmierzająca do zużytkowania gorszych gatunków lnu i konopi na rynku wewnętrznym w postaci worków. W wyniku tych poczyniń przemysł cukrowniczy był tytułem próby narazie 160.000 worków lnianych. Poczynania powyższe spowodowały jednocześnie i rozwój przemysłu lnianego, gdyż w okresie sprawozdawczym ilość uruchomionych wrzecion w ciągu roku wzrosła z 20 tys. do 30 tys. Celem zaś zatrudnienia szerokich warstw rolniczych, zwłaszcza niepełnorolnych pogłębiano akcję zmierzającą do skupu tkanin wiejskich przez Centralę bazarów przemysłu Ludowego. Centrala ta w roku sprawozdawczym skupiła 1.610.000 metrów bieżących tkanin samodziiałowych. Nabywcami tych tkanin były w 70% wojsko, Monopol Solny' Polskie Koleje Państwowe, zaś w 30% ulokowano na wolnym rynku. W poprzednim okresie Centrala bazarów zakupiła 1.300.000 metrów tkanin.

W zakresie wełny obowiązywały zarządzenia wydane w poprzednich okresach sprawozdawczych, polegających na przymusie stosowania przez przemysł tkacki wełny krajowej przy wykonywaniu dostaw

państwowych. Na poziom cen wełny krajowej znaczny wpływ wywierały Jarmarki Wełny organizowane przez Targi Międzynarodowe w Poznaniu. Pod czas gdy w 1932 r. pośrednicy nabywali u producentów wełnę przeciętnie po 2 zł. za kg., w 1934 r. cena na jarmarkach doszła do zł. 3.50 za kg. Przez jarmarki w ciągu 1933 r. przeszło 220.172 kg. wełny, co stanowi 16% całego obrotu wełną krajowego pochodzenia.

Ochrona celna rolnictwa

W zakresie ochrony celnej rolnictwa najdonioślejszym wydarzeniem było wejście w życie dn. 11 października 1933 r. nowej Taryfy Celnej ogłoszonej w Dzienniku Ustaw R. P. dn. 10 października 1932 r., która została opracowana przy współudziale zainteresowanych sfer gospodarczych. Nowa taryfa była opracowana w latach 1927—1932 i naskutek tego nie można było w niej przewidzieć tych wszystkich zmian gospodarczych, które zaszły po ogłoszeniu jej w r. 1932. Z tych względów, i nowa taryfa okazała się w zakresie niektórych pozycji nieaktualną w dniu wejścia jej w życie i wymagała szeregu zmian i uzupełnień. Przedewszystkiem w nowej taryfie celnej cały szereg stawek ma charakter cel „programowych”, wychowawczych, obliczonych na rozwój w przyszłości pewnych gałęzi przemysłowych w kraju. Wobec tego, że powyższe gałęzie przemysłowe narazie są słabo rozwinięte, bądź wcale nie są uruchomione, wysoka bariera celna odgrywa aby jedynie rolę cła fiskalnego i powodowałaby drożyznę szeregu niezbędnych m. in. dla produkcji rolnej artykułów. Dlatego też Związek Iz i O. R. R. P. domagał się obniżenia tych stawek do poprzedniego poziomu, obowiązującego przed wejściem w życie nowej taryfy celnej. Postulat powyższy został uwzględniony, gdyż w Dz. U. R. P. Nr. 96 z 1933 r. ukazało się rozporządzenie z dn. 23. IX. 1933 r., wprowadzające czasowo ulgi celne na szereg artykułów, z pośród których wymienić należy towary nabywane przez rolnictwo, jak szereg maszyn i narzędzi rolniczych, siarczan potasu, sączki z giny, воск do szczepienia drzew, oraz narzędzia używane w pszczelnictwie. Rozporządzenie to zostało następnie przedłożone (Dz. U. R. P. Nr. 36 z 1934 r.) Poza tym w tymże rozporządzeniu wprowadzono ulgi celne przy imporcie niektórych roślin lekarskich, nieprodukowanych w Polsce, celem utrzymania ceny środków lekarskich na dotychczasowym poziomie.

Pozatem okazało się niezbędne podniesienie szeregu stawek celnych w nowej taryfie celnej, ogłoszonej w r. 1932. Mianowicie w roku gospodarczym 1932/33 zostały wprowadzone do poprzednio obowiązują-

jącej taryfy celnej znaczne podwyżki, przekraczające poziom stawek celnych w nowej taryfie celnej. Okazało się więc konieczne wprowadzenie tych stawek do nowej taryfy, gdyż w przeciwnym wypadku zostałyby wypaczone posunięcia rządowe obliczone na dłuższy okres czasu. Dotyczy to zwłaszcza stawek celnych na oleje i tłuszcze, które celem rozbudowania rodzimego przemysłu olejarskiego zostały podniesione już po ogłoszeniu nowej taryfy celnej (a przed wejściem jej w życie). Dzięki tej podwyżce nastąpiła rozbudowa dużych olejarni, wytłaczających oleje z nasion pochodzenia egzotycznego. Należy zaznaczyć, iż poprzednio miał miejsce import artykułów gotowych, jak olejów i makuchów. Taryfa celna ogłoszona w 1932 r., nie przewidywała jeszcze tych posunięć i dlatego należało ją w odpowiednich pozycjach zaktualizować. Analogicznie okazało się konieczne podwyższenie stawek celnych na nasiona oleiste egzotyczne, które celem stworzenia preferencji dla krajowych surowców olejnych zostały wprowadzone w międzyczasie. Równocześnie należało podwyższyć cło na masło do poprzednio obowiązującego poziomu, celem uniemożliwienia dumpingowego importu z zagranicy. Związek Izb i P. R. R. P. zwracał się do władz z odpowiednimi wnioskami. Powyższe sprawy zostały uwzględnione w rozporządzeniu z dn. 28 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85 z 1933 r.), wprowadzającym podwyżki stawek celnych na nasiona soi, masło, oleje roślinne stałe i ciekłe, tran oraz wszelkie tłuszcze zestalone.

Jedną z niedogodności dotychczasowych przepisów celnych było rozproszenie ich w przeróżnych ustawach i rozporządzeniach. Utrudniało to orjentowanie się i było źródłem wielu niedogodności, zwłaszcza przy imporcie towarów do Polski. Celem usunięcia tych usterek wydane zostało rozporządzenie P. Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie celnym z dn. 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84 poz. 610 z 1933 r.). Rozporządzenie wymienione posiada naogół charakter ramowy, co nada szczególną wagę przyszyym rozporządzeniom wykonawczym, które będą musiały dokładnie uregulować szereg ważniejszych w tym zakresie zagadnień. Zaznaczyć tutaj należy, że rozporządzenie omawiane przewiduje następujące środki polityki celnej, mianowicie — obok dotychczasowych ce przywozowych, ulg celnych, zwrotów ceł i obrotu warunkowego — również cła odwetowe i dodatkowe.

Pozatem nowe przepisy, zawarte w powyższym rozporządzeniu, przewidują możliwość przeprowadzenia zmian w taryfie celnej, również w drodze administracyjnej. Analogicznie mogą być stosowane i ulgi celne. W ten sposób zostały rozszerzone kompetencje władz, które mogą obecnie szybko dokonać zmian w taryfie celnej. Jest to bardzo waż-

ne, zwłaszcza w okresach dużych i szybkich zmian, występujących w życiu gospodarczym Polski.

Jedną z usterek naszego życia gospodarczego był brak należytej ochrony naszej produkcji rolnej przed zawleczeniem z zagranicy szeregu chorób roślin i szkodników. Poza tem nie było ochrony producenta przed importem niektórych nasion pochodzenia zagranicznego, nieodpowiednich w naszych warunkach fizjograficznych. Na usterki powyższe Związek Izb i O. R. R. P. niejednokrotnie zwracał uwagę czynników miarodajnych. Celem usunięcia powyższych usterek w rozporządzeniu wykonawczem Ministra Skarbu (Dz. U. R. P. Nr. 77 z 1933 r.) o postępowaniu celnem, umieszczone zostały przepisy (§ 17) zawierające zarządzenia fitosanitarne, a poza tem wprowadzające w życie przymus barwienia szeregu nasion pastewnych motylkowych.

W związku z wejściem w życie nowej taryfy celnej ukazało się rozporządzenie dotyczące manipulacji celnych. Mianowicie w Dz. U. R. P. Nr. 79 z r. 1933 ukazało się rozporządzenie, wprowadzające częściowe zmiany do art. 15 rozporządzenia z dn. 11 czerwca 1920 roku o taryfie celnej.

Na podstawie tych zmian, opłaty manipulacyjne od towarów podlegających cłu przywozowemu bądź wywozowemu, które poprzednio wynosiły 20% od sumy pobranego cła, zostały obniżone do 10% od sumy pobranego cła. Następnie towary wolne od cła przywozowego opłacają zasadniczo 30 gr. od 100 kg. wagi surowej. W niektórych nielicznych wypadkach opłaty te wynoszą 2 gr. względnie 60 gr. od 100 kg. wagi surowej. Towary zaś, zwolnione od cła wywozowego, nie uiszczają opłat manipulacyjnych.

Następnie rozporządzenie powyższe ustaliło wysokość opłat przy udzielaniu zaświadczeń na prawo przywozu lub wywozu towarów zakazanych do obrotów z zagranicą. Opłaty te wynoszą zasadniczo 1% od wartości towaru przywożonego bądź wywożonego, 0,25% ad valorem przy przywozie wełny pranej i niepranej, przyczem wartość tych towarów określa Min. Przemysłu i Handlu.

W okresie sprawozdawczym system zakazów przywozu miał szerokie zastosowanie, co znakomicie wzmocniło naszą pozycję w rokowaniach z innemi państwami, gdyż pozwoliło uzależnić udzielenie pozwoleń na przywóz z poszczególnych państw od kontyngentów przyznawanych przez te państwa dla polskiego wywozu. Jednocześnie przez skontyngentowanie przewozu można by o stworzyć preferencje dla krajowych surowców, zwłaszcza pochodzenia rolniczego. Jednakże w poprzednich okresach wprowadzenie nowych artykułów na listę towarów

zakazanych do przywozu połączone było ze znacznymi trudnościami. Celem usunięcia tych utrudnień, wydane zostało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej (Dz. U. R. P. Nr. 78 z 1933 r.), które upoważniło Radę Ministrów do wydania zakazów przywozu. Rozporządzenie powyższe przewiduje, że warunki od których uzależnione będzie wydawanie pozwoleń, ustalać będzie Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu oraz Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych. Na podstawie powyższego zarządzenia ukazało się rozporządzenie (Dz. U. R. P. Nr. 79 z 1933 r.), wprowadzające trzy listy zakazów przywozu które prolongowały poprzednio obowiązujące zakazy przywozu. Pierwsza lista wprowadza zakazy przywozu szeregu towarów na czas nieograniczony, druga lista wprowadziła zakazy przywozu na okres do 30.IV.1934 r., następnie prolongowane do dn. 29.X.1934 r., a ostatecznie przedłużono do dn. 30.IV.1935 r. (Dz. Ust. Nr. 96 z 1934 r.). Trzecia lista obejmowała wykaz towarów zabronionych do przywozu z Niemiec; w związku jednak z pertraktacjami handlowymi polsko-niemieckimi lista ta została skreślona z dniem 15 marca 1934 r. (Dz. Ust. № 21 z 1934 r.).

Zagadnienia komunikacyjne i kolejowe

Uzyskane w ciągu ostatnich lat niżki taryfowe na przewóz artykułów rolniczych, nie dały pożądaných rezultatów gospodarczych, gdyż przyznane przez P. K. P. ulgi były zastosowane w zbyt nikłym zakresie, ulgi te były naogół spóźnione, gdyż nie szły w parze ze spadkiem cen i ograniczały się niemal wyłącznie do artykułów specjalnych, mających podrzędne dla rolnictwa znaczenie. W tym stanie rzeczy Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. w roku sprawozdawczym w zakresie zagadnień komunikacyjnych zabiegał przede wszystkim o dostosowanie wysokości taryf przewozowych, do obniżonego znacznie poziomu cen. W pierwszej połowie okresu sprawozdawczego Państwowa Rada Komunikacyjna nie była jeszcze powołana do życia na skutek czego Związek Izb i Org. Roln. R. P. napotykał na trudności przy przeprowadzaniu swych postulatów. Wobec tego Związek Izb i Organizacyj Rolniczych musiał przysyłać swe wnioski Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych, które następnie przedkładało je Stałej Międzyministerjalnej Komisji Taryfowej w Ministerstwie Komunikacji.

Pracując w tych warunkach, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. doprowadził w okresie sprawozdawczym do obniżenia taryf przewozowych w dwu działach produkcji rolni zc: w dziale surowców olejnych i związanym z nim przemyśle tłuszczowym oraz w dziale

zioł leczniczych. Dostosowano konstrukcję taryf na przewóz nasion oleistych, olejów roślinnych i tłuszczów zwierzęcych do ogólnych wytycznych polityki gospodarczej i rolnictwa, zmierzającej do oparcia przemysłu tłuszczowego na surowcu krajowym. Obniżono zatem wydatnie stawki na przewóz nasion oleistych w obrocie wewnętrznym i eksporcie, podnosząc równocześnie stawki na import nasion oleistych pochodzenia zagranicznego oraz olejów z surowca zagranicznego. Usunięto w obrocie nasionami oleistymi i olejami anolmaje, polegającą na stosowaniu wyższych stawek przewozowych dla obrotu wewnętrznego nasionom pochodzenia krajowego, niskich natomiast stawek dla surowców i olejów pochodzenia zagranicznego. Przez takie załatwienie sprawy stworzono preferencje dla surowców pochodzenia krajowego.

W dziale roślin leczniczych usystematyzowano taryfy na przewóz ziół, wyłączając rośliny i zioła lecznicze przewożone w tym dziale w cztery grupy, co uczyniło ten dział taryf bardziej przejrzystym. Równocześnie obniżono zbyt wygórowane stawki obowiązujące przy przewożeniu ziół leczniczych, dostosowując je w miarę możliwości do cen osiągniętych za zioła lecznicze.

Ponadto w okresie sprawozdawczym uzyskano w obrocie wewnętrznym zniżki na następujące artykuły: przy przewożeniu jęczmienia browarnego na Targi Poznańskie, przy przewożeniu mięsa i wnętrzności zwierzęcych oraz zwierząt domowych bitych do znaczniejszych ośrodków konsumcyjnych, przy przewożeniu warzyw świeżych, kapusty i ogórków świeżych do i z chłodni Gdyńskiej, przy przewożeniu owoców i jagód świeżych do wytwórni win i przetworów owocowych, przy przewożeniu wiśni, przy przewożeniu słomy ze zboża i roślin strączkowych prasowanej nie prasowanej, przy przewożeniu wikliny koszykarskiej nieokorowanej, trawy leśnej, przy przewożeniu nawozów sztucznych (soli potasowej i superfosfatu), przy przewożeniu używanych maszyn rolniczych i t. p. — przy eksporcie natomiast przez suchą granicę i porty uzyskano zniżki dla soli potasowych, słomy ze zboża i roślin strączkowych prasowanej i nieprasowanej, borówek, raków pierza, dziczyzny, sierści i t. p. Poza tym w ramach taryfy związkowej polsko-sowieckiej uzyskano zniżki taryfowe przy przewożeniu soli do Z. S. S. R. Uzyskano również zniżki taryfowe przy przewożeniu ziemniaków świeżych przeznaczonych na eksport do Belgii, Francji i Szwajcarii. W związku z rewizją taryfy związkowej polsko-czechosłowackiej — Związek Izby i Organizacji Rolniczych R. P. opracował wykaz artykułów, które winny się znaleźć w taryfie związkowej polsko-czechosłowackiej, żądając równocześnie pogłębienia obecnie obowiązujących taryf dla szeregu artykułów rolniczych w tej komunikacji.

Uzyskane w roku sprawozdawczym zniżki taryfowe nie wyczerpały jednakże zasadniczych postulatów organizacji rolniczych w zakresie zagadnień komunikacyjnych. Zabiegi o obniżkę taryf na podstawowe artykuły rolnicze nie doczekały się zrealizowania.

Wobec powołania w dniu 18 kwietnia 1934 r. przez Pana Ministra Komunikacji Państwowej Rady Komunikacyjnej (na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października w sprawie przekształcenia Państwowej Rady Kolejowej na Państwową Radę Komunikacyjną) — Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. postawił sobie jako naczelne zadanie wysunięcie na pierwszym posiedzeniu Komitetu Taryfowego Państwowej Rady Komunikacyjnej zasadniczych wniosków o obniżkę taryf na podstawowe artykuły rolnicze, jak zboża i przetwory, ziemniaki, buraki cukrowe oraz bydło i trzodę chlewną. Wnioski te zostały uzgodnione przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych na terenie Komisji Komunikacyjnej powołanej do życia przy Związku Izb i Organizacji Rolniczych.

Doceniając znaczenie zagadnień komunikacyjnych dla rolnictwa Związek Izb i Organizacji Rolniczych w celu skoordynowania prac reprezentantów rolnictwa w Państwowej Radzie Komunikacyjnej powołał w ramach Związku — Komisję Komunikacyjną do opinjowania i uzgadniania wniosków i zagadnień, które następnie są rozważane przez poszczególne komitety Państwowej Rady Komunikacyjnej. W ten sposób zostały stworzone warunki, ułatwiające obronę interesów rolnictwa w zakresie zagadnień komunikacyjnych.

Wysunięte przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. wnioski o obniżkę taryf na zasadnicze artykuły rolnicze na Komitet Taryfowy Państwowej Rady Komunikacyjnej zostały uznane za słuszne i przyjęte przez Komitet Taryfowy. Ministerstwo Komunikacji nie powzięło jednak jeszcze ostatecznej decyzji w przedmiocie uwzględnienia postulatów Związku Izb i Organizacji Rolniczych przyjętych przez Komitet Taryfowy Państwowej Rady Komunikacyjnej.

Obecnie Związek Izb i Organizacji Rolniczych w ścisłym porozumieniu z izbami i organizacjami rolniczymi współpracuje przy ustalaniu opinii w odniesieniu do projektowanych zmian taryfy towarowej. W szczególności Związek współpracuje ze specjalnymi komisjami wyłonionymi przez Komitet Taryfowy Państwowej Rady Komunikacyjnej, a mianowicie: z Komisją Taryfową powołaną celem zaopiniowania projektu rewizji taryfy towarowej, z Komisją Drzewną, mającą na celu ustalenie postulatów w zakresie taryf drzewnych oraz z Ko-

misją Chłodniczą, mającą na celu opracowanie wniosków w zakresie zagadnień komunikacyjnych związanych z chłodnictwem.

W zakresie zagadnień komunikacyjnych i taryf kolejowych, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych na najbliższą przyszłość wysuwa na plan pierwszy realizację wyżej wskazanych uchwał Komitetu Taryfowego Państwowej Rady Komunikacyjnej oraz starania nad usystematyzowaniem i obniżeniem stawek taryfowych przy przewozie surowców krajowych produkowanych przez rolnictwo dla przemysłu — łąn, wełny i skór. Związek przystąpił do zrewidowania obecnego układu i poziomu taryf kolejowych przy przewozie wyżej wymienionych surowców. Niezależnie Związek czyni starania o zmianę dotychczasowych postanowień dotyczących przewozu nasion siewnych w tym sensie, by odbiorcą przesyłki poza rolnikiem mogły być organizacje rolnicze wskazane przez izby rolnicze. Dotychczasowe postanowienia w tym zakresie następczą rolnictwu poważne trudności przy korzystaniu z tych taryf. Związek dąży do tego, by postulaty te znalazły rozwiązanie przy przeprowadzanej obecnie przez Ministerstwo Komunikacji rewizji taryfy towarowej.

Przemysł rolny

Rok sprawozdawczy przyniósł pewne — nieznaczne zresztą — polepszenie się sytuacji na odcinku cukrownictwa i gorzelnictwa. Pozostaje to w ścisłym związku z zatrzymaniem się spadku konsumpcji wewnętrznej cukru i spirytusu. Stabilizacja konsumpcji daje podstawę do należytego przystosowania się tych przemysłów do zmienionych warunków produkcji i stwarza zapowiedź dalszej poprawy.

Sytuacja przemysłów krochmalniczego i syropiarskiego nie uległa — niestety — zmianom na lepsze.

Konsumpcja cukru na rynku wewnętrznym — w wyniku przeprowadzonej obniżki ceny cukru — nieznacznie podniosła się osiągając 286.416 tonn c. b. Mimo to jednak produkcja cukru w tym okresie czasu wyniosła 309.893 tonn c. b. wobec 375.983 tonn w kampanii ubiegłej. Zaobserwowany spadek produkcji wynosi zatem przeszło 12%. Pozostaje to w związku z sytuacją światową cukrownictwa, która nie ulega poprawie mimo ograniczenia produkcji cukru (przez kraje eksporterskie) wskutek dalszego spadku konsumpcji. W rezultacie podaż cukru przekracza znacznie zapotrzebowanie, działając zniżkowo na ceny. Ceny cukru eksportowego wynosiły w roku sprawozdawczym średnio 147.5 zł. za 1 q. fob porty polskie.

Ta niewspółmiernie niska do kosztów własnych przemysłu cukrowniczego cena nakazywała ograniczenie do minimum wywozu cukru celem utrzymania rentowności zak adów; to też polski przemysł cukrowniczy znacznie ograniczył wywóz cukru w stosunku do jego eksportu z lat ubiegłych, poprzestając niemal na wywozie nagromadzonych zapasów. W konsekwencji pociągnęło to za sobą zaobserwowane dalsze skurczenie produkcji.

Ograniczenie produkcji cukru pociągnęło za sobą odpowiednie skurczenie obszaru plantacyj buraczanych, które w omawianym okresie wyniosły zaledwie 99.000 ha wobec 114.000 ha z okresu ubiegłego.

Wzrost konsumpcji wewnętrznej cukru likwidacja zapasów i ostatecznie posunięcia Rządu w zakresie polityki cukrowniczej — przede wszystkim dalsze obniżenie z dniem 1.IX.1934 r. ceny cukru na rynku krajowym do 80.50 zł. za 1 q. loco stacja za adowania — rokują nadzieję dalszej poprawy sytuacji tej gałęzi przemysłu, a co za tem idzie — wzrostu obszaru plantacyj buraczanych i podniesienie się rentowności uprawy.

Sytuacja gorzelnictwa uległa pewne poprawie w związku ze wzrostem zbytu spirytusu na rynku wewnętrznym, jak i ze wzmożonym eksportem spirytusu. Zbyt spirytusu w kraju w omawianym okresie wyniósł 47.725 tysięcy litrów 100 spirytusu, a więc w stosunku do zbytu w kampanji 1932/33 wzrósł o 16%. Zwyżka ta jest spowodowana wzrostem zbytu spirytusu t. zw. niekonsumcyjnego, przede wszystkim spirytusu przeznaczonego do produkcji mieszanek napędowych. Zbyt spirytusu na cele trunkowe w tymże okresie czasu wykazał pewien nieznaczny dalszy spadek.

Powołane do życia w grudniu 1932 r. Przymusowe Zrzeszenie Producentów Spirytusu, począwszy od dnia rozpoczęcia działalności t. j. od 1.VI.1933 r. do końca roku budżetowego 1933/34, wywoziło zagranicę około 5½ ml. j. litr. Tytułem poprzednio zawartych umów Dyrekcji Państwowego Monopolu Spirytusowego z importerami zagranicznymi wywieziono w tymże okresie 13.188 tys. litrów 100 spirytusu. Ogółem wywóz spirytusu z Polski do końca roku budżetowego przekroczył sumę 18½ ml. j. litr. Jest to cyfra największego eksportu spirytusu z Polski od czasu odzyskania niepodległości. W roku gospodarczym 1933/34 Polska stanęła na czele eksporterów spirytusu świata.

Uskuteczniiony w okresie sprawozdawczym przez gorzelnie rolnicze zlew spirytusu na cele eksportowe wyniósł około 10 milj. litrów.

Państwowy Monopol Spirytusowy, dążąc do likwidacji posiadanych na sk adach nadmiernych zapasów spirytusu, ograniczył w omawianym okresie do minimum zapotrzebowanie na spirytus przeznaczo-

ny na cele trunkowe. Stosunkowo jednak znaczne zapotrzebowanie spirytusu na cele eksportowe pozwoliło na utrzymanie gorzelni w ruchu — mimo niskiego kontyngentu zakupu.

Kampanja 1933/34 r. była niepomysłna dla przemysłu krochmalniczego. Cechowała ją niesłychana zmienność cen, a temsamem brak podstaw do prawidłowej kalkulacji; pozostaje to w ścisłym związku z ceną ziemniaków przemysłowych, które to ceny nasutek nieurodzaju ogromnie się wahały. Produkcja mączki, nie licząc przerobu na syrop, dekstrynę i kleje roślinne, wyniosła około 22.000 tonn. Eksport krochmalu w okresie sprawozdawczym nasutek konkurencji Holandji wyniósł zaledwie 6.748 tonn.

Produkcja płatków ziemniaczanych w braku wszelkiej kalkulacji przy eksporcie podupadła zupełnie. Eksport płatków nie przekroczył 2.000 tonn. Produkcja wyniosła niewiele więcej od cyfry eksportu.

Kampanja syropiarska przeprowadzona była pod znakiem niesłychanie niskich cen w warunkach ostrej konkurencji. Produkcja syropu ziemniaczanego wyniosła ok. 14.000 tonn, przyczem wobec braku możliwości eksportowych cała ta ilość była lokowana na rynku krajowym.

SPRAWY KREDYTOWE I SOCJALNE.

Prace nad uporządkowaniem długów rolniczych do dnia 31 lipca 1934 r.

W ostatnim kwartale 1933 r. zaczęły napływać wiadomości, że wielu rolników, których zadłużenie zostało uporządkowane w drodze orzeczeń urzędów rozjemczych do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw wiejskich, nie będzie w stanie wypełnić obowiązków, nałożonych na nich temi orzeczeniami. Wiadomości te podały w wątpliwość skuteczność dotychczasowego systemu oddłużeniowego a ponadto stwierdziły, że w zakresie kurczenia pozycji rozchodowych rolnicy uczynili wszystko, co leżało w ich mocy, zmniejszając wydatki osobiste i rodzinne, a także, co najważniejsze, wydatki warsztatowe — do granic, przekroczenie których wydaje się niemożliwym. Stwierdzono równocześnie, że owe oszczędności odbiły się fatalnie na pojemności rynku wewnętrznego, stawiając wiele gospodarstw poza orbitą konsumentów wytwórczości przemysłu krajowego.

Ponieważ nie zarysowały się możliwości znaczniejszego powiększenia strony dochodowej budżetów rolniczych, należało zająć się zmniejszeniem pozycji sztywnych po stronie wydatków, z których naj-

ważniejszą jest pozycja obsługi zadłużenia rolniczego, której zmniejszenie na podstawie ustaw finansowo-rolnych z r. 1933 okazało się niewystarczającym.

Ustawy te bowiem starały się ograniczać ulgi dla rolnictwa do absolutnie niezbędnej konieczności. Nadzieja na szybką poprawę konjunktury, a także niedostatecznie słusznie ujęty wzgląd na interesy sfer wierzycielskich, kazały postępować bardzo oględnie tak przy zniżaniu oprocentowania, jak i przy ustalaniu okresów na rozterminowanie długów. To stało się powodem, że ani stopa procentowa, ani wyznaczone terminy płatności nie były dostosowane do stanu gospodarczego rolników. Poważnym błędem wspomnianych ustaw było również nieuwzględnienie okresu, koniecznego dla przeprowadzania indywidualnego postępowania, jakie było przewidziane przez ówczesne przepisy. To też antycypowano te wszystkie korzyści, jakie miało odnieść rolnictwo z działalności zarówno Banku Akceptacyjnego, jak i urzędów rozejmowych, gdyby wszyscy zainteresowani skorzystali w pełni z obydwu tych instytucji.

Tymczasem przy końcu 1933 r. tylko bardzo niewielkie ilości długów rolniczych zostały uregulowane.

Oceniając w ten sposób sytuację, Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. postanowił poświęcić maksimum wysiłku zagadnieniu uporządkowania długów rolniczych, rozumiejąc, że akcja w kierunku zwiększenia dochodowości warsztatów rolnych nie może przynieść szybkich i wystarczających rezultatów i że jest silnie związana z akcją, zmierzającą do obniżania kosztów obsługi długów. Pierwszym krokiem w tym zakresie było utworzenie odpowiedniego referatu w biurze Związku, co nastąpiło w dniu 1 marca 1934 r., oraz powołanie Komisji do spraw zadłużenia rolniczego, pod przewodnictwem Prezesa Wołyńskiej Izby Rolniczej, p. Tadeusza Krzyżanowskiego; pierwsze zebranie tej komisji odbyło się w dniu 7 marca 1934 r.

Na tem pierwszym posiedzeniu Komisja zważywszy:

- a) że skutki istniejącego zadłużenia gospodarstw rolnych wywierają ujemny wpływ na efekty, osiągane w drodze środków, jakimi operuje polityka rolnicza,
- b) że bez rozwiązania zagadnienia zmniejszenia zadłużenia nie można osiągnąć przywrócenia równowagi finansowej warsztatów rolnych.
- c) że przedłużenie obecnego stanu w zakresie finansowej sytuacji gospodarstw rolnych jest szkodliwe nie tylko dla rolników i ich bezpośrednich wierzycieli, ale również dla ogólnych interesów gospodarczych,

- d) że wreszcie niewystarczające rozwiązanie w najkrótszym czasie zagadnienia zadłużenia rolniczego musi wywołać katastrofalne skutki w okresie poźniwym w dziedzinie cen artykułów rolniczych, a w konsekwencji spowodować dalsze obniżenie siły nabywczej rolników.

Uznała za konieczne szybkie przeprowadzenie głębokiej i planowej akcji w zakresie regulacji zadłużenia rolniczego i wyraziła przekonanie, że ofiary, których ta akcja wymagać będzie, zostaną niewątpliwie pokryte korzyściami gospodarczymi, jakie w jej wyniku powstaną.

Akcja uregulowania zadłużenia rolniczego, zdaniem Komisji, winna opierać się na następujących podstawach:

- 1) Należy przeprowadzić rejestrację całego zadłużenia rolniczego, istniejącego w dniu 31 grudnia 1933 r., łącznie z zaległymi na tę datę podatkami i opłatami socjalnymi.
- 2) Płatność należności natychmiast wymagalnych od rolników winna być zawieszona do czasu uregulowania spłaty tych należności w drodze ustawodawstwa finansowo-rolnego.

Wyjątek stanowią podatki i świadczenia socjalne. płatność których zapada w 1934 r., bieżące raty instytucji kredytu długoterminowego oraz należności pracowników i robotników rolnych.

- 3) Akcja regulacji zadłużenia rolniczego powinna:

- a) być wykonana w możliwie krótkim i określonym czasie
- b) objąć całe zadłużenie rolnicze, istniejące w dniu 31 grudnia 1933 r. z wyjątkiem zaległych należności pracowników i robotników rolnych,
- c) dostosować koszty obsługi tego zadłużenia do faktycznych możliwości płatniczych warsztatów rolnych,
- d) przyspieszyć procesy likwidacyjne.

Na podstawie prac, przygotowanych przez referat finansowo-rolny oraz obrad Komisji do spraw zadłużenia rolniczego, przeprowadzonych w ciągu miesiąca marca rb., przygotowano posiedzenie Prezydium Związku w tych sprawach na dzień 6 kwietnia oraz Komitetu Związku na dzień 7 kwietnia 1934 r. Organa te przyjęły do wiadomości stanowisko Komisji, a Komitet ponadto uchwalił następującą rezolucję: „Podkreślając ścisłą łączność, jaka zachodzi między rozwiązaniem zagadnienia zadłużenia rolniczego, a kwestją przywrócenia równowagi finansowej gospodarstw rolnych i w zrozumieniu, że zagadnienie

finansowo-rolne stanowi część wielkiego problemu przywrócenia rolnictwu utraconej opłacalności, Komitet uznaje za konieczne, w imię interesów nie tylko rolnictwa, ale również w imię interesów ogólnogospodarczych, natychmiastowe podjęcie głębokiej i planowej akcji w zakresie regulacji zadłużenia rolniczego. Akcja ta, zdaniem Komitetu, winna objąć całe istniejące zadłużenie rolnicze i winna być wykonana w możliwie krótkim i określonym czasie w ten sposób, aby dostosowała koszty obsługi zadłużenia do faktycznej możliwości płatniczej warsztatów rolnych, co może być osiągnięte przede wszystkim w drodze generalnych i przymusowych zarządzeń, wykonanie których zostanie zogniskowane w jednym centralnym organie finansowo-rolnym”.

Nie czekając na rozpoczęcie prac utworzonej w dniu 25 kwietnia r. b. Międzyministerjalnej Komisji do Spraw Finansowo-Rolnych, Związek Izb i Organizacji Rolniczych złożył w dniu 11 maja 1934 r. Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych memoriał w sprawie wytycznych programu polityki rolniczej na rok 1934/35, w którym poświęcono szczególnie wiele uwagi zagadnieniu zmniejszenia kosztów obsługi zadłużenia rolniczego.

W memoriale tym stwierdzono, że nie można liczyć, iż dalsze ograniczanie elastycznych wydatków gospodarstw rolnych potrafi w poważniejszym stopniu przyczynić się do przywrócenia ich finansowej równowagi, na co wskazuje zmniejszenie wydatków na nakład gospodarczy oraz na wydatki rodzinne i osobiste rolnika.

Nawet w najlepszych gospodarstwach włościańskich, prowadzących rachunkowość dla celów badawczych Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, wskaźnik nakładów gospodarczych, który w 1926/27 r. wynosił 100, a w 1928/29 109,3, obniżył się już w roku 1921/32 do 71,7. Równocześnie zmalało spożycie rodzinne i osobiste, na które rolnik normalnie obraca przede wszystkim część kwoty, jaka pozostaje pod odjęciem od przychodu surowego sum, zużytych na nakład gospodarczy. Im większy procent przychodu surowego muszą pochłaniać wydatki warsztatowe, tem mniejszą kwotą dysponuje rolnik na wszystkie swoje inne potrzeby. Z badań statystycznych wynika, że w 1926/27 r. nakład gospodarczy pochłaniał 69,8% przychodu surowego, zaś w latach następnych 63,1, 72,4, 79,2, 92,9, i 96,0%.

Cyfry te wskazują, że znaleźliśmy się blisko granicy, do której może postępować zarówno zmniejszenia nakładu gospodarczego — o ile ziemia nie ma leżeć odłogiem — oraz spożycie rodzinne i osobiste, o ile ludność niema wyczerpywać się fizycznie ponad znośną przez organizm miarę. Cyfry te dowodzą również, że bez przywrócenia zdolności

spożywczej mas ludności wiejskiej, nie uda się zbudować trwałego dobrobytu innych warstw ludności. Stało się to zarówno dlatego, że nie zdołano zapobiec w należytej mierze niżce dochodów, jak i dlatego, że budżet rozchodowy każdego gospodarstwa zawiera bardzo poważne pozycje wydatków, niezależnych od woli rolnika. Pozycje te obejmują wydatki, związane z obsługą zadłużenia rolniczego, opłaty i obciążenia na rzecz Państwa, samorządu i innych instytucji prawa publicznego, a wreszcie wydatki na zakup wytworów produkcji przemysłowej. Wydatki te, pomimo trwającego od lat kryzysu, nie uległy dość wydatnym redukcjom i program walki z kryzysem rolnym musi zwrócić szczególną uwagę na przystosowanie wysokości tych pozycji sztywnych do obecnej sytuacji rolnictwa.

Opierając się o te ogólne przesłanki, przedstawiono w dalszym ciągu w memorjale zasady uporządkowania długów rolniczych, w myśl wytycznych, ustalonych przez Komitet Związku.

Związek uznał, że nieodzownym warunkiem powodzenia całej polityki rolniczej w najbliższym roku gospodarczym jest zawieszenie naciśku wszystkich natychmiast wymagalnych zobowiązań rolniczych do czasu przeprowadzenia rzeczywistego przystosowania kosztów obsługi zadłużenia rolniczego do możliwości finansowych gospodarstw rolnych.

Jeżeli ten warunek nie zostanie spełniony — wówczas wszystkie pozostałe środki polityki rolniczej okażą się niewystarczające, ponieważ nawet najszersze ich zastosowanie nie zdoła uchronić rolnictwa przed dalszym pogorszeniem sytuacji. Podstawową wadą dotychczasowego ustawodawstwa finansowo - rolnego, według opinii Związku, był brak powszechności, który wytwarza kategorie wierzycieli uprzywilejowanych, mogących każdej chwili obrócić w niwecz cały wysiłek rolnika, który uregulował swe zadłużenie w stosunku do wierzycieli, którzy mogą być zmuszeni do wejścia w orbitę konwersji. Drugą istotną wadą jest oparcie programu konwersyjnego na hipotetycznym przyjęciu wysokości zadłużenia rolniczego i wyciąganie stąd praktycznych wniosków w zakresie obniżenia oprocentowania i ustalania okresów na rozterminowanie płatności.

W związku z tem należy zaznaczyć, że poza cyframi, dotyczącymi zadłużenia w instytucjach kredytu zorganizowanego, wszystkie inne opierają się na przypuszczeniach, a więc mogą być bardzo dalekie od rzeczywistości. Ponadto we wszystkich tych rachunkach nie uwzględnia się narastających kosztów z tytułu wymiany weksli, protestów, kosztów sądowych, procesowych, wpisów kaucyjnych, zamiany kaucji na czysty wpis, kosztów egzekucyjnych, adwokackich oraz wszelkich opłat

od podań. Wpływ tych kosztów na zmianę wysokości zadłużenia jest niewątpliwie wielki i powinien być brany pod uwagę.

Dopiero przy zastosowaniu powszechności i przy uwzględnieniu rzeczywistego stanu zadłużenia warsztatów rolnych można opracować plan konwersji, dostosowany do zmienionych przez kryzys warunków finansowych rolnictwa. Obydwie te niezbędne cechy zostaną zapewnione akcji konwersyjnej, jeżeli uzna się jako zadłużenie, podlegające tej konwersji, całe zadłużenie istniejące w dniu 31 grudnia 1933 r., oraz jeżeli zostanie przeprowadzona rejestracja tego zadłużenia.

Przyjęcie ostatnio wymienionej daty, przy ustalaniu zakresu działania konwersji, wydaje się niezbędne, wobec daleko idącego pogorszenia sytuacji rolniczej wogóle, a w szczególności zmniejszenia wpływów gotówkowych w stosunku do wpływów poprzedniego roku przynajmniej o jedną trzecią. Ta okoliczność sprawia, że długi zaciągane przez rolników w latach 1932 i 1933, stały się ciężarem, przenoszącym ich możliwości płatnicze, chociaż w okresie uzyskiwania kredytów rolnik mógł liczyć na to, że będzie w stanie spłacić je w umówionych terminach.

Rejestracja powinna być dokładna i przeprowadzona możliwie szybko. Uzyskać to można jedynie przez nałożenie obowiązku zarejestrowania posiadanych wierzytelności rolniczych na wierzycieli, stosując odpowiednio surowe rygory wobec uchylających się od tego obowiązku.

Dodać trzeba, że przy rozpoczynaniu akcji finansowo-rolnej istniało przekonanie o potrzebie przeprowadzenia rejestracji zadłużenia rolniczego, przyczem nie została ona dokonana ze względu na brak odpowiednio wyrobionego aparatu. W chwili obecnej istnieje sprawny i dobrze funkcjonujący aparat finansowo-rolny, który bezwątpienia podoła temu zadaniu. Poniechanie zarejestrowania zadłużenia rolniczego, uważanego przez nas za konieczny warunek wstępny akcji konwersyjnej, grozi tem, że nie uda się objąć konwersją wszystkich długów oraz że podstawy konwersji mogą być dostatecznie dostosowane do faktycznej możliwości płatniczej gospodarstw rolnych, co wywołuje obawę, że w niedługim czasie stanęlibyśmy wobec konieczności pewnych zmian w ustawodawstwie finansowo-rolnem, nawet wówczas, jeżeli udałoby się opóźnić dalsze zmniejszenie przychodów gotówkowych rolnictwa.

Obawy te występują zwłaszcza dlatego, że ze wszystkich stron kraju napływają wiadomości, że obowiązki wynikające z orzeczeń urzędów rozjemczych, terminy wykonania których zapadają — nie będą mogły być wypełnione przez drobnych rolników. Również przykładowe obliczenia, przeprowadzone w stosunku do szeregu średnio zadłużonych gospodarstw różnej wielkości, przy założeniu, że całe ich zadłużenie

zostanie skonwertowane na mocy istniejących ustaw dało wyniki, stwierdzające, że koszty obsługi zadłużenia rolniczego nie zostały dostosowane do obecnych warunków. Okazuje się bowiem, że przeciętne koszty tej obsługi wynosiłyby już w okresie karencji od 7 do 9%. Jeżeli zważy się wzrost wartości pieniądza w stosunku do cen artykułów sprzedawanych przez rolników, trzeba dojść do wniosku, że koszt obsługi, nawet przy zastosowaniu w całości możliwej teraz konwersji, są stosunkowo znacznie wyższe, aniżeli w okresie przed kryzysem.

To też nie mogło ulegać wątpliwości, że przepisy ustaw konwersyjnych wymagają daleko idących zmian, zwłaszcza w kierunku znacznego obniżenia oprocentowania oraz przedłużenia okresów rozterminowania spłat.

Dla umożliwienia jednak przyśpieszenia procesów, likwidujących wzajemne stosunki między rolnikami a ich wierzycielami, co leży zarówno w interesie stron, jak i w interesie ogólnogospodarczym, należałoby zastosować system bonifikat dla rolników, spłacających w przyśpieszonych terminach swe zobowiązania. Prejudyk w tym kierunku został stworzony w rozporządzeniu Ministra Skarbu z dnia 15 marca 1932 r. o ulgach w spłacie zaległości podatkowych rolników. Oczywiście, bonifikaty o których mowa, będą mogły być wyzyskane jedynie wówczas, gdy zostanie uregulowane całe zadłużenie rolnicze i skończy się chaotyczny nacisk poszczególnych wierzytelności, uniemożliwiający planową odbudowę finansowego położenia gospodarstw rolnych.

Również nie nadmienić trzeba, że istnieją zobowiązania rolnicze, które niewątpliwie wymagają bezpośredniego zmniejszenia sum dłużnych. Należą do nich np. zobowiązania, powstałe w drodze przebudowy ustroju rolnego, na skutek przeprowadzonych melioracji, z reszty ceny kupna ziemi, z działów rodzinnych, t. zw. kredyty celowe i kłaskowe i t. p. Straty, jakie na skutek takiego załatwiania poniósłby Skarb Państwa, byłyby właściwie jedynie odpisaniem nierealnych pozycji.

Wreszcie wydaje się koniecznem, aby cała akcja konwersyjna została przeprowadzona w możliwie krótkim i określonym czasie, gdyż przedłużanie stanu niepewności i w stosunkach kredytowych wsi jest niewątpliwie szkodliwym i uniemożliwia powrót do normalnych warunków na zmienionym przez kryzys poziomie dochodów i rozchodów.

Związek wyraził przekonanie, że ofiary, jakie h wymagać będzie wykonanie głębokiej i planowej akcji w zakresie regulowania zadłużenia rolniczego, zostaną w krótkim czasie pokryte korzyściami ogólnogospodarczymi, jakie w jej wyniku powstaną.

Mniej więcej w dwa tygodnie po złożeniu memorjału, w dniu 23 maja r. b., nastąpiła nominacja przewodniczącego Międzyministerjalnej Komisji do spraw finansowo - rolnych, którym został p. prezes Tomasz Kozłowski, a już w dniu 1 czerwca r. b. na posiedzeniu tej Komisji został wygłoszony przez przedstawiciela Związku referat, informujący dokładnie o pracach, dokonanych przez Związek w zakresie przygotowania programu uporządkowania długów rolniczych. Zgodnie z życzeniem członków Komisji, zostały im rozesłane w dniu 4 czerwca r. b. tezy referatu.

Na życzenie poszczególnych władz, oraz z własnej inicjatywy, Związek przedstawił szczegółowe opracowania następujących zagadnień:

- 1) Konwersja na kredyt długoterminowy,
- 2) Zadłużenie Wobec Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej,
- 3) Uporządkowanie długów drobnej własności rolnej,
- 4) Zadłużenie rolnicze w bankach komercyjnych,
- 5) " " w Komunalnych Kasach Oszczędności,
- 6) " " w gminnych kasach pożyczkowo-oszczędnościowych,
- 7) " " w spółdzielniach kredytowych,
- 8) Zaległości podatkowe i ubezpieczeniowe,
- 9) Zadłużenie z tytułu melioracji.

Dla przygotowania opinii w tych sprawach zostaływane były konferencje rzeczoznawców, obradujące na podstawie materiałów, opracowanych przez Biuro Związku.

Wreszcie Związek zwrócił się w dniu 30 czerwca 1934 r. do Pana Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych ze specjalnym memorjałem w sprawie uregulowania zadłużenia rolniczego.

Stanowisko Związku daje się streścić w następujących тезach:

1. Akcja finansowo-rolna winna objąć całe zadłużenie gospodarzy wiejskich, jakie istniało w dniu 31 grudnia 1933 r.

Nie podlegają akcji finansowo-rolnej podatki i świadczenia, których płatność zapada w 1934 r., bieżące raty instytucji kredytu długoterminowego, należności pracowników i robotników rolnych oraz nowe zadłużenie, powstałe po 31/XII 1933 r., nie pochodzące z prolongaty czy innego rodzaju renowacji dawniej dokonanej operacji kredytowej.

2. Spłatę zaległości podatkowych oraz zaległości w zakresie świadczeń socjalnych powinien poprzedzać trzyletni okres karencji, w czasie

którego dłużnik byłby zobowiązany opłacać odsetki w wysokości 3% i w czasie którego obowiązywałby przy spłacie sum dłużnych system bonifikat o skali trzystopniowej (w pierwszym roku karencji bonifikata 50%, w drugim 35% i w trzecim 25%). Po upływie okresu karencyjnego zaległości powinny być spłacone w ciągu lat dziesięciu.

3. Zadłużenie wobec Skarbu Państwa wymaga odrębnego potraktowania, ze względu na osobę kredytodawcy, który na drodze polityki kredytowej starał się osiągnąć określone cele gospodarcze i społeczne.

Kredyty kłękowe nadają się niemal wyłącznie do umorzenia. T. zw. kredyty celowe wymagają, poza obniżeniem oprocentowania, które w żadnym wypadku nie powinno przekraczać 3%, również obniżenia sum dłużnych do tego stopnia, aby wykonane inwestycje nie były ciężarem, ale żeby przynosiły dochód. Przykładowo podaje się, iż według przeprowadzonych badań, obciążenie z tytułu meljoracji powinno być zredukowane przeciętnie do 300 zł. na 1 ha. zmeljorowanego gruntu. Zadłużenie powstałe w wyniku przebudowy ustroju rolnego wymaga znacznego obniżenia sum dłużnych (50%) w gospodarstwach, w których zadłużenie z tego tytułu nie przekracza 75% bieżącej wartości gospodarstwa. W gospodarstwach wyżej zadłużonych należałoby przejść na włości rentowe, których obsługa nie powinna przekraczać połowy normalnego czynszu dzierżawnego, przyczem powinny istnieć najdalej idące ułatwienia w kierunku umożliwienia gospodarzom rolnym wykupu skapitalizowanej renty. W żadnym wypadku nie można stosować skali w odsetkach w zależności od wysokości zadłużenia.

Uregulowanie zadłużenia rolniczego wobec państwa powinno być dokonane jednocześnie z uregulowaniem zadłużenia innego typu, gdyż jedynie wtedy efekty gospodarcze mogą być na tyle duże, że uzasadnią spisanie części tego zadłużenia na straty.

4. Konwersja, dokonana w zakresie długoterminowego kredytu w instytucjach kredytu długoterminowego, nie jest wystarczającą, ponieważ wysokość oprocentowania wraz z groszem administracyjnym jest zbyt wysoka i ponieważ istniejące zaległości nie zostały skonwertowane na pożyczki dodatkowe. Konwersja ta powinna być dokonana przymusowo, przyczem listy zastawne i obligacje, wypuszczone na podstawie dodatkowych pożyczek mogłyby być ulokowane przejściowo w Banku Akceptacyjnym, a następnie w umiarkowanych odstępach czasu u dotychczasowych wierzycieli rynku sztywnego, lub też w pewnej części w Banku Polskim, o ileby ta instytucja wzięła udział w pracy nad uregulowaniem zadłużenia rolniczego.

Oprocentowanie istniejącego zadłużenia w instytucjach kredytu długoterminowego nie powinno przekraczać wraz z groszem administracyjnym 3%. Taka obniżka procentu może pociągnąć za sobą chwilowy spadek kursów listów zastawnych, ale, jak doświadczenie uczy, w niedługim czasie można spodziewać się wyrównania straconych punktów. Na tej podstawie nie wydaje się koniecznem wprowadzenie odmiennego systemu przy obniżeniu oprocentowania, a można pójść drogą wybraną w 1932 r.

Jeżeli będą istnieć części zadłużenia w instytucjach kredytu długoterminowego, które nie mieszczą się w granicach zabezpieczenia wymaganych przez statut dla pożyczek opartych na listach zastawnych — wówczas części te powinny być wymienione na pożyczki gotówkowe (3%, trzy lata karencji i 22 lata spłaty).

5. Całe zadłużenie rolnicze, oprócz zadłużenia wobec Państwa (punkt 3), zadłużenia wobec instytucji kredytu długoterminowego (punkt 4), oraz krótkoterminowego zadłużenia na rynku niezorganizowanym (punkt 7), bez względu na wysokość zadłużenia poszczególnych gospodarstw rolnych, w częściach, mieszczących się w granicach 50% wartości gospodarstwa, podlega konwersji na długoterminowy kredyt (3 lata karencji, 2% i 55-letni okres umorzeniowy).

Instytucją, emitującą konwersyjne listy zastawne, mogłyby być bądź istniejące instytucje kredytu długoterminowego, bądź odpowiednio zreorganizowany Bank Akceptacyjny.

Należałoby zapewnić listom konwersyjnym możliwości lombardowania i sprzedaży w Banku Polskim, przyczem odpowiednia polityka zapewniłaby instytucjom kredytu zorganizowanego dostateczną płynność wobec wkladców.

Częściowe pokrycie strat, wynikłe z obniżenia odsetek, winno być zapewnione instytucjom kredytu zorganizowanego, przyczem część tych strat musiałoby przejść na siebie Państwo, podobnie jak się dzieje obecnie przy układach konwersyjnych, dokonywanych via Bank Akceptacyjny.

6. Całe zadłużenie rolnicze, o którym mowa w punkcie 5 (będzie to prywatne zadłużenie hipoteczne we wszystkich jego formach prawnych, także zadłużenie u osób prawnych, a także u osób publiczno-prawnych z tytułu udzielonych pożyczek, oraz zadłużenie w instytucjach kredytu zorganizowanego, nieoparte na emisji listów czy obligacji), mieszczące się w granicach 50 do 75% szacunku, winno ulec przymusowej konwersji z mocy samej ustawy (3%, trzy lata karencji, 12 lat spła-

ty). Pomoc dla instytucyj kredytowych w tym zakresie byłaby udzielana przez Bank Akceptacyjny w dotychczasowych rozmiarach.

7. Zadłużenie krótkoterminowe na rynku niezorganizowanym powinno ulec konwersji z mocy samej ustawy (3%, 3 lata karencji, 12 lat spłaty).

8. Uregulowanie zadłużenia rolniczego, przewidziane w punktach 3, 4 i 5 powinno być dokonane z mocy samych ustaw, bez względu na wysokość zadłużenia danego gospodarstwa rolnego. Uregulowanie, przewidziane w punktach 6 i 7, nastąpi z mocy samej ustawy jedynie w stosunku do tych gospodarstw, których długi, oparte na emisji listów zastawnych, hipoteczne (hipoteki umowne i gruntowe) i w instytucjach kredytu zorganizowanego mieszczą się w 75% wartości szacunkowej gospodarstwa.

Zainteresowane strony, pragnące zmodyfikowania ogólnych przepisów w odniesieniu do poszczególnych wypadków, powinny posiadać prawo odwołania do odpowiednich organów, a więc do komitetu konwersyjnego (punkt 6) i do urzędów rozjemczych (punkt 7), posiadających prawo stosowania pewnych odchyleń.

Normami określenia wartości gospodarstw rolnych dla celów konwersji powinny być szacunki instytucyj kredytu długoterminowego. Długi z działów rodzinnych powinny podlegać urzędowi rozjemczym bez względu na charakter zabezpieczenia.

9. Rolnicy, których zadłużenie, oparte na emisji listów zastawnych, hipoteczne i w instytucjach kredytu zorganizowanego, przekracza 75% szacunku ich majątku winni, do dnia 1934 r. zgłosić się do urzędów rozjemczych — pod rygorem utracenia prawa do wszelkiej ochrony przed wierzycielami — z przedstawieniem posiadanego majątku, dochodowości i całego zadłużenia, tak skonwertowanego, jak i nieskonwertowanego. Urząd rozjemczy weźmie pod uwagę całokształt spraw majątkowych rolnika, a zwłaszcza sprawność gospodarczą jego warsztatu i zastosuje jedną z trzech metod:

a) albo zadecyduje, że pomimo większego zadłużenia do danego rolnika winny znaleźć zastosowanie ustawy generalne,

b) albo zastosuje nadzór i postępowanie układowe (co umożliwi regulowanie podaży ziemi),

c) albo uzna, że dane gospodarstwo nie nadaje się do uzdrowienia w drodze akcji finansowo-rolnej.

10. Od rolników, co do których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że ich zadłużenie, przewidziane w punkcie 9) nie mieści

się w granicach 75% szacunku ich majątku, instytucje wierzycielskie, względnie wierzyciele hipoteczni, zażądają do dnia 1934 r. przedstawienia spisu tego zadłużenia oraz szacunku majątku, potwierdzonych przez odpowiednie biura finansowo-rolne. Dane te winien dostarczyć rolnik w ciągu trzech miesięcy od daty wezwania, pod rygorem uchylenia w stosunku do niego ustawodawstwa finansowo-rolnego.

Zainteresowani wierzyciele mają prawo, po otrzymaniu danych przewidzianych powyżej, zgłosić wniosek do urzędu rozjemczego w celu wszczęcia postępowania w trybie, ustalonym w punkcie 8), ustęp drugi, nie czekając na wniosek zadłużonego rolnika.

Jeżeli do dnia 1934 r. nie zostanie podniesiony zarzut w stosunku do rolnika, iż nie podpada on pod konwersję, ustaloną w punkcie 8, wówczas przyjmuje się, iż pod tę konwersję podpada.

11. Do dnia 1934 r. wierzyciele zawiadomią swych dłużników o sumie dłużnej, jaka ma być spłacona zgodnie z zasadami konwersji.

Suma dłużna zostanie ustalona w ten sposób, że do pierwotnej sumy długu zostaną doliczone prawem dozwolone odsetki do dnia ukazania się właściwego rozporządzenia o konwersji, oraz koszty sądowe, egzekucyjne i inne, przyczem ogólna suma kosztów egzekucyjnych, sądowych i innych, tak pobranych, jak i zarachowanych, nie może przekraczać 20% pierwotnej sumy dłużnej.

Jeżeli z obrachunku wyniknie, że pierwotna suma dłużna została pokryta, wierzyciel zwróci rolnikowi posiadane dokumenty zobowiązaniowe.

Zarówno wierzyciele, jak i dłużnicy mają prawo odwołania się w tych sprawach do dnia 1934 r. do urzędów rozjemczych.

12. Przy przeprowadzaniu konwersji, dotychczasowe zabezpieczenia pozostają w mocy, przyczem wprowadzone być mają następujące modyfikacje:

a) zadłużenie wobec instytucji wierzycielskich winno być zabezpieczone hipotecznie. Od tego obowiązku są zwolnieni gospodarze wiejscy, posiadający do 100 ha. ogólnej powierzchni, o ile nie posiadają wywołanej hipoteki;

b) wzajemne poręczenia i żyra zostają anulowane.

13. Rolnicy, którzy będą spłacać swe zadłużenia gotówką w czasie trwania okresu karencyjnego, otrzymają z mocy prawa następujące bonifikaty:

- a) w pierwszym roku karencji — 50% spłacanej należności,
- b) „ drugim „ „ — 35% „ „
- c) „ trzecim „ „ — 25% „ „

Bonifikaty będą miały zastosowanie nawet wówczas, jeżeli rolnik będzie spłacał część należności i będą obliczone w stosunku do spłacanej części.

Bonifikaty nie mają zastosowania wobec zadłużenia skonwertowanego na kredyt długoterminowy.

Przy przejmowaniu przez wierzycieli ziemi za długi, ma być uwzględnione bądź zwyżka wartości pieniądza, bądź też spadek wartości ziemi.

14. Proponowany system uregulowania zadłużenia rolniczego obejmuje całe zadłużenie, umożliwia wykonanie konwersji w stosunkowo krótkim i dającym się określić okresie czasu, dostosowuje koszty obsługi do możliwości płatniczych rolnictwa i przyspiesza procesy likwidacyjne.

Jako przeciętne zadłużenie na 1 ha. należałoby przyjąć obecne. 500 zł., co przy przeciętnym koszcie obsługi $3\frac{1}{2}\%$ (niektóre długi będą od razu amortyzowane) wyniesie około przeciętnego czynszu dzierżawnego, t. j. $1\frac{3}{4}$ q. żyta. Przy ustalaniu kosztów obsługi należy liczyć się z tem, że rolnicy będą musieli ponieść pewne wydatki na dokonanie konwersji oraz z tem, że nadmierne obciążenie uniemożliwi regenerację stosunków finansowych wsi, co jest właściwym celem całej proponowanej operacji.

Równocześnie należy pamiętać, iż im gruntowniejszą będzie konwersja zadłużenia rolniczego, tem surowszą będzie można przeprowadzić selekcję warsztatów rolnych. W związku z tem, a także z koniecznością szybkiego działania, pozostaje potrzeba dokonania całego uregulowania zadłużenia rolniczego w systemie środków administracyjnych, z wyłączeniem czynnika sądowego.

Oczywiście, wszystkie nowe ulgi powinny znaleźć automatyczne zastosowanie do wydanych orzeczeń urzędów rozjemczych, zawartych ugod oraz układów konwersyjnych.

15. Wykonanie zaprojektowanego planu, jak również każdego innego, wymagać będzie conajmniej 9 miesięcy czasu. W tym okresie, wśród wielu czynników działać będzie również nacisk egzekucyjny wierzycieli na rolników. W rezultacie tego nacisku nastąpić będzie musiała wyprzedaż artykułów rolniczych w okresie późniejszym, szczególnie niebezpieczna w razie nieurodaju, straty rolników spowodowane kosztami

egzekucyjnymi, względnie obroną przed licytacjami i chaos, utrudniający konwersję. Wszystkie te okoliczności mogą spowodować, że normy oprocentowania oraz okresy na rozterminowanie długów, jakie dzisiaj wydają się właściwe, staną się nieaktualne.

Dlatego koniecznym warunkiem powodzenia każdego planu uregulowania zadłużenia rolniczego jest ustalenie krótkiego okresu czasu (4 miesiące), podczas którego wymagalność płatności ze strony rolników uległaby zawieszeniu, za wyjątkiem bieżących procentów, których stopa na dany okres powinna być ustalona w wysokości nie większej, niż $4\frac{1}{2}\%$ od wszelkich długów.

Tego rodzaju zarządzenie powinno być powiązane z deklaracją Rządu, wskazującą wyraźnie, że w ciągu tego okresu wydane zostaną przepisy, regulujące całe zadłużenie rolnicze, przyczem przepisy te: a) dostosują koszty obsługi zadłużenia do możliwości płatniczych rolników, b) salwować będą same sumy dłużne i c) przyspieszą procesy likwidacyjne.

Najwygodniejszą formą dla tej 4-miesięcznej karencji byłoby zarządzenie rejestracji długów rolniczych, co pozwoliłoby równocześnie na uniknięcie pomyłek przy ustalaniu stopy procentowej od długów skonwertowanych.

Obowiązek rejestracji powinienby spoczywać na wierzycielach.

W ciągu następnego okresu czasu, t. j. do dnia 31 lipca rb., przeprowadzono intensywną kampanję prasową w zakresie zagadnień, związanych z uporządkowaniem długów rolniczych, oraz opracowano zagadnienia szczegółowe, jak sprawę zadłużenia dzierżawców, system bonifikat i t. p.

W pracach nad uporządkowaniem długów rolniczych, oprócz Prezesa Związku, p. K. Fudakowskiego, Prezesa Komisji Oddłużeniowej p. T. Krzyżanowskiego, dyrektora Związku p. W. Leśniewskiego i kierownika wydziału p. Z. Rusinka, brali wydatny udział PP.: K. Papara, J. Gościcki, W. Staniewicz, Z. Chrzanowski, A. Popławski, Z. Nadratowski, Cz. Bobrowski, S. Świeżawski, L. Pluciński, pos. S. Sobczyk, pos. W. Długosz, J. Donimirski, J. Morawski, K. Rdułtowski, F. Lechnicki, T. Kozłowski, L. Kempisty, A. Grabowski, W. Englicht, sen. Wielowieyski, prof. Rogóyski, inż. Czerwiński, inż. Kączkowski, Gorski, Okoniewski, inż. Gumiński, K. Zenkteller, Jabłoński, A. Taczanowski i St. Rościszewski.

Zagadnienie kredytu rejestrowego.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych stoi na stanowisku, że kredyt zastawowy i zaliczkowy ma poważną rolę do spełnienia w całokształcie środków interwencyjnych, mających na celu utrzymanie odpowiedniego poziomu cen na zboża, zwłaszcza w okresie późniejszym. Z tego względu, a także dlatego, że dotychczasowa akcja kredytowa w tym zakresie spotkała się z poważną krytyką zarówno ze strony rolników, jak i instytucji rozprowadzających kredyt rejestrowy i zaliczkowy, Związek rozpisał ankietę do Izb Rolniczych w tej sprawie.

Materiał ankietowy, po dokładnem opracowaniu, został przedstawiony Komisji, złożonej z rzeczoznawców, która ustaliła propozycje zmian, idące w kierunku rozszerzenia skuteczności działania omawianych kredytów.

Po wprowadzeniu pewnych korektyw przez Prezydium Związku, kwestja kredytu zastawowego i zaliczkowego została szczegółowo omówiona w memorjale Związku w sprawie wytycznych programu polityki rolniczej na rok 1934/35, złożonym Panu Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych w dniu 11 maja 1934 r.

Stanowisko Związku nie znalazło jednak uznania, gdyż decyzje rządu poszły zasadniczo w kierunku utrzymania dotychczasowych warunków przy udzielaniu kredytu rejestrowego.

Ze względu na wagę sprawy oraz na silne podstawy propozycji Związku, oparte na argumentach zainteresowanych i na gruntownem opracowaniu, Związek zwrócił się z przedstawieniem swoich postulatów do Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, prosząc o spowodowanie rewizji dotychczasowego stanowiska rządu, według następujących wytycznych.

Podstawowym warunkiem powodzenia akcji, mającej na celu zwyżkowe oddziaływanie na poziom cen, jest stworzenie warunków, umożliwiających równomierną podaż zboża ze strony producentów, w ciągu całego roku gospodarczego. Kredyt zastawowy i zaliczkowy jest głównym czynnikiem wytworzenia tych potrzebnych warunków, jednakowoż jedynie wówczas, gdy suma na ten cel przeznaczona będzie odpowiednio duża, gdy zaciągnięcie takiego kredytu będzie rokowało korzyści i wreszcie, gdy dotrze on do rąk tych rolników, którzy bez pomocy kredytowej nie będą mogli ograniczyć wyprzedaży zbóż tuż po żniwach.

Na bieżący rok gospodarczy przeznaczono 30 milj. zł. na kredyt zastawowy i 5 milj. zł. na kredyt zaliczkowy. Przyjmując pod uwagę zeszłoroczną wysokość zbiorów, która wyniosła 133 milj. kwintali i przeciętną cenę kwintala tylko 10 zł., dochodzi się do wniosku, że tylko je-

dnia dziewiętnasta część zbiorów może być związana przy pomocy wymienionych kredytów. Jest to ilość stosunkowo nieduża i dlatego wszystko, co ją zmniejsza, należy traktować z punktu widzenia polityki rolniczej, jako czynnik ujemny.

Tymczasem, zgodnie z postanowieniami Ministerstwa Skarbu, mogą być dokonywane potrącenia z kredytu zastawowego na dwie raty podatku gruntowego do 25% sumy udzielonego kredytu, który w ten sposób przestaje działać w odpowiedniej części jako czynnik, wiążący zboże, a staje się ułatwieniem do ściągania podatków. Przy tego rodzaju polityce w zakresie kredytu zastawowego, skuteczność jego zmniejszy się i zamiast możliwych do związania około 3,5 milj. q., związanych może być najwyżej 2,75 milj. q.

Jest to jednak zagadnienie nie tylko praktyczne, ale również natury zasadniczej, gdyż ściąganie jakichkolwiek sum z kredytów zastawowych jest sprzeczne z rolą tych kredytów, wyznaczoną im w ustawie, a ponadto w stosunku do sumy zużytej na podatki, stawia dłużnika w trudniejszym położeniu, niż gdyby zalegał z podatkami bez pokrywania ich z kredytu zastawowego. W tym ostatnim bowiem wypadku niezapłacenie podatków nie pociąga za sobą takich rygorów, jak niewywiązanie się z obowiązków, wynikających z kredytu rejestrowego. Pomimo, że kwoty przeznaczone na kredyt zastawowy i zaliczkowy nie są duże, to jednak zazwyczaj wystarczają na pokrycie zapotrzebowania, a nawet, jak w roku ubiegłym, znacznie to zapotrzebowanie przekroczyły. Zjawisko to tłumaczy się brakiem siły atrakcyjnej wymienionych kredytów. Rolnicy zaobserwowali bowiem, że koszty i konsekwencje kredytu zastawowego nie są równoważone z korzyściami, wynikającymi z przetrzymywania zastawionych zbóż. Stało się to szczególnie jasnym w roku ubiegłym, w którym na skutek braku przednówkowej wyżki cen, przeciętną stratę na 1 kwintalu zastawionego zboża można obliczać na 3 zł.

W związku z tem wydaje się, że kredyt zastawowy mógłby trafić do rąk tych rolników, którzy przy jego pomocy zatrzymaliby zboże i rozłożyli równomiernie swą podaż tylko wtedy, gdyby zostały zmienione koszty tych kredytów. Dlatego też Związek wysunął propozycję, aby nadać kredytowi zastawowemu charakter kredytu bezprocentowego i zastosować pewne bonifikaty dla rolników, sprzedających zastawione zboże w późniejszych terminach, a także, aby zwolnić kredytobiorców od wszelkich kosztów, związanych z zaciąganiem kredytów. Straty powstałe z takiego ujęcia kredytu zastawowego i zaliczkowego powinny być, zdaniem Związku, pokryte z sum, przeznaczonych na interwencję.

Obawiać się należy, że doświadczenie zeszłoroczne będzie wpływać hamująco na rolników i dlatego bardzo być może, iż sumy przeznaczone na kredyt zastawowy i zaliczkowy nie zostaną wyczerpane, przez co jeszcze bardziej zmniejszy się rola wymienionych kredytów jako czynnika, wpływającego na kształtowanie ceny zbóż w okresie późniejszym.

Przytoczone okoliczności sprawiają, że znaczna część kredytów, o których mowa, dochodzi do rąk rolników dwóch kategorii: Do pierwszej z nich należą ci, którzy skorzystawszy raz z kredytu zastawowego, nie mogą się wypłacić i uciekają się do tego kredytu, aby w ten sposób spłacić zaległe raty. Faktycznie więc otrzymują oni niewielkie kwoty do rąk i sprzedają zastawione zboże wbrew prawu, a zmuszeni koniecznością, której nie uchyliły te kwoty, jakie faktycznie otrzymali z kredytu zastawowego. Przy pomocy tego rodzaju kredytobiorców, rola kredytu zastawowego ulega dalszemu zmniejszeniu. Drugą kategorię stanowią rolnicy zasobni, poszukiwani przez instytucje rozprawdające kredyt, ponieważ z nimi niema kłopotów i trudności. Rolnicy ci traktują kredyt rejestrowy jako normalny, bez którego i tak zresztą normowaliby własną podaż zbożową zależnie od sytuacji rynkowej. W tych więc wypadkach kredyt rejestrowy jest zbędny. Obie wymienione kategorie rolników pomniejszają oczywiście skuteczność kredytu zastawowego.

W zakresie kredytu zaliczkowego potrzebna jest odpowiednio zorganizowana akcja uświadamiająca oraz dobre zorganizowanie zsympów gromadzkich, bez czego miljonowe rzesze drobnych rolników nie prędko staną się masowym odbiorcą kredytów zaliczkowych.

Stosunek Związku do zagadnień objętych działalnością Funduszu Pracy

Związek zwrócił szczególną uwagę na zagadnienie Funduszu Pracy, którego z dania w dużej mierze winny uwzględnić potrzeby wsi i to w zakresie nie tylko zwalczania bezrobocia wiejskiego, lecz także w zakresie inwestycyjnym, wprowadzając przez to szereg ułatwień w dziedzinie komunikacji i uzdrowolnienia okolic dotychczas zabagnionych i przez to zaniedbanych pod względem gospodarczym.

Zagadnienia te były badane pod względem fachowo-ekonomicznym, a wyniki ujęte w formie memorjatów przesłane, jako dezyderaty rolnictwa do Funduszu Pracy. Między innymi na skutek porozumienia z Dyrekcją Funduszu Pracy Związek Izby i Organizacji Rolniczych

opracował zagadnienie wieloletniego planu tego Funduszu który w streszczeniu brzmi jak następuje.

Koncentracja działalności Funduszu Pracy na pewnego typu inwestycjach powinna być zasadą, od której mogłyby następować jedynie odchylenia, uzasadnione wybitnie słusznymi względami. Za takim ujęciem akcji przemawia szereg istotnych przyczyn, a przede wszystkim wielkie zaniedbanie kraju pod względem inwestycji o publicznym znaczeniu. Jesteśmy w tem położeniu, że nawet wybitnie pilne potrzeby gospodarcze, konieczne dla rozwoju życia ekonomicznego, nie są zaspokojone. Ponieważ kwoty pieniężne, jakie mogą być na ten cel uruchomione, są małe w stosunku do potrzeb, należy nimi dysponować możliwie celowo. Inwestycje zasadnicze bądź pobudzają do pracy własne kapitały społeczeństwa, bądź wzmagają bezpośrednio lub pośrednio produkcję, bądź wreszcie przyczyniają się do potaniania środków wytwórczości lub też podnoszą dochód netto z produkcji.

Każdy z wymienionych rezultatów jest cenny z punktu widzenia zadań Funduszu Pracy, gdyż stwarza możliwości zatrudnienia rąk robotnych czy to przy robotach, wywołanych ruchem inwestycyjnym, a prowadzonych już bez pomocy Funduszu, czy to przez wywołanie innych przejawów gospodarczych, wzmagających pośrednio zatrudnienie.

Podstawowym warunkiem skuteczności wielkich prac inwestycyjnych jest ich ciągłość i doprowadzenie do zakończenia przynajmniej pewnych odcinków, gdyż jedynie wtedy można osiągnąć nie tylko bezpośredni cel zatrudnienia bezrobotnych, ale również pośredni, a nie równie ważniejszy z punktu widzenia przyszłości, a mianowicie wytwarzania warunków, sprzyjających rozwojowi życia gospodarczego. Z chwilą rozproszkowania zasobów, któremi dysponuje Fundusz Pracy, tego drugiego celu osiągnąć się nie da, a wówczas Fundusz nie przyczyni się do stworzenia warunków, w których klęska bezrobocia nie będzie groziła, a ograniczy się jedynie do udzielania mniej lub więcej chwilowego zatrudnienia potrzebującym pracy. Z punktu widzenia gospodarczego i społecznego będzie to niewątpliwie lepszem, aniżeli udzielanie zapomóg na pokrycie najkonieczniejszych potrzeb, ale nie będzie wytwarzało trwałych korzyści.

Uznając zasadę koncentracji za słuszną, należy z wielką starannością dokonać wyboru prac, na których cały wysiłek miałby zostać skupiony. Główna trudność w tej sprawie polega na tem, że znaczna większość robót, odpowiadających celom wyżej wskazanym, nie może być dokonywana w środowiskach o specjalnem nasyceniu bezrobocia, przeważnie bowiem nie będą to inwestycje miejskie. Wielkie inwestycje,

mogące zmienić warunki gospodarcze kraju i absorbujące szczególnie duże ilości rąk roboczych, konieczne są u nas zasadniczo na terenach wsi. Natychmiast więc nasuwa się pytanie, czy Fundusz Pracy, zwracając swe wysiłki głównie na tego rodzaju inwestycje, nie wypaczy celu, do którego został powołany.

Ażeby wyjaśnić to zagadnienie, należy przypomnieć, że liczba bezrobotnych nie zależy wyłącznie od stałej ludności miejskiej, ale również od emigrujących do miast rzesz włościańskich. Im mniej możliwości zarobków ubocznych znajduje drobny rolnik i bezrolny na terenie, tem większa rodzi się gotowość opuszczenia stron rodzinnych na każdą wiadomość o możliwości znalezienia pracy w mieście. Jednym z najbardziej celowych środków, zatrzymujących ludność w obrębie wsi, są roboty inwestycyjne, ponieważ one przede wszystkim stwarzają możliwości zarobków ubocznych, które wielokrotnie stanowią o utrzymaniu jakiejś takiej stopy życiowej na wsi, gdyż zarobki tego rodzaju w okresie dobrej konjunktury, zależnie od wielkości gospodarstwa, stanowią od 2,2% do 33% dochodu rolniczego.

Ponieważ w budżecie rolniczym pozycja dochodów ubocznych jest tak duża i ponieważ jest dochodem, płynącym nie z głównego zatrudnienia, zużytkowywana ona bywa najczęściej na wydatki osobiste i rodzinne (odzież, bielizna, obuwie i t. d.), a więc wraca bardzo szybko do obrotu, wywołując wszystkie, związane z tem, dodatnie objawy.

Rozpatrując tę sprawę, należy jeszcze zauważyć, że na wsi panuje stałe bezrobocie. Istnieje bowiem znaczna ilość zbędnych rąk roboczych. Można z całą pewnością powiedzieć, że przy dzisiejszych kierunkach gospodarczych przynajmniej jeden członek rodziny włościańskiej nie jest zatrudniony przez okrągły rok. Przyjąwszy nawet, że nie jest to mężczyzna w sile wieku, i obliczając wartość pracy takiej jednostki na 0,6 wartości pracy dojrzałego mężczyzny, otrzymamy nieamł 2 miliony ludzi, siedzących bezprodukcyjnie i stanowiących niewyczerpalne wprost źródło zasilenia bezrobocia miejskiego.

Zagadnienie to staje się szczególnie aktualne obecnie, wobec pewnych symptomów poprawy konjunktury w miastach, i dalszego pogarszania się sytuacji gospodarczej na wsi.

Wskaźnik budownictwa mieszkalnego podniósł się w ciągu roku z 47,0 na 50,0, niemieszkaniowego z 31,2 na 35,2, inwestycji maszynowych z 21,3 na 25,7 i ogólny wskaźnik produkcji przemysłowej z 55,2 na 64,6.

Równocześnie w tym samym czasie wpływy gotówkowe rolnictwa spadły z 2.200 milionów zł. na 1.520 milj. zł., a rozpiętość między wskaź-

nikami cen rolniczych i artykułów przemysłowych w pierwszym kwartale r. b. jest większa niż kiedykolwiek i wynosi 13,3 na niekorzyść rolnictwa, podczas gdy w ubiegłym roku różnica ta wynosiła 8,7.

W tych warunkach należy spodziewać się, że każde ożywienie w przemyśle będzie musiało wywołać wielki ruch emigracyjny w kierunku ze wsi do miasta, co postawi likwidację skupisk bezrobocia pod znakiem zapytania. Choroby społeczne, podobnie jak choroby organizmu, wymagają nie tylko terapii, ale i profilaktyki, zwłaszcza jeżeli choroba jest nagminną.

Przytoczone uwagi wykazują, że kwestja dostarczenia ubocznego zajęcia ludności bezrolnej i małorolnej, poza jej znaczeniem ogólnogospodarczym, jest kwestją bezpośrednio interesującą Fundusz Pracy ze względu na zabezpieczenie skupisk bezrobotnych przed napływem nowych rąk roboczych, poszukujących zatrudnienia. Jeżeli ponadto zarobki uboczne rolników przyczyniają się do znacznego powiększenia pojemności rynku wewnętrznego na artykuły przemysłu i jeżeli inwestycje, dokonywane na terenach pozamiejskich, szczególnie silnie mogą przyczynić się do poprawy ogólnych warunków gospodarczych, wówczas niewątpliwie odpada obawa, że Fundusz Pracy, opuszczając teren miast, sprzeniewierzy się swym bezpośrednim zadaniom.

Ustaliwszy taki pogląd, należy ze szczególną uwagą zbadać, na jakich inwestycjach można i należy skupić maximum wysiłków. Do wszystkich kryterjów przy ich wyborze, jakie zostały już wymienione, należy, oczywiście, wziąć jeszcze pod uwagę kryterjum zapotrzebowania na robociznę. Im większy procent wszystkich wydatków pochłania robocizna, tem bardziej dana inwestycja jest bliska celom Funduszu Pracy i tem skuteczniej może wpłynąć na walkę z bezrobociem.

Do typu robót najbardziej wskazanych, gdyż odpowiadających wszystkim przytoczonym wskazaniom, trzeba zaliczyć meljoracje ogólne i budowę sieci komunikacyjnej, a przede wszystkim dróg.

Meljoracje powinny objąć w Polsce około 18 milj. ha. Na pierwszym miejscu powinny znaleźć się roboty, mające na celu stworzenie odpływów dla meljoracji szczegółowych, a więc regulacje mniejszych rzeczek (strug) oraz wykopanie większych rowów. Wykonanie robót tego typu przewyższa możliwości finansowe zainteresowanych, a są one w licznych okolicach kraju, warunkiem, umożliwiającym dokonywanie meljoracji szczegółowych.

Ważniejsze korzyści, wynikające z przeprowadzenia meljoracji, są następujące:

1) poprawienie struktury gleby i uzyskanie przez to terenów użytkowych, podczas gdy bez ulepszeń meljoracyjnych, tereny te pozostaną nadal częściami lub zupełnie nieużytkami;

2) intensyfikacja warsztatów rolnych, co stanie się wkrótce zasadniczym zagadnieniem polskiej polityki gospodarczej, ze względu na przyrost ludności, rozdrabnianie gospodarstw włościańskich i parcelację większych gospodarstw rolnych;

3) poprawienie warunków zdrowotnych kraju;

4) osiągnięcie większej stałości w ilości produkowanych ziemio-
plodów, co z punktu widzenia polityki gospodarczej jest szczególnie
cenne;

5) zabezpieczenie przed corocznymi stratami powodziowymi przez
obwałowanie rzek i zabudowanie potoków górskich.

Dodać wreszcie należy, że roboty meljoracyjne są proste, wobec
czego pozwalają na korzystanie z robotnika niewykwalifikowanego i że
dają największy odsetek robocizny w ogólnym kosztorysie robót. Od-
setek ten dochodzi do 80%, t. j. do takiego stopnia, jakiego niepodobna
osiągnąć przy żadnych innych robotach publicznych.

Przy opracowywaniu wieloletniego planu, należy zwrócić uwagę
na odwadnianie bagien, co pozwoli na zdobycie pod uprawę nowych
terenów, zazwyczaj bogatych w naturalne zasoby pokarmowe i ewen-
tualne wykorzystanie ich na cele osadnicze. Tego rodzaju prace powin-
ny być poprzedzone studjami ekonomicznymi i technicznymi, do któ-
rych posiadamy dostateczną liczbę sił fachowych.

Do podstawowych meljoracji publicznych zaliczamy regulację
rzek niespławnych i potoków, obwałowanie rzek celem ochrony od wy-
lewów i podstawowe urządzenia dla osuszenia, względnie nawodnienia
większych obszarów.

W sumie przedstawiają się długości rzek niespławnych do regu-
lacji i powierzchnie obszarów bagiennych, jak następuje: 9.600 km. rzek
niespławnych i 38.000 km.² bagien do meljoracji.

Drugą kategorię budowli meljoracyjnych stanowią wały ochronne
przeciwpowodziowe.

Następnym działem inwestycji, na których należałoby skoncen-
trować wysiłek Funduszu Pracy, jest budowa sieci komunikacyjnej.
Na pierwszy plan w tym zakresie wysuwa się budowa dróg.

Normę potrzeb drogowych Polski można bez przesady ustalić na
co najmniej 100.000 km. nowych dróg, które winny być zbudowane przez
15 do 20 lat najbliższych.

Wobec jednak dzisiejszego stanu finansów drogowych, najważniejszym zadaniem jest utrzymanie przynajmniej dotychczasowego stanu posiadania w zakresie dróg, a więc systematyczne konserwowanie istniejących dróg bitych i budowa ulepszonych nawierzchni na tych drogach.

Roboty drogowe są szczególnie ważne dla potrzeb rolnictwa nie tylko ze względu na stałe podniesienie jego dochodowości przez ułatwienia w przewozie produktów, ale również ze względów na doraźne stworzenie zarobków dla bezrobotnej ludności wiejskiej, która przy robotach drogowych znajduje zatrudnienie oraz uboczne dochody ze sprzedaży i dostawy kamienia, piasku, żwiru i t. p.

Wreszcie należy wspomnieć o drogach wodnych:

Według danych z roku 1930, ogółem drogi wodne w Polsce obejmują 14.363 km., w czym dróg żeglownych 6.870, spławnych 7.493 km. Cyfra ta jednak obejmuje prawie cały bieg Wisły, przeważnie nieuregulowanej, tak, że należy przyjąć, iż do normalnej żeglugi śródlądowej nadaje się zaledwie 39% dróg, a tylko 14% do t. zw. wielkiej żeglugi (t. j. o statkach ponad 250 tonn pojemności) i to tylko w dolnym biegu Wisły.

Przy opracowywaniu projektów regulacji, należy brać pod uwagę: 1) potrzeby żeglugi, 2) potrzeby spławu, 3) potrzeby rolnictwa i ochrony miejscowości, 4) potrzeby przemysłu, 5) potrzeby zdrowotne i 6) inne względy, przyczem szczególna uwaga winna być zwrócona na opłacalność danej inwestycji.

Wielką wagę należy przywiązywać do akcji pomocy wiejskiej. Funduszu Pracy, która powinna iść w kierunku podniesienia samowystarczalności gospodarstw karłowatych oraz zwiększenia produkcyjnego zużycia rąk roboczych. Sprawa ta jest trudna i nieprzygotowana. Dlatego też wymaga gruntownych studiów.

Okazuje się, np. że kierunki hodowlane są pojemniejsze dla pracy ludzkiej. Gdyby więc, dzięki sprzyjającym warunkom, wytworzonym przez odpowiednią politykę ekonomiczną, zainteresowanie hodowlą drobnych gospodarstw w Polsce mogło się podnieść, ludność wiejska znalazłaby setki milionów dni pracy więcej. Licząc okrągło 20 milj. ha we władaniu drobnego rolnictwa oraz przeciętnie przyrost $7\frac{1}{2}$ dni pracy przy przechodzeniu do kierunków więcej hodowlanych, otrzymalibyśmy w szybkim czasie 150 milj. dni roboczych czyli zatrudnienie dla pół miliona ludzi.

Te najogólniejsze cyfry wskazują, że sprawa, którą zainteresował się Fundusz Pracy, jest godna realizacji i znacznego wysiłku.

Prace referatów statystycznego i ekonomiki gospodarstw wiejskich.

W roku sprawozdawczym, podobnie jak i w latach ubiegłych, w dziale statystyki prowadzono z jednej strony szereg prac stałych, niezbędnych ze względów na ciągłe ich zapotrzebowanie ze strony innych wydziałów i referatów Związku, w szczególności działów obrotu artykułami rolniczymi, z drugiej zaś przygotowano rozmaite opracowania i zestawienia specjalne w miarę nasuwającej się potrzeby.

Do prac stałych należały notowania walut potrzebnych do przeliczania cen artykułów rolniczych zagranicą na złote i dolary w celu uzyskania porównywalności z naszymi, ceny ważniejszych wytworów rolnych w kraju i zagranicą, handel zagraniczny Polski artykułami rolniczymi według lat gospodarczych oraz pewną liczbę tablic specjalnych.

Szczegółowy wykaz prac stałych przedstawia się jak następuje:

I. Notowania walut:

- a) w złotych: Anglja, Stany Zjednoczone, Niemcy, Francja, Szwajcarja, Czechosłowacja, Szwecja, Danja, Holandja;
- b) w dolarach: Niemcy, Francja, Szwajcarja, Czechosłowacja, Austrija.

II. Notowania cen:

1. Dwa rodzaje notowań cen czterech głównych zbóż: (pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa) na giełdach światowych: ceny dzienne i tygodniowe w złotych, miesięczne i roczne w złotych według ceduł giełdowych, fachowych pism miejscowych, notowań Giełdy Zbożowo-Towarowej w Warszawie oraz „Wiadomości Statystycznych”.

Na każdym rynku uwzględnia się tylko jeden gatunek każdego zboża (standart).

- a) pszenica: Warszawa, Poznań, Lwów, Kraków, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Paryż, Ryga, Szwecja, Liverpool, New-York, Buenos-Aires.
- b) żyto: te same notowania z wyjątkiem Liverpoolu i Buenos-Aires.
- c) jęczmień: Warszawa, Poznań, Kraków, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Paryż, Ryga, Chicago;
- d) owies: Warszawa, Poznań, Lwów, Kraków, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Paryż, Ryga, Liverpool, Chicago, Buenos-Aires.

2. Ceny płacone producentom miesięczne i roczne w złotych wg. „Wiadomości Statystycznych” G. U. S.:
żyto pszenica, jęczmień, owies, gryka, groch, ziemniaki, jadalne i fabryczne, siano łąkowe, siano koniczynowe, słoma, mleko, jaja, konie robocze, krowy dojne, owce, żywa waga wieprzów.
3. Ceny nasion według cennika firmy Hozakowski w Toruniu:
ceny miesięczne i roczne w złotych: koniczyna biała i czerwona, seradela, wyka, peluszka, groch Victoria, groch polny, bobik, gorczyca, rzepak ozimy, łubin żółty, siemę lniane, siemę konopne, mak niebieski, tymotka, rajgras.
4. Otręby żytnie i pszenne w Warszawie:
ceny miesięczne i roczne w walucie miejscowej według ceduły Giełdy Zbożowo-Towarowej w Warszawie oraz „Deutsche Getreide-Zeitung”.
5. Makuchy lniane i rzepakowe w Warszawie:
ceny miesięczne i roczne w walucie miejscowej według ceduły Giełdy Zbożowo-Towarowej w Warszawie.
6. Mleko:
ceny miesięczne i roczne w Warszawie według Nabiałowej Komisji Cennikowej.
7. Masło:
ceny miesięczne i roczne: a) w Warszawie, wg. Nabiałowej Komisji Cennikowej, b) w Niemczech, Francji, Anglii i Czechosłowacji wg. „Wiadomości Statystycznych”.
8. Jaja:
ceny miesięczne i roczne (za skrzynię, za 1000 sztuk i za 1 kg.) w Warszawie według Związku Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich.
9. Ceny żywej wagi trzody chlewnej:
 - a) w Poznaniu według ceduły targowiska miejskiego, ceny tygodniowe, miesięczne i roczne w złotych wszystkich gatunków notowanych.
 - b) w Warszawie według ceduły giełdy mięsnej, ceny dzienne, miesięczne i roczne w złotych wszystkich gatunków notowanych;
 - c) w Berlinie (80—100 kg.), w Wiedniu (świnie mięsne) i Pradze (świnie polskie) wg. „Zentralblatt des Deutschen Land-

wirtschaftsrats" oraz „Wiener Landwirtschaftliche Zeitung”
w walucie miejscowej, w złotych..

10. Ceny bekonu polskiego w Londynie tygodniowe, miesięczne i roczne w szylingach i złotych wg. „Przeglądu Mięsnego”.
11. Ceny miesięczne i roczne tłuszczów zwierzęcych (słoniny, smalcu i sadła) w Poznaniu w detalu w złotych wg. „Statystyki Cen”.
12. Ceny żywej wagi bydła:
 - a) w Poznaniu wg. ceduł targowiska miejskiego, ceny tygodniowe, miesięczne i roczne w złotych: woły, buhaje, krowy, jałowizna i cielęta;
 - b) w Warszawie wg. ceduł giełdy mięsnej, ceny dzienne, miesięczne i roczne w złotych: woły, stadniki, krowy i cielęta;
 - c) w Berlinie, Wiedniu i Pradze ceny krów.
13. Ceny żywej wagi owiec w Poznaniu.

U w a g a: przeciętne ceny roczne wszystkich produktów dotyczą:

- a) lat kalendarzowych,
- b) lat gospodarczych (od 1.VIII do 31.VII).

Pewną część wymienionych materiałów liczbowych drukuje się w „Rolniku-Ekonomiście”, a mianowicie:

1. Ceny ważniejszych produktów rolniczych w złotych za 100 kg. w Polsce wg. lat gospodarczych, w ostatnim zaś roku wg. miesięcy (pszenica, żyto, jęczmień, owies, ziemniaki, koniczyna, seradela wyka, łubin, groch, rzepak, bydło, cielęta, trzoda chlewna, owce, mleko, masło, jaja);
2. Ceny hurtowe produktów hodowli oraz żyta i pasz za 100 kg. w złotych w Polsce (krowy i jałowizna, trzoda chlewna, mleko, masło, otręby żytnie, makuchy lniane i rzepakowe, siano, ziemniaki, żyto) — wg. lat gospodarczych a w ostatnim roku wg. miesięcy.
3. Stosunek cen produktów hodowli do cen żyta i pasz (stosunek ceny bydła do cen żyta, siana i ziemniaków; stosunek ceny trzody do cen żyta, jęczmienia i ziemniaków; stosunek ceny mleka i masła do cen żyta, otręb żytnich, makuchów lnianych i rzepakowych, siana oraz ziemniaków).

III. Tablice specjalne.

1. Wskaźnik cen (przy podstawie 1927 r. = 100) wg. „Wiadomości Statystycznych”:
 - a) hurtowych: ogólny, artykuły rolnicze, artykuły przemysłowe;
 - b) detalicznych: ogólny, artykuły rolnicze;
 - c) wskaźnik kosztów utrzymania w Warszawie: ogólny, żywność. Wskaźnik cen chleba i żyta.
2. Przywóz i wywóz ziarna, łącznie z mąką przeliczoną na ziarno pszenicy i żyta oraz ziarna jęczmienia i owsa.
3. Wywóz z Polski zwierząt i produktów zwierzęcych w sztukach i tonnach miesięcami i latami gospodarczymi: bydło zarodowe, bydło na rzeź, cielęta, trzoda chlewna, mięso wołowe, cielęcine, baranie, wieprzowe, niewymienione, bekony, mięso gotowane i td., wędliny i szynki.
4. Przywóz i wywóz masła miesięcami i latami gospodarczymi.

IV. *Handel zagraniczny Polski artykułami rolniczymi* prowadzi się, jak, już wspomniano latami gospodarczymi (od 1 sierpnia do 31 lipca), w ilości i wartości, bez wyszczególnienia krajów. Obejmuje on 4 zasadnicze działy: wytwory roślinne, zwierzęce, drzewo surowe i nawpół obrobione oraz przemysł rolny, 39 większych grup towarów i 246 poszczególnych towarów. W bieżącym roku sprawozdawczym opracowanie to dotyczy o 1932/33 roku.

Z prac niestałych, wykonywanych w razie występującej potrzeby, wykonano w roku sprawozdawczym kilka większych, z których wymienić należy:

- 1) handel zagraniczny artykułami rolniczymi szeregu państw obcych;
- 2) niepełną wartość produkcji rolniczej w Polsce w latach 1928/29, 1932/1933 i przypuszczalną (również niepełną) w r. 1933/34;
- 3) dochód pieniężny rolnictwa polskiego w latach 1929/30, 30/31 i 31/32, obliczony dwoma metodami;
- 4) samowystarczalność Polski pod względem wełny;
- 5) ankietę w sprawie urodzaju ziemniaków i pasz objętościowych (w październiku 1933 r.).

Na nieco bliższe omówienie zasługują dwie pierwsze prace.

Handel zagraniczny artykułami rolniczymi szeregu państw obcych.

W związku z rokowaniami o zawarcie traktatów handlowych opracowano szczegółowe zestawienie według ilości i wartości obrotów artykułami rolniczymi następujących krajów: Norwegii, Włoch, Hiszpanii, Łotwy, Z. S. S. R., Rumunii, Węgier, Grecji, Turcji i Anglii. W zestawieniach uwzględniono w wywozie obroty każdym towarem każdego z wymienionych państw ze wszystkimi krajami do których wywożono, w przywozie zaś — obroty ogółem każdym towarem oraz z Polską. Ponadto uzupełniono i zaktualizowano analogiczne zestawienia z 1932 i 1933 r. dla Niemiec, Włoch i Norwegii.

Samowystarczalność Polski pod względem wełny.

Wyliczono zapotrzebowanie Polski na wełnę (przeilczając saldo przywozowe i wywozowe wełny, przędzy, tkanin i gotowych ubrań na wełnę niepraną), następnie ustalono jaką liczbą owiec mogłaby wyprodukować podobne ilości wełny; obliczono dalej ile otrzymanoby mięsa z przyrostu stanu ilościowego owiec i ile zwolniłoby to mięsa wieprzowego; wreszcie ustalono umowne normy żywienia owiec i świń i w przybliżeniu oznaczono przesunięcia w uprawach polowych, które pociągnęłoby za sobą przejście hodowli części trzody na hodowlę owiec. Praca ta znalazła wyraz w odczycie p. J. Gościckiego wygłoszonym na Radzie Związku Iz i Org. Rol. R. P. oraz w artykule pod tytułem: „Pojemność rynku wewnętrznego na produkty rolnicze” (Rolnik-Ekonomista Nr. 7 z 1934 r.).

Klasyfikacja ziemi ornej, łąk i pastwisk.

Największą i najważniejszą pracą z dziedziny Ekonomiki gospodarstw wiejskich było w roku sprawozdawczym opinjowanie projektu Ministerstwa Skarbu w sprawie *klasyfikacji ziemi ornej, łąk, pastwisk i wód*, oraz udział kierownika obu referatów, jako rzeczoznawcy w naradach, które miały miejsce w tej sprawie w Min. Skarbu.

W odpowiednim czasie rozesłano do Iz i organizacyj rolniczych ankietę dotyczącą klasyfikacji gruntów; przedstawiono również Ministerstwu Skarbu opinię Związku na wymienione tu zagadnienie.

W celu zorientowania się w rozpięciu stawek podatku gruntowego między poszczególnymi okręgami ekonomicznymi Polski przeprowadzono szereg obliczeń szacunkowych dochodu brutto w 4 powiatach Polski, skrajnie różniących się położeniem gospodarczym i jakością gleby. Dochód brutto wyliczono według następujących metod:

a) wg. dochodu brutto z produkcji roślinnej szacowanej na podstawie statystyki upraw i zbiorów G. U. S. przy pomocy specjalnie w tym celu opracowanego systemu punktowego;

b) wg. dochodu brutto pełnego szacowanego metodą punktową i wskaźnikową zastosowaną w poprzednim roku do wyliczenia umownych norm dochodu podatkowego z gospodarstw wiejskich;

c) wg. metody „produkcyjności” dr. Sowińskiego, zastosowanych w jego pracy p. t. „Rolnictwo w ościańskie w zarysie statystyczno-terytorjalnym”;

d) wg. dochodów brutto uzyskanych przez gospodarstwa włościańskie prowadzące rachunkowość w Wydziale Ekonomiki Drobnych Gospodarstw Wiejskich.

Z innych prac z danej dziedziny wymienić jeszcze należy:

1. *Ankieta w sprawie zmian w zatrudnianiu rąk roboczych w gospodarstwach folwarcznych w okresie zlej konjunktury w porównaniu do ostatniego roku dobrej konjunktury (okres 1928/29 r. — 32/33 r.), rozesłana przez Radę Naczelną Organizacji Ziemiańskich i opracowana w Związku Izb i Organizacji Rol. P. P. Otrzymano 491 odpowiedzi z 5 województw środkowych 2 wschodnich (Nowogródzkiego i Wołyńskiego), 1 południowego (Krakowskiego) i 1 zachodniego (Poznańskiego); z powodu różnych braków odrzucono ok. 20% odpowiedzi. Wyniki ankiety, ujęte w formę tabelaryczną, ukazały się w „Rolniku-Ekonomście” z dn. 15 września r. b. w kronice krajowej.*

2. *Uzupełnienie norm przeciętnej dochodowości w gospodarstwach folwarcznych. Poprzednie obliczenie dotyczyło 1931/32 r. W roku sprawozdawczym przeliczono materiały rachunkowy wyjściowy za pomocą szeregu wskaźników na rok 1932/33.*

3. *Udział w posiedzeniach i pracach „Komisji do uzupełniania materiałów do polityki gospodarczej” przy Ministerstwie Rolnictwa i R. R.*

Dla Komisji tej kierownik obu referatów opracował „Wytyczne do układania ankiet” (do użytku Izb Rolniczych).

Działalność informacyjna

W okresie sprawozdawczym Związek kontynuował swoją działalność informacyjną, wyrażającą się w pierwszym rzędzie dalszym wydawaniem „Rolnika-Ekonomisty”. Redakcja miała w tym okresie do zwalczania duże trudności, wynikające z konieczności pomieszczenia

rozrastającego się z roku na rok materiału informacyjnego w bardzo szczerpych i ściśle ograniczonych względami budżetowymi ramach pisma. Dotychczasowy zakres zainteresowań pisma wyłącznie zagadnieniami ekonomicznymi został rozszerzony również na obszerny dział spraw organizacyjnych, który w okresie przemian struktury organizacyjnej naszego rolnictwa musiał być w szerszym zakresie uwzględniony.

Pozatem niemożliwym było ograniczyć się wyłącznie do spraw, związanych z zagadnieniami dotyczącymi bezpośrednio życia polskiego rolnictwa. Wielokrotne takie czy inne posunięcia w dziedzinie gospodarczej naszych bliższych lub dalszych sąsiadów miały natyle doniosłe znaczenie dla interesów naszego rolnictwa, że wymagały one obszernego i wyczerpującego omówienia. Stąd w omawianym roczniku spotykamy cały szereg artykułów, poruszających stosunki rolnicze w innych krajach.

Dużo względnie miejsca poświęciła również Redakcja sprawozdaniom z działalności poszczególnych izb i organizacji rolniczych. Miało to na celu nie tylko nawiązanie żywego kontaktu z organizacjami terenowymi, ale i wzajemne informowanie się o potrzebach poszczególnych terenów, o pracach, które w danym okręgu wysuwają się na plan pierwszy.

Dział, zatytułowany „Działalność izb i organizacji rolniczych”, zawierał sprawozdania z odbytych posiedzeń, zjazdów i konferencji, na których ustalano jednolite plany akcji na poszczególnych odcinkach życia rolniczego.

W dziale artykułowym spotykamy w okresie sprawozdawczym specjalnie dużo artykułów, omawiających zagadnienia finansowo-rolne. Artykuły te stanowią ściśle odbicie tych prac i zabiegów zarówno w łonie zorganizowanego rolnictwa, jak i Rządu, które miały na celu uporządkowanie stosunków finansowych wsi polskiej i wytworzenie tą drogą warunków możliwie normalnej i spokojnej pracy. Pozatem dział artykułowy zawiera szereg gruntownych opracowań z zakresu zagadnień organizacyjnych, spraw związanych z polityką zbożową, hodowlaną, przemysłowo-rolną i t.p. Interesujący był również cykl artykułów, poruszających mało dotychczas znane i omawiane na łamach prasy gospodarczej zagadnienie bezrobocia na wsi.

Możliwie szeroko — jak na skromne rozmiary naszego pisma — rozbudowany dział „Przegląd rynków” miał za zadanie stałe informowanie czytelników o kształtowaniu się cen i obrotów najważniejszymi artykułami produkcji rolniczej. W opracowaniach tych uwzględniono przytem nie tylko rynki wewnętrzne, ale starano się zobrazować również warunki zbytu tych artykułów na rynkach zagranicznych. Zadaniem tego działu było ponadto nie tylko przedstawienie sprawozdania

z sytuacji bieżącej w zakresie zbytu danego artykułu, lecz również wysunięcie pewnych wniosków i prognozy na najbliższą przyszłość, by w ten sposób móc informować czytelników o pewnych nastrojach i tendencjach rynkowych, mających wpływ na przyszłe kształtowanie się cen.

Dział ten obejmował sprawozdania z rynków zbożowych, zwierzęcych, nabiałowych, rybnych, drzewnych i t. p.

W „Kronice Krajowej” starano się uzyskać jaknajwięcej miejsca na omówienie, w krótkich notatkach, najaktualniejszych spraw polityki gospodarczej i społecznej. „Kronika Krajowa” notowała więc wszelkie posunięcia ustawodawcze w rolnictwie w dziedzinie polityki kredytowej, handlowej, podatkowej i socjalnej. Ponadto podawano do wiadomości czytelników szereg orzeczeń Najwyższego Trybunału Administracyjnego oraz aktualne informacje z zakresu statystyki zbiorów i t. p. opracowań Głównego Urzędu Statystycznego.

Dział „Kroniki Zagranicznej” podawał szereg wiadomości z życia gospodarczego państw obcych, zwracając szczególną uwagę na te posunięcia polityki gospodarczej zagranicy, które zającebiały się z interesami naszej produkcji i handlu rolni zego.

Ostatni dział „Rolnika-Ekonomisty” to „Statystyka”, gdzie czytelnicy w tabelarycznych zestawieniach mieli podane: ceny hurtowe produktów hodowli oraz żyta i pasz, stosunek cen produktów hodowli do cen żyta i pasz, przywóz i wywóz niektórych artykułów rolniczych, ceny ważniejszych produktów rolni zych oraz szereg wskaźników cen, wreszcie zestawienia przewozów kolejowych artykułów rolniczych w poszczególny h okresach.

Działalność informacyjna Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. polegała również na rozsyłaniu miesięcznych sprawozdań, omawiających sytuację rolnictwa. Sprawozdania te podają warunki meteorologiczne, następnie wysokość zbiorów i zapasów zbożowych zarówno na rynku krajowym, jak i światowym, oraz zawierają analizę położenia rynkowego dla różnych artykułów produkcji rolniczej.

Wydawanie „Rolnika-Ekonomisty” i rozsyłanie miesięcznych sprawozdań o stanie rolnictwa należy zaliżyć do stałej działalności informacyjnej Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., ponadto prowadzono również dorywczą działalność informacyjną przez rozsyłanie komunikatów i umieszczanie szeregu artykułów przedstawicieli Związku w prasie codziennej. W ten sposób Związek dążył do spopularyzowania zagadnień rolniczo-gospodarczy h i odpowiedniego oddziaływania na zrozumienie przez społeczeństwo roli, którą rolnictwo odgrywa w całości kształcie życia gospodarczego naszego kraju.

Działalność na terenie międzynarodowym

Z działalności Związku na terenie międzynarodowym w okresie sprawozdawczym podkreślić należy wzięcie udziału w posiedzeniach Ekonomicznego Komitetu Rolniczego przy Międzynarodowym Instytucie Rolniczym w Rzymie, czynną współpracę w zorganizowaniu oraz w obradach XVI-go Międzynarodowego Kongresu Rolniczego w Budapeszcie, jak również w szeregu dorocznych zebrań Międzynarodowej Komisji Rolniczej, wreszcie narady przedstawicieli rolnictwa polskiego z przedstawicielami rolnictwa Rzeszy Niemieckiej, mające za zadanie doprowadzenie do bezpośrednich porozumień pomiędzy producentami obu krajów eksportujących zgodnie z zasadniczą tezą programową ustaloną przez Międzynarodową Komisję Rolniczą.

Posiedzenia Komitetu Ekonomicznego odbyły się w Rzymie w dn. 16 i 17 marca 1934 r. pod przewodnictwem prezesa Międzynarodowego Instytutu Rolniczego ks. Spada-Potenciani. Przedmiotem obrad była analiza prac Instytutu w roku ubiegłym oraz ustalenie programu na rok przyszły. W posiedzeniach wziął udział w charakterze członka Komitetu prezes Związku Izb i Organizacyj Roln. p. Kazimierz Fudakowski.

Główny temat dyskusji stanowił referat przedstawiciela Stanów Zjednoczonych p. Taylora, którego teza przewodnia stwierdzała konieczność wprowadzenia zmian wobec powszechnie rozwijającej się gospodarki planowej, do czego rolnictwo winno się dostosować.

Tak jak to miało miejsce w roku ubiegłym prezes Fudakowski został wybrany na generalnego referenta i na ostatnim posiedzeniu przedstawił projekt rezolucyj przyjętych przez Komitet w wyniku dwudniowych obrad.

W rezolucjach tych dano przedewszystkiem wyraz powszechnemu uznaniu dla prac prowadzonych przez Instytut. Następnie stwierdzono, iż wobec zmian struktury gospodarczej rolnictwa, powstałych w wyniku kryzysu światowego, działalność Instytutu winna tem bardziej być skierowana ku dostarczeniu wszelkich danych niezbędnych dla rozwiązania tych zagadnień, nie przesądzając jednak stałości lub czasowości charakteru nowych form działalności gospodarczej.

Wreszcie podkreślono, iż w dobie obecnej zagadnienia ekonomiczne i finansowe zajmować winny stanowisko dominujące. Do uchwał powyższych będących streszczeniem wspólnie wypowiedzianych poglądów obecnych członków Komitetu prezes Fudakowski zaproponował w imieniu własnem dodanie następującego zdania:

„Komitet uważa za swój obowiązek podkreślić, że myślą przewodnią wymienionych prac winno być uznanie zasady, iż przede wszystkim interes rolnika decyduje o celowości przyjętych i stosowanych środków”.

Propozycja p. Fudakowskiego nie uzyskała większości, została jednak na żądanie wnioskodawcy wprowadzona do protokołu wraz zwyczerpującem umotywowaniem autora. (Rolnik Ekonomista Nr. 8 z 15/VI.34)

Polsko-niemieckie konferencje rolnicze.

Nawiązanie bezpośredniego kontaktu pomiędzy przedstawicielami rolnictwa polskiego i niemieckiego powstało z inicjatywy niemieckiej. W wyniku parokrotnej wymiany pism przybyła do Polski delegacja rolników Rzeszy Niemieckiej pod przewodnictwem d-ra Reischle na pobyt trzydniowy 26—28 kwietnia 1934 r. Dn. 26 kwietnia zastępca delegacji niemieckiej dr. Winter wygłosił w dużej sali Związku Izb i Organizacyj Roln. R. P. publiczny odczyt na temat „Wytyczne niemieckiej polityki rolnej, jej uzasadnienie i rezultaty”. Następne dni były poświęcone posiedzeniom wspólnym obu delegacji (polskiej i niemieckiej), na których wygłoszono następujące referaty: Dr. Saure „Prawo spadkowe i jego wpływ na politykę handlową”, Dr. Reischle „Regulowanie rynku oraz cen w niemieckiej polityce rolniczej”, b. min. Leon Pluciński „Zagadnienie polskiego eksportu rolnego”.

Po zakończeniu konferencji obie delegacje wydały wspólny komunikat prasowy, w którym podały do wiadomości, że na konferencji ustalono iż środki jakie są stosowane w obu krajach w walce z kryzysem rolniczym mogłyby ułatwić pożądaną współpracę gospodarczą polsko-niemiecką. Ustalono również iż wzmożenie wymiany towarowej pomiędzy obu krajami leżałoby we wzajemnym ich interesie. Stwierdzono, iż zagadnienie powyższe będzie szczegółowo omówione podczas zgóry przewidzianych posiedzeń w Berlinie, które mają się odbyć z okazji rewizyty polskiej w dn. 14—16 maja r. b.

Delegacja polska pod przewodnictwem p. Fudakowskiego przybyła do Berlina w ustalonym terminie i w wykonaniu wspólnie ułożonego planu przesłała zawczasu delegacji niemieckiej projekt protokołu końcowego aprobowany przez nasze miarodajne czynniki rządowe.

Projekt zawierał propozycję stwierdzenia przez stronę niemiecką możliwości urealnienia względnie wzmożenia wywozu do Niemiec masła, jaj, drzewa, spirytusu, gęsi, jęczmienia pastewnego oraz nasion olei-

stych. Poza tem projekt wysuwał propozycję prolongaty polsko-niemieckiego porozumienia żytniego w zakresie podaży tego artykułu na rynkach międzynarodowych, oraz nawiązania analogicznego porozumienia co do pszenicy.

Protokół końcowy przyjęty przez obie strony stwierdza celowość bezpośredniej wymiany poglądów pomiędzy przedstawicielami rolnictwa obu krajów i głosi że obie strony zdają sobie sprawę z tego iż przepisy regulujące rynek eksportowy wówczas tylko nie będą przedstawiać niebezpieczeństw dla państw eksporterskich o ile te ostatnie otrzymają gwarancje co do rozmiarów dopuszczonego przywozu oraz co do uzyskiwanych cen, przy czem nie może leżeć w interesie rolnictwa jednego kraju aby skutkiem nadmiernych opłat przywozowych zmuszano rolnictwo drugiego kraju do wywozu swych produktów po cenach niemiernie niskich.

Załącznik do protokołu zawiera szereg stwierdzeń ze strony niemieckiej co do możliwości zwiększenia względnie urealnienia wywozu z Polski do Niemiec masła, jaj, drzewa, spirytusu, gęsi, zbóż pastewnych i strączkowych, nasion oleistych oraz nasion wogóle. Oczywiście nie reprezentując Rządu Polskiego i nie posiadając odpowiednich pełnomocnictw delegacja polska nie dyskutowała zagadnienia rekompensat. Omówiono jedynie aspiracje przedstawicieli rolnictwa niemieckiego w zakresie przywozu niektórych produktów rolniczych z Niemiec do Polski jak np. wino, ryby i konserwy rybne, materiał zarodowy oraz produkty ogrodnicze.

Polsko-niemieckie narady rolnicze miały z jednej strony znaczenie o charakterze ogólnym — bezpośrednia wymiana postulatów pomiędzy rolnikami zainteresowanych krajów eksportowych, z drugiej strony znaczenie praktyczne — dotyczące możliwości zwiększenia polskiego eksportu rolnego do Niemiec. (Rolnik Ekonomista Nr. 10 z dn. 15/V.34) i Nr. 11 z dn. 1/VI.34)

XVI z kolei *Międzynarodowy Kongres Rolniczy* odbył się w połowie czerwca (12—18) 1934 r. w Budapeszcie. Na wezwanie Komitetu Organizacyjnego powołanego w porozumieniu z Międzynarodową Komisją Rolniczą został utworzony przy Związku Izb i Organ. Roln. R. P. pod przewodnictwem prezesa K. Fudakowskiego Polski Komitet Propagandy Kongresu którego zadaniem było zorganizowanie czynnego współudziału rolnictwa polskiego w Kongresie. Za pośrednictwem Polskiego Komitetu Propagandy zgłoszono na Kongres 11 referatów, między innymi p.p. prof. Stefana Moszczeńskiego, Romana Prawocheńskiego,

referenta generalnego sekcji produkcji zwierzęcej, i Jana Rostafińskiego, Dr. Edwarda Kosteckiego, dyr. Stanisława Miklaszewskiego, dr. Wałkiewicza, pani Wandy Drużbackiej.

Przedstawiciele rolnictwa polskiego zgłosili się na Kongres w liczbie sięgającej 70 osób. Oprócz zebrań plenarnych Kongresu oraz prac sekcyjnych odbyło się w tym samym czasie posiedzenie Prezydium oraz doroczne walne zebranie Międzynarodowej Komisji Rolniczej, ogólne zebranie Konfederacji Plantatorów Buraka Cukrowego oraz VIII Kongres Międzynarodowy plantatorów buraka cukrowego, zebranie istniejącej przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej Komisji do Spółdzielczości Rolniczej wreszcie Międzynarodowa Konferencja Kredytu Rolniczego.

Na plenarnem zebraniu Kongresu przyjęto szereg uchwał powziętych uprzednio przez ogólne zebranie Międzynarodowej Komisji Rolniczej oraz rezolucje powzięte przez poszczególne sekcje Kongresu, w których delegacja polska brała wybitnie czynny udział.

W pierwszym rzędzie został uchwalony wniosek generalny postawiony przez prezesa K. Fudakowskiego następującej treści:

„Zważywszy, że produkcja rolnicza oraz jej znaczenie gospodarcze jest w znacznym stopniu uzależniona od wysiłków oraz inicjatywy indywidualnej rolników, że nadprodukcja jest tylko pozorną, gdyż w rzeczywistości kryzys jest wynikiem niedostatecznego spożycia i — co za tem idzie — wadliwego rozdziału produkcji, że własność indywidualna jak również produkcja rolnicza posiada w Europie nie tylko walor ekonomiczny, ale również społeczny, że walka z kryzysem wymaga od Państw zdwojonej działalności zwłaszcza w dziedzinie rozdziału produktów, że środki dotychczas stosowane dotyczyły jedynie fragmentów wielkiego problemu rolniczego i nie osiągnęły obniżenia pierwiastków zasadniczych kosztów produkcji rolniczej, jak również podniesienia cen produktów rolniczych.

Międzynarodowa Komisja Rolnicza stwierdza: że nie przesądzając charakteru ich trwałości lub czasowości, sposoby, które Państwa uważają za swój obowiązek stosować przy kierowaniu gospodarstwem narodowym, mogą być efektywne i przedstawiają wartość jedynie wówczas, gdy obejmują problem rolniczy w całości, biorąc pod uwagę żądania indywidualnych rolników w procesie produkcji rolniczej oraz ich inicjatywę zorganizowaną i podporządkowaną ogólnym interesom kraju;

że interes rolnictwa, do którego dąży polityka gospodarcza Państwa, nie może być przeciwstawiana interesom mas rolniczych, które tworzą podstawę Państw;

że współpraca Państw i ich organów z zorganizowanymi rolnikami na gruncie krajowym oraz międzynarodowym jest środkiem najbardziej skutecznym dla zapewnienia wyjścia z kryzysu”.

Przyjęto również rezolucję zgłoszoną na Międzynarodowej Komisji Rolniczej przez prezesa K. Fudakowskiego stwierdzającą rozwój i pożyteczność powołanych do życia w szeregu państw instytucyj rolniczych o charakterze publiczno-prawnym i wzywającą te instytucje do współdziałania z Międzynarodową Komisją Rolniczą w obronie interesów rolniczych na terenie międzynarodowym.

Na posiedzeniu plenarnem *Międzynarodowej Komisji Rolniczej* oprócz zagadnień związanych z odbywającym się Kongresem Rolniczym załatwiono sprawy organizacyjne. Ustalono iż następny Kongres odbędzie się w roku 1937, pozostawiając otwartą sprawę miejsca Kongresu do czasu powzięcia decyzji przez następne ogólne zebranie Komisji, które ma się odbyć w 1935 r. w Brukseli, wreszcie przyjęto do wiadomości sprawozdanie prezesa Fudakowskiego z przebiegu narad bezpośrednich pomiędzy przedstawicielami rolnictwa polskiego oraz Rzeszy Niemieckiej. (Rolnik Ekonomista Nr. 13 z dn. 1/VII.1934)

W okresie sprawozdawczym odbyło się trzy zebrania Międzynarodowego Komitetu Drzewnego (C. I. B. — Comité International duBois), w których wzięli udział przedstawiciele Zrzeszenia Związków Właścicieli Lasów, członka Związku Izb i Organizacji Rol. R. P., w osobach pp. Stanisława Potockiego — we Wiedniu w dniach 12—14 września 1933 r. oraz p. Witolda Babińskiego w Berlinie 11—12 grudnia 1933 r. i w Wiedniu 4—7 czerwca 1934 r.

Podkreślić należy, iż obok państw środkowo-europejskich będących członkami C. I. B. w konferencjach wzięli udział przedstawiciele Szwecji, Finlandji i Rosji.

Komitet stwierdził zapoczątkowanie współpracy wszystkich krajów zainteresowanych w eksporcie drzewnym, postanowił rozszerzyć prace statystyczne na wszystkie kraje europejskie i utworzyć przy C. I. B. specjalny instytut propagandy drzewnej.

III. Działalność w dziedzinie zagadnień fachowo - rolniczych

Prace w zakresie organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych, oraz podnoszenia gospodarstw karłowatych

Doceniając sprawę organizacji drobnego rolnictwa i znajdując, że akcja znana pod nazwą organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych jest najbliższą drogą do tego celu—Związek Izb i Organizacji Roln. R.P. na posiedzeniu swego Prezydium w dn. 13 marca 1934 r. zgodził się na propozycję M.R. i R.R. przejęcia kierownictwa programowego tą akcją w izbach rolniczych uchwalając powołać do tych zadań na podstawie art. 30 swego statutu specjalny organ komisyjny w łonie związku p. n. Centralny Komitet do spraw organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych. W myśl porozumienia z Ministerstwem Rolnictwa i R. P. Komitetowi powierzone zostało ogólne dysponowanie rozdziałem zasiłków z funduszy Ministerstwa na cele akcji organizacji gospodarstw mniejszych. W ramach tych funduszy subwencyjnych uruchomiony został również specjalny inspektorat w biurze Związku.

Do zadań Komitetu, w myśl uchwalonego przez Związek regulaminu zaliczone zostały następujące sprawy:

- a) opracowywanie zasad organizacyjnych i metodycznych akcji org. przod. gosp. mniejszych,
- b) koordynowanie działalności izb rolniczych w dziedzinie organizacji gospodarstw przod. mniejszych,
- c) udzielanie ogólnych wskazań programowych i technicznych dla działalności personelu fachowego Związku w tym zakresie,

- d) popieranie wydawnictw fachowych i prac badawczych w zakresie spraw i zagadnień objętych działalnością Komitetu z uwzględnieniem zagadnień rachunkowości drobnych gospodarstw,
- e) opinjowanie projektów w dziedzinie organizacji gosp. przodowniczych oraz zasad subwencjonowania tych prac.

Komitet składa się z przedstawicieli izb rolniczych (1—2 od każdej izby, 2 przedstawicieli Min. Rol. i R. R., 2 członków delegowanych przez Prezydium Związku, prezesa i viceprezesa Komitetu.

Na stanowisko prezesa Komitetu powołano posła P. Sobczyka, na stanowisko viceprezesa inż. Zdzisława Krzyżewskiego inspektora M. R. i R. R., delegatem M. R. i R. R. został wyznaczony p. nacz. Zyg. Szostak, zastępcą — nacz. K. Wojno, delegatami Związku Izb i Org. Rol. rektora dr. W. Staniewicz i poseł A. Serożyński.

W dn. 28/III odbyło się pierwsze walne zebranie Komitetu, które zaszczylił swą obecnością p. Minister Rolnictwa i R.R. Zebranie, zgodnie z regulaminem, wybrało 3 członków do Prezydium w osobach pp. pos. A. Limbergera, posła W. Gorczycy oraz p. Wł. Spychalskiego.

Jako rzeczoznawców Komitetu zaproszono pp. prof. J. Mikułowskiego - Pomorskiego, Dr. S. Antoniewskiego, Dr. H. Romanowskiego i inż. W. Chmieleckiego.

Na zebraniu w wygłoszonych referatach i obszernej dyskusji omówiono cele i zadania akcji organizacji gosp. oraz wytyczne programowe.

W dn. 29 marca na wspólnej konferencji Prezydium Komitetu z inspektorami org. gosp. izb rolniczych rozważony został w ogólnych zarysach plan pracy oraz budżet akcji na rok bieżący.

Aczkolwiek akcja była prowadzona oddawna przez społeczne organizacje rolnicze a ostatnio przez izby rolnicze to jednak dotychczas posługiwano się różnemi metodami — ocena ich i wypracowanie możliwie jednolitej metody stało się jednym z najważniejszych zadań prac Komitetu. W tym celu zwrócono się do Izb o dostarczenie kwestionariuszy i wzorów przez nie stosowanych oraz wyczerpujących sprawozdań z przebiegu akcji w ostatnim półroczu. Celem bezpośredniego zaznajomienia się ze stanem akcji na terenie Prezydium Komitetu na posiedzeniu w dn. 2/VI ustaliło plan objazdów lustracyjnych przez członków Prezydium i rzeczoznawców przy udziale inspektora Związku do spraw organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych.

Plan ten został całkowicie wykonany: w okresie od 11.VI do 11.VII przeprowadzono lustrację w woj.: warszawskim, pomorskiem, poznańskim, łódzkim, kieleckim, lubelskim, lwowskim, tarnopolskim, wo-

łyńskim, nowogródzkim i wileńskim. Przedtem zaś inspektorat Związku wykonał lustracje w woj. kieleckim i białostockim. Ogółem zwiedzono ponad 150 gospodarstw badając prace około 40 instruktorów.

Poczynione podczas lustracji spostrzeżenia i wnioski stały się przedmiotem obrad Komitetu.

Same jednak metody, choćby najlepsze, bez odpowiednio wykwalifikowanych instruktorów, którzyby je umieli wprowadzić, nie wystarczą — to też kwestja szkolenia instruktorów i pogłębienie ich wiadomości była niejednokrotnie rozważana na zebraniach Komitetu. Zwrócono w szczególności uwagę na konieczność przeszkolenia większej ilości instruktorów na istniejących okręgach ćwiczebnych; ważnem zadaniem w tym kierunku jest wydanie podręcznika dla instruktorów z zakresu organizowania drobnych gospodarstw wiejskich. Podręcznik ten przygotowany staraniem M. R. i R. R., przekazany następnie Komitetowi. Materiały do wydania powyższego Podręcznika, przygotowane staraniem Ministerstwa Rolnictwa i R. R. — zostały przekazane Związkowi Izb i Organizacyj Rolniczych. Związek uruchomił prace nad wydaniem wspomnianego Podręcznika, korzystając z udzielonej na ten cel subwencji Ministerstwa.

Dalsze zamierzenia Komitetu zmierzały w kierunku wydania szeregu wydawnictw ułatwiających pracę instruktorów, z których na pierwszym miejscu postawiono broszurę o kalkulacjach w gospod. wiejskiem.

Jednocześnie na porządek dzienny zebrań Prezydjum Komitetu wpłynęła niezmiernie ważna sprawa *gospodarstw karłowatych*, które w dotychczasowej akcji społeczno-rolniczej były przeważnie pomijane i do dziś należą do najbardziej zacofanych warsztatów rolnych.

Zamierzenia Komitetu w tym względzie zbiegły się z planami Funduszu Pracy, który też wyraził gotowość przyjscia z pomocą finansową w pracach zmierzających do uintensywnienia gospodarstw karłowatych. Dzięki nawiązanych bezpośrednio stosunkom Prezydjum Komitetu z Funduszem uzyskano zapewnienie stałej subwencji w bieżącym roku budżetowym na prowadzenie specjalnych badań na podstawie których można będzie wypracować szczegółowy plan intensyfikacji gospodarstw karłowatych.

Pierwszą wstępną czynnością w tym kierunku było opracowanie przez Prezydjum Komitetu kwestjonariusza opisu gospodarstw karłowatych. Kwestjonariusz ten został rozesłany do wszystkich Izb rolniczych; dotychczas nadesłano zgórą 190 opisów, które wraz ze ściślemi materiałami rachunkowymi Wydziału Ekonomiki Drobnych. Gosp. Wiejsk. posłużą do dalszych opracowań. Równocześnie zakupiono od W. E. Dr.

G. W. 123 szt. książek rachunkowych, które rozdano do prowadzenia zapisek w gospodarstwach karłowatych.

Do opracowania planu pomocy goswodarstwom niesamowystarczalnym (karłowatym) Związek zaprosił p. d-ra S. Antoniewskiego powierzając mu kierownictwo powyższemi pracami prowadzonemi w biurze Związku z zasiłku udzielonego przez Fundusz Pracy.

Stan akcji organizacji gospodarstw przodowniczych na dzień 1 VIII 1934 r. ilustruje poniższa tablica:

I z b a rolnicza	Ilość objętych akcją					Ilość zatrudnionych w akcji							U w a g a
	Powiat	W s i	gospodarstw			Inspektor.		Instruktorów				Razem	
			w indywidu- alnej opiece	w Zespo- lach	z tego pro- wadzi rach.	całkow. op- łac. z subw.	opłac. ze środ- k Róln.	całkow. op- łac. z subw.	część opłac. z subw.	ogóln.			
Warszawska .	15	152	238	218	—	—	2	5	2	8	15	*) t. z. asys- tenci org. gosp.	
„ okr. éwicz.	2	103	157	—	85	—	—	0	—	—	7		
Lódzka	10	162	211	122	197	—	1	5	2	7	14		
Lubelska . . .	16	131	580	7	541	—	1	21*	—	36	57		
„ okr.éwicz.	2	65	140	—	121	—	—	6	—	—	5		
Kielecka . . .	15	217	328	10	145	—	1	5	8	7	20		
Białostocka ..	9	115	123	439	30	1	—	4	2	3	9		
Wileńska . . .	16	400	448	641	31	2	—	1	14	15	30		
Poleska	9	104	178	67	15	1	—	6	5	6	10		
Wołyńska . . .	11	129	355	246	48	1	—	6	—	19	25		
Lwowska . . .	27	200	298	40	34	—	2	12	—	15	27		
Krakowska .	16	114	178	10	100	1	—	—	—	19	25		
Śląska	4	24	33	8	18	1	—	—	—	—	—		
Wielkopolska	17	79	126	—	50	—	1	5	—	—	5		
Pomorska . . .	16	115	24	—	124	—	1	9	—	—	9		
Razem . . .	185	2104	3442	1809	1539	7	9	97	33	135	265		

Prace w dziedzinie meljoracyj rolnych.

Prace Związku w tym dziale prowadzone były bądź komisyjnie bądź przez referat meljoracyjny biura Związku. Sprawozdanie w szczególności obejmuje współpracę z następującymi urzędami i instytucjami:

1. z Izbami Rolniczymi przy opracowaniu organizacji i programu w dziedzinie meljoracyj rolnych oraz akcji podnoszenia kultury łąk i pastwisk.
2. z Min. Rolnictwa i Reform Rolnych,
3. ze związkami Spółek Wodnych,
4. z Funduszem Pracy,
5. z Bankiem Rolnym,

1. Współpraca z Izbami Rolniczymi.

Izby Rolnicze (z wyjątkiem izb zachodnich) w okresie spraw ozdawczym znajdowały się naogół w stanie organizacji, a w związku z tem rozwijać normalnej działalności meljoracyjnej jeszcze nie mogły, ograniczając się do fragmentarycznego załatwiania niektórych spraw pilnych, jak np. odnośnie pomocy spółkom wodnym, wykorzystania Funduszu Pracy w kierunku przeprowadzenia robót meljoracyjnych o charakterze podstawowym, sprawy związane z zagospodarowaniem gruntów pastwiskowo-łąkowych zmeljorowanych przez urzędy ziemskie i t. p.

Zagadnienie meljoracyj rolnych na terenie Izb Rolniczych wymagało najpierw gruntownego przedyskutowania w gronie powołanych czynników celem ustalenia wytycznych pracy, poczem dopiero mogłoby być stopniowo realizowane przez poszczególne izby, zależnie od rozporządalnych środków.

Związek Izb i Organizacyj Rolnych R. P. opracował w tym względzie referat programowy, który został przedyskutowany na specjalnem zebraniu delegatów izb rolniczych z udziałem przedstawicieli Min. Rolnictwa i Ref. Rolnych i P. Banku Rolnego, odbytego w dniu 21 marca 1934 r. W wyniku obrad uchwalono potrzebę uruchomienia przez poszczególne izby rolnicze referatów meljoracyjnych, które winny podjąć szereg zadań specjalnych, z których najważniejsze byłyby następujące:

1. Opieka nad konserwacją urządzeń meljoracyjnych prowadzona przy współudziale samorządów powiatowych i władz wodnych.
2. Opieka nad spółkami wodnymi, a zwłaszcza nad temi, które

korzysta y z pomocy kredytowej P. Banku Rolnego. Działalność w tym kierunku winna obejmować: uporządkowanie spraw organizacyjno-prawnych, finansowych, rachunkowych i konserwacji.

3. Pomoc organizującym się spółkom wodnym, gromadom wiejskim i gminnym w przeprowadzeniu prostych meljoracyj, zwłaszcza na gruntach łąkowo-pastwiskowych, oraz piecza nad zagospodarowaniem tych gruntów.
4. Współpraca z czynnikami państwowymi, a w pierwszym rzędzie z urzędami wojewódzkimi przy opracowaniu programów prac meljoracyjnych i łąkowych na terenie województwa, a w szczególności co do kolejności robót, skoordynowania programów meljoracyjnych z całokształtem gospodarki rolniczej poszczególnych izb, finansowania robót i zapewnienia po ich ukończeniu stałej konserwacji. Współpraca ta winna także dotyczyć władz wodnych I instancji przy załatwieniu spraw wodno-prawnych, zabezpieczających wolny odpływ wód z gruntów właścicieli niezwiązanych dotąd w spółki wodne.
5. Współpraca z Komitetami wojewódzkimi Funduszu Pracy.
6. Opiniowanie niektórych projektów meljoracyjnych pod względem rolniczo-ekonomicznym, o ile inicjatorzy zwrócą się z tem do Izby.
7. Poradnictwo prawno-wodno-organizacyjne.

Zagadnienia, które w okresie sprawozdawczym by'y, prócz tego, przedmiotem szczególnych zainteresowań izb rolniczych, dotyczyły *zagospodarowania terenów łąkowo-pastwiskowych*, zmeljorowanych w latach ubiegłych przez urzędy ziemskie. Obszary te obejmują około 200.000 ha i po za meljoracją wodną, wymagają odpowiedniej uprawy mechanicznej, nawożenia, podsiewu trawami i pielęgnacji. Wówczas dopiero stać się mogą użytkami w pełnym tego słowa znaczeniu. Natomiast bez tych uzupełniających zabiegów rolniczych roboty wodno-meljoracyjne nietylko nie przyniosą należytych korzyści, lecz w pewnych warunkach, np. na glebach torfowych, powstawać mogą czasowe nieużytki skutkiem zanikania roślinności kwaśnej i braku na jej miejsce w szlachetnych.

Zagadnienia te znalazły swój wyraz w szeregu konferencji, które odbyły się w Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. z udziałem delegatów izb rolniczych, Min. Rolnictwa i Reform Rolnych, P. Banku

Rolnego, zainteresowanego przemysłu nawozowego i rzeczoznawców. Na skutek ankiety przeprowadzonej z poszczególnymi izbami i opracowywanych na tej podstawie referatów, jak również w wyniku narad na te tematy, prace powyższe doprowadzone zostały do stworzenia wytycznych programu w przedmiocie zagospodarowania użytków zielonych.

Po za pracami zorganizowanymi w tym względzie w Centrali Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. współpracował także z poszczególnymi izbami na ich własnych terenach, biorąc udział przez swego referenta, w pracach komisji meljoracyjno-łaskarskich niektórych izb — jak np. Lubelskiej, Pomorskiej, Kieleckiej i Warszawskiej — gdzie były omawiane zagadnienia lokalne w dziedzinie potrzeb meljoracyjnych i zagospodarowania łąk i pastwisk. Prócz tego zainteresowane izby korzystały w tym zakresie z porad ustnych udzielonych w biurze Związku Izb i Org. Roln. R. P.

Niezależnie od tego dla Izby Lubelskiej zostały przeprowadzone dwie ekspertyzy wodno-meljoracyjne w powiecie Węgrowskim dotyczące obszaru kilku tysięcy ha gruntów łąkowo-pastwiskowych. Wyniki ekspertyz ujęto w oddzielne sprawozdania techniczne.

2. Współpraca z Min. Rolnictwa i Reform Rolnych.

Prace Związku w dziedzinie meljoracyjnej prowadzone były w kontakcie z Min. Rolnictwa i Reform Rolnych zarówno przy omawianiu i uzgadnianiu poglądów co do programu prac izb rolniczych w dziedzinie meljoracji rolnych jak i zagospodarowania użytków zielonych, następnie co do działalności Funduszu Pracy, akcji Komitetu Centralnego do spraw spółek wodnych.

3. Współpraca ze związkami spółek wodnych.

Prace w tym zakresie prowadzone były za pośrednictwem Komitetu Centralnego do spraw spółek wodnych (przejętego w r. 1934 od Centralnego Tow. Organizacyj i Kółek Rolniczych).

Komitet ma na celu:

1. Usprawnienie działalności spółek wodnych,
2. Obronę interesów.
3. Współpracę w zakresie spraw wodno-meljoracyjnych ze Związkiem Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

W obecnym stadium rozwoju Komitet skupia przedstawicieli 15 powiatowych związków spółek wodnych, obejmujących łącznie 310 spółek

lek Polski Środkowej, a ponadto spółki wodne woj. Poznańskiego, Pomorskiego i Krakowskiego związane w komitety wojewódzkie.

W okresie sprawozdawczym Komitet zajmował się, po za sprawami organizacyjnymi, głównie oddłużeniem spółek wodnych, obciążonych kredytami P. Banku Rolnego, zaciągniętymi na przeprowadzenie melioracyj rolnych. Odbyło się 9 posiedzeń. Opracowany został między innymi regulamin prac Komitetu Centralnego oraz wzór statutu powiatowej organizacji. Następne niedomagania spółek zostały zilustrowane w referacie p. t. „Aktualne zagadnienia spółek wodnych” przedyskutowanym na jednym z zebrań Komitetu. Referat ten został ogłoszony w oddzielnej broszurze. Opracowano memoriał do Banku Akceptacyjnego w sprawie konwersji zobowiązań krótkoterminowych wekslowych spółek wodnych, a także do Państwowego Banku Rolnego o wstrzymanie kroków egzekucyjnych. Ponadto udzielono 83 większych porad spółkom wodnym i związkom powiatowym tych spółek.

4. Współpraca z Funduszem Pracy.

Zainteresowanie w tej dziedzinie ze strony izb rolniczych było znaczne. Dowodem tego ankieta przygotowana przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. na którą w ciągu kilku dni nadeszły wyczerpujące odpowiedzi, opracowane następnie przez Związek i przedstawione właściwym czynnikom, jako dezyderaty izb. Obejmują one przede wszystkim potrzeby w dziedzinie melioracyj rolnych podstawowych, a następnie budowę dróg bitych, poczęści budowę nowych linii kolejowych i chłodni np. na Śląsku.

Na życzenie Funduszu Pracy Związek Izb i Organizacji Rol. R.P. przygotował opinię co do preliminarza budżetowego na r. 1934/35 oraz wnioski zmierzające do zwaiczania bezrobocia wiejskiego.

Poza tem Związek współpracował z Funduszem Pracy przez swego delegata, który brał udział w posiedzeniach Rady F. Pr.

5. Współpraca z P. Bankiem Rolnym.

Podjęto współpracę z P. Bankiem Rolnym w tak ważnej sprawie dla spółek wodnych, jak uporządkowanie rachunkowości z okazji podjęcia przez ten bank akcji mającej na celu stworzenia oddzielnych kont dla poszczególnych członków tych spółek. Ponadto odbyto szereg konferencyj w sprawie konwersji zobowiązań krótkoterminowych, dalej w sprawie wyjednania od cukrowni powiększenia przydziału p. antacji buraka cukrowego dla członków spółek wodnych i w sprawie kosz-

townych odpływów, mających charakter robót publicznych, wykonanych przez niektóre spółki w okresie dobrej konjunktury, a obecnie zbytnio obciążających ich członków skutkiem pominięcia w okresie organizowania spółek tych gruntów, które z dobrodziejstwa meljoracji korzystają, a w swoim czasie do spółki wcielone nie zostały.

Referat meljoracyjny Biura Związku wykonał ponadto w okresie sprawozdawczym następujące prace:

- a) Program prac meljoracyjnych w Związku Izb i Org. Roln. R. P.
- b) „ „ „ izb rolniczych,
- c) 3 referaty na zebraniu Komitetu Centralnego do spraw spółek wod-
wodnych,
- d) 3 „ „ „ Komisji Ukrawy Łąk i Pastwisk,
- e) 1 „ „ „ Związku Rolników i Leśników z Wyż. Wyzsz.
- f) 1 „ „ „ Komisji Łąkowo-Meljoracyjnej Lubelskiej
Izby Rolniczej.
- g) 1 referat na zebraniu Komisji Łąkowo-Meljoracyjnej Kieleckiej
Izby Rolniczej.
- h) 3 sprawozdania z działalności,
- i) 1 „ Komitetu Centr. do spraw spółek wodnych,
- j) 2 „ Komisji Upraw Łąk i Pastwisk,
- k) 1 sprawozdanie techniczne z ekspertyzy wodno-meljoracyjnej we wsi
Prostyń (dla Lub. Izby Roln.),
- l) 1 sprawozdanie techniczne z lustracji terenów łąkowo-pastwiskowych
w pow. Węgrów. (dla Lub. Izby Roln.),
- m) 1 „ z posiedzenia Izb Rolniczych w sprawie programu
meljoracyjnego,
- n) 1 artykuł meljoracyjny do czasopisma „Rolnik - Ekonomista”,
- o) 1 „ „ „ „ „Współpraca”,
- p) 1 artykuł sprawozdawczy do agencji „Iskra”,
- q) Mniejsze porady w różnych czasopismach,
- r) Opinia w sprawie memoriału starosty Wieluńskiego.
- s) Opinia w sprawie 2 memoriałów nadesłanych do Warsz. Izby Roln.

Dni wyjazdowych na zebrania w poszczególnych izbach rolniczych oraz na ekspertyzy wodno-melioracyjne na gruncie było 61.

Prace Sekcji Centralnej do spraw nasiennictwa.

W roku sprawozdawczym tak jak i w roku poprzednim, stosunek powierzchni zasiewów kwalifikowanych do powierzchni obsiewu czterema głównymi roślinami zbożowymi wyraził się liczbą 0 05%.

Tablica 1, przedstawia powierzchnię zasiewów w ha poddanych kwalifikacji w roku 1933 na obszarze całego Państwa z podziałem na reony produkcyjne.

Dla uwidocznienia ewolucji jaka zachodzi z roku na rok w powierzchniach poddawanych kwalifikacji została sporządzona Tab. 2, obrazująca od roku 1926 stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej powierzchni obsianej temi zbożami.

Ustalenie się powierzchni zasiewów kwalifikowanych na stosunku wyrażających się 0,05% zdaje się dowodzić iż osiągniany plon nasion uszlachetnionych odpowiada zapotrzebowaniu krajowemu, zredukowanemu przez panującą sytuację ekonomiczną w rolnictwie. Ponieważ jednak, ilość jest czterokrotnie mniejsza od normalnego zapotrzebowania, przypuszczać należy że ewentualna poprawa koniunktury wpłynie na zwiększenie się zasiewów kwalifikowanych, które mogą być do pewnego stopnia traktowane jako wskaźnik poziomu wytwórczości roślinnej państwa.

Co do nasion buraków cukrowych które są naszym głównym artykułem, nasiennym eksportowym to saby urodzaj na Zachodzie w roku 1933, i porozumienie się głównych światowych firm nasiennych co do planu zaopatrzenia w nasiona buraczane rynków importujących, dało najlepsze wyniki. Na skutek tego porozumienia ustała niezdrowa konkurencja polegająca na obniżeniu cen a właściwe zaopatrzenie odbiorców w potrzebny im materiał siewny pozwoliło uniknąć paniki i niepożądanych skoków cen.

W roku sprawozdawczym, tak samo jak i w roku 1932 i z tych samych powodów nie było kolektywnego załatwienia spraw kredytowych przez firmy nasienne w Państwowym Banku Rolnym. Powrót do nawiązania planowej akcji kredytowania nasiennictwa przez Państwowy Bank Rolny należy uważać za pożądany, zarówno ze względów na interesy rolnictwa, jak również i hodowców, a to z tego względu że eksport polskich nasion buraczanych wzrasta i planowe współdziałanie inicjatywie polskich hodowców przez Państwowy Bank Rolny w kierunku rozszerzania swoich rynków zbytu, może dać najlepsze wyniki, gdy tymczasem ograniczanie się wyłącznie do korzystania z własnych środków obrotowych lub uciekanie się do droższego kredytu prywatnego zmniejsza ekspansję, ewentualnie obniża zdolność konkurencyjną naszych eksporterów.

W roku sprawozdawczym Sekcja Centralna organizowała na zlecenie Komisji Współpracy w Doświadczaństwie przy Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych doświadczenia odmianowe

Gatunek	Ilość punktów doświadczalnych				Ogółem
	grupa duża	grupa średnia	grupa mała	razem	
z owsem	27	68	78	173	457.—
z jęczmieniem:					
a) dobór browarn.	15	61	} 52	151	
b) dobór pastewno-kaszany.....	4	19			
z pszenicą jarą	66	—	67	<u>133</u>	335.— <u>792.—</u>
z pszenicą ozimą ...	21	37	110	168	
z żytem	27	44	96	<u>167</u>	
	eken-				Razem
	dorfy	mamuty	pół-cukrowe	między-seryjne	
z burakami pastewnymi	18	10	13	3	44

Zmiany przeprowadzone w Rejestrze Odmian Oryginalnych na rok 1934.

I. Usuwa się z Rejestru na wniosek hodowców:

PSZENICA OZIMA: 1) Protos Stieglera, hodowana w maj. Sobótka, pow. Pleszew. 2) Dickkopf Stieglera, hodowana w maj. Sobótka, pow. Pleszew. OWIES: Meżan, hodowany w maj. Łopuszka Wielka pow. Przeworsk.

II. Przyjmuje się do Rejestru Wstępnego Odmiany:

PSZENICA OZIMA: 1) Czyżowska, hodowana w maj. Czyżów, pow. Opatów. 2) Extra, hodowana w maj. Markowice pow. Strzelno Wielkopolskie, 3) Hrabina Helena hodowana w maj. Rogalin, pow. Śrem. 4) Triumf Mikulic (przyjęta powrotnie) — hodowana w maj. Mikulice, pow. Przeworsk. 5) Złota Maczuga, hodowana w maj. Pili-chowo, pow. Płock, przez T. Łozińskiego.

ŻYTO: 1) Mikulickie (przyjęte powrotnie), hodowane w maj. Mikulice pow. Przeworsk.

JĘCZMIEN JARY 2-RZĘDOWY: 1) Przeworski, hodowany w Zakładzie Hodowli Roślin w Dolnem Ordynacji Przeworskiej, pow. Przeworsk. OWIES: 1) Złociak, hodowany w maj. Wólka Pracka, pow. Grójec, przez Inż. W. Zaborskiego. ZIEMNIAKI: 1) Głorja Modrowa, hodowane w maj. Gwiżdżyny, pow. Lubawa, 2) Apulja Modrowa,

hodowane w maj. Gwiżdżiny, pow. Lubawa. SOJA: 1) Puławska, hodowli Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. BURAKI PASTEWNE: 1) Mamuty Krukowskie, hodowane w maj. Kruków, pow. Sandomierz.

III. Przenosi się z Rejestru Wstępnego do Stałego:

PSZENICA OZIMA: 1) Eka, hodowli Sp. Akc. Udycz w Kwasowie, pow. Stopnica. 2) Podolanka, hodowli Br. Kleszczyńskich w Skrzyszowicach pow. Kraków. 3) Puławska Wczesna hodowli Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.

IV. Zmiana nazw:

PSZENICA OZIMA: 1) Sandweitzen — na Piaskowa, hodowana w maj. Zamarte pow. Chojnice.

Dr. E. Kostecki.

TABLICA I.

**Powierzchnia zasiewów w ha poddanych kwalifikacji zbioru 1933 roku
na obszarze całego Państwa Polskiego.**

Wydziały i Sekcje Nasienne	Żyto	Pszenica	Pszenica jara	Owies	Jęczmień jary	Jęczmień ozimy	Ziem- niaki	Groch	Różne	Razem	Ilość ma- jatków kwalifi- kujących
Warszawa ..	523,00	534,87	96,00	236,80	158,30	—	117,05	10,50	38,00	1.714,52	73
Toruń	262,65	149,25	24,50	54,00	56,00	0,75	739,45	14,74	40,75	1.322,10	67
Poznań	947,10	479,25	67,62	207,00	272,75	21,50	1.922,58	259,42	78,50	4.255,72	207
Cieszyn	75,00	26,45	6,00	55,94	14,50	—	459,55	—	1,25	638,69	60
Kraków	81,25	189,75	14,00	32,00	45,25	—	69,50	3,00	284,20	718,95	23
Lwów	50,00	157,00	24,00	36,00	30,00	5,00	14,00	12,50	101,50	430,00	22
Razem...	1.939,00	1.536,57	232,12	621,74	556,80	27,25	3.322,13	300,17	544,20	9.079,98	452

TABLICA 2

Stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej

	woj. Centralne ¹⁾			woj. Południowe ²⁾		
	Powierzchnia			Powierzchnia		
	zasiana w ha	kwalifik. w ha	%	zasiana w ha	kwalifik. w ha	%
Rok						
Żyto	1,971,000	1,606	0,08	796,000	807	0,10
Pszenica	387,000	953	0,25	483,000	1,279	0,26
Jęczmień	405,000	244	0,06	459,000	287	0,06
Owies	986,500	641	0,07	858,500	469	0,06
	3,749,500	3,444	0,10	2,596,500	2,842	0,11
Rok						
Żyto	1,993,000	1,762	0,09	832,000	777	0,09
Pszenica	399,500	1,336	0,33	501,500	1,322	0,26
Jęczmień	408,500	340	0,08	460,500	177	0,04
Owies	993,000	694	0,07	861,000	698	0,08
	3,794,000	4,132	0,11	2,655,000	2,974	0,11
Rok						
Żyto	2,230,318	4,234,5	0,19	964,704	1,273,3	0,13
Pszenica	413,617	2,592,3	0,63	507,006	1,925,7	0,37
Jęczmień	328,570	979,4	0,29	376,676	384,0	0,10
Owies	666,325	1,737,3	0,26	664,453	1,105,8	0,16
	3,638,830	9,633,5	0,26	2,512,839	4,688,8	0,19
Rok						
Żyto	2,462,944	4,971	0,20	1,083,122	1,155	0,11
Pszenica	445,131	2,556	0,57	597,607	1,677	0,30
Jęczmień	360,917	1,112	0,31	406,340	390	0,10
Owies	728,296	2,353	0,32	720,493	939	0,13
	3,997,288	10,992	0,27	2,807,562	4,161	0,15
Rok						
Żyto	2,491,316	2,781	0,11	1,099,859	497	0,05
Pszenica	471,586	2,655	0,56	631,851	1,127	0,18
Jęczmień	341,132	576	0,17	380,354	226	0,06
Owies	721,019	931	0,13	707,822	599	0,08
	4,025,053	6,943	0,24	2,819,886	2,449	0,09
Rok						
Żyto	2,480,141	1,090	0,04	1,068,748	289	0,03
Pszenica	580,802	1,508	0,26	701,585	800	0,11
Jęczmień	365,991	407	0,11	411,706	175	0,04
Owies	710,616	366	0,05	705,130	246	0,03
	4,137,550	3,371	0,08	2,887,169	1,510	0,05
Rok						
Żyto	2,447,820,5	606,52	0,02	1,043,781,5	187,65	0,02
Pszenica	549,604	674,92	0,12	678,113	564,30	0,08
Jęczmień	357,167	170,25	0,05	379,970	83,25	0,02
Owies	740,426,5	232,55	0,03	708,842,5	146,00	0,02
	4,095,018	1,684,24	0,04	2,810,707	981,20	0,03
Rok						
Żyto	2,496,099	514	0,02	1,080,966	131,3	0,01
Pszenica	536,820	572,4	0,11	660,065	384,8	0,06
Jęczmień	346,626	146,3	0,04	371,290	80,3	0,02
Owies	737,150	224,7	0,03	710,375	68,0	0,01
	4,116,695	1,457,4	0,04	2,822,696	664,4	0,02

¹⁾ Woj. Warszawskie, Łódzkie, połowa Kieleckiego, Lubelskie i Białostockie — Wydział Nasienny: Warszawa.

²⁾ Woj. Krakowskie, połowa Kieleckiego, Stanisławowskie, Tarnopolskie i Lwowskie — Sekcja Nasienna: Kraków i Lwów.

powierzch. obsianych temi zbożami za okres 1926-1933 r.

woj. Zachodnie ^{a)}			woj. Wschodnie ^{a)}			O g ó ł e m		
Powierzchnia			Powierzchnia			Powierzchnia		
zasiana w ha	kwalif. w ha	%	zasiana w ha	kwalif. w ha	%	zasiana w ha	kwalif. w ha	%
1926								
924,000	3,167	0,34	1140,000	60	0,01	4,831,000	5,640	0,12
107,000	1,788	1,67	123,000	8	0,01	1,100,000	4,028	0,37
167,000	932	0,59	203,000	17	0,01	1,234,000	1,480	0,12
265,000	1,282	0,48	495,000	36	0,01	2,605,000	2,428	0,10
1,463,000	7,169	0,49	1961,000	121	0,01	9,770,000	13,576	0,14
1927								
906,000	3,540	0,39	1158,000	360	0,03	4,889,000	6,439	0,13
109,000	2,611	2,40	129,000	283	0,22	1,139,000	5,552	0,49
168,000	1,149	0,68	202,000	103	0,05	1,239,000	1,769	0,14
265,000	1,868	0,70	501,000	226	0,05	2,620,000	3,486	0,13
1,448,000	9,168	0,63	1990,000	972	0,01	9,770,000	17,246	0,17
1928								
922,321	4,919,2	0,53	1223,257	570	0,05	5,340,600	11,087	0,21
172,752	2,867,0	1,65	196,211	807	0,41	1,289,586	8,192	0,64
170,182	2,329,0	1,36	280,619	145	0,05	1,156,047	3,837	0,33
246,516	2,332,0	0,96	460,865	639	0,14	2,038,159	5,814	0,28
1,511,771	12 447,2	0,82	2160,952	2,161	0,10	9,824,392	28,930	0,29
1929								
980,647	4,541	0,46	1271,697	372	0,03	5,798,410	11,039	0,19
164,034	2,324	0,42	220,222	760	0,35	1,426,994	7,317	0,51
183,818	1,685	0,92	307,475	277	0,09	1,258,550	3,464	0,28
252,963	1,917	0,76	489,829	679	0,14	2,191,581	5,888	0,27
1,581,462	10,467	0,66	2289,223	2,088	0,09	10,675,535	27,708	0,26
1930								
967,485	3,261	0,34	1309,133	378	0,03	5,867,793	6,917	0,12
173,948	2,520	1,45	225,705	1,065	0,47	1,503,090	7,367	0,49
148,771	856	0,58	305,854	96	0,03	1,176,111	1,754	0,15
239,395	1,045	0,44	518,731	340	0,07	2,186,967	2,915	0,13
1,529,599	7,682	0,70	2359,423	1,879	0,15	10,733,961	18,953	0,22
1931								
932,658	1,796	0,19	1290,419	52	0,01	5,771,966	3,227	0,06
244,116	1,686	0,69	292,601	238	0,08	1,819,104	4,232	0,23
186,914	596	0,32	307,791	50	0,02	1,272,402	1,228	0,10
239,095	667	0,28	517,093	72	0,01	2,171,934	1,351	0,06
1,602,783	4,745	0,30	2407,904	412	0,02	11,035,406	10,038	0,09
1932								
943,322	1 284,05	0,14	1210,787	19	0,002	5,645,711	2 097,22	0,04
200,652	705,64	0,35	297,785	61,75	0,02	1,726,154	2 006,61	0,12
182,917	407,90	0,22	286,650	11	0,004	1,206,704	672,40	0,06
235,266	401,70	0,17	535,879	14	0,003	2,220,414	7 942,50	0,04
1,562,157	2 799,29	0,18	2331,101	105,75	0,005	10,798,983	5 570,48	0,05
1933								
955,753	1,284,8	0,13	1218,626	9,0	0,0007	5,751,444	1,939,1	0,03
198,389	753,1	0,38	299,183	38,5	0,026	1,694,457	1,768,8	0,10
172,349	345,5	0,20	276,219	12,0	0,004	1,166,484	584,1	0,05
226,093	316,9	0,14	530,815	12,1	0,002	2,204,433	621,7	0,03
1,552,584	2,700,3	0,17	2324,843	91,6	0,0039	10,816,818	4,913,7	0,05

^{a)} Woj. Pomorskie, Poznańskie i Śląskie — Wydział Nasienny: Poznań, Toruń i Cieszyn.

^{b)} Woj. Wołyńskie, Poleskie, Nowogródzkie i Wileńskie — Sekeja Nasienna: Łuck, Baranowicze i Wilno.

TABLICA 3.

Powierzchnia uprawy nasiennych buraków cukrowych

woj. CENTRALNE ¹⁾			woj. POŁUDNIOWE ²⁾			woj. ZACHOD-	
Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę	
elit	wysad- ków		elit	wysad- ków		elit	wysad- ków
R o k							
600,70	1506,62	367	175,75	3 0,25	58	363,85	1119,60
R o k							
879,32	2631,55	530	230,75	518,25	100	375,80	1525,12
R o k							
867,76	2983,02	535	212,55	761,00	70	526,55	1978,05
R o k							
1157,24	3678,63	547	230,00	961,50	67	381,00	1371,05
R o k							
1137,74	3184,52	593	153,45	316,95	34	381,21	1447,49
R o k							
958,58	3169,96	544	235,50	874,25	61	401,72	1240,35
R o k							
1120,44	4278,16	615	204,50	872,51	56	321,21	1349,47
R o k							
704,51	2747,66	449	113,65	355,10	45	211,18	966,75
R o k							
485,06	1331,96	315	122,45	785,46	49	124,46	436,21
R o k							
705,52	1593,67	338	145,95	356,10	51	169,22	374,00

¹⁾ Woj. Warszawskie, Łódzkie, Białostockie, Lubelskie, Kieleckie.

²⁾ Woj. Krakowskie, Lwowskie, Stanisławowskie, Tarnopolskie.

³⁾ Woj. Pomorskie, Poznańskie, Śląskie.

⁴⁾ Woj. Wołyńskie, Poleskie, Nowogrodzkie, Wileńskie.

⁵⁾ Do sum tych dochodzi 118,9 ha w 8 majątkach stanowiących plantację Sp. Akc. „Granum”.

i ilość majątków zajmujących się tą uprawą w Polsce.

NIE ³⁾		woj. WSCHODNIE ⁴⁾		O G Ó Ł E M		
Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków
	elit	wysadków		elit	wysadków	
1 9 2 4						
181	143,50	242,90	23	1283,80	3239,36	629
1 9 2 5						
182	150,95	374,40	21	1645,82	5049,32	833
1 9 2 6						
165	48,90	270,20	22	1655,76	5992,27	792
1 9 2 7						
180	60,40	300,00	17	1837,64	6312,08	811
1 9 2 8						
174	50,64	113,01	15	1724,04 ⁵⁾	5061,97 ⁵⁾	816 ⁵⁾
1 9 2 9						
184	60,75	248,00	20	1656,55	5532,56	809
1 9 3 0						
157	72,31	281,74	16	1718,46	6781,88	844
1 9 3 1						
120	28,60	108,50	19	1057,94	4178,01	633
1 9 3 2						
104	30,54	69,00	10	762,51	2622,63	478
1 9 3 3						
91	18,90	27,50	9	1039,59	2351,27	489

Działalność Wydziału Nasiennego w zakresie prac zleconych

W okresie sprawozdawczym Wydział Nasienny do 1 września 1933r. był częścią C.T.O. i K.R. a od tego czasu przeniesiony został do Związku Izb i Organizacji Rolniczych R.P., gdzie prowadzi prace w dotychczasowym zakresie na zlecenie poszczególnych Izb Rolniczych.

W okresie tym tak podczas jesiennej jak i wiosennej kwalifikacji na specjalne trudności w dziale fachowej działalności nie natrafiono. Tak jesienna kompanja jak i wiosenna miały przebieg normalny. Większą uwagę i większe zainteresowanie wzbudzały w wiosennym sezonie buraki pastewne. Kilka reklamacyj załatwiono bez wzbudzania większych sprzeciwów ze strony zainteresowanych; w kilkunastu wypadkach za większe zanieczyszczenia wyznaczono odszkodowania nie przekraczające przeciętnie 1%.

Ilość ha kwalifikowanych uległa dalszej redukcji z wyjątkiem ziemniaków, gdzie dała się zauważyć nawet zwyżka w porównaniu z rokiem ubiegłym, jak to wskazuje poniższe zestawienie.

	1932 r.	1933 r.	% zmniejszenia w 1933 r. w stos. do 1932	% zmniejszenia w 1932 r. w stos. do 1931
Ilość majątków	87	73	16	45
Powierzchnia zbóż kwalifikow. w ha	1.984.88	1.714.52	14	54
w czym:				
żyta	625.52	523.00	16	44
pszenicy	736.67	630.87	14	58
owsa	246.55	236.80	4	44
jęczmienia	181.25	158.30	13	60
ziemniaków	116.04	117.05	1 (zwiększenie)	61
innych roślin	78.85	48.50	38	69

Poszczególnych odmian w r. 1933 zakwalifikowano ha:

<i>Żyto</i>	elita i oryg.	I ods.	II ods.	inne ods.	razem
Dańkowskie Selekcyjne	31.—	1.5	—	—	32.5
Granum	29.—	41.1	5.—	—	75.1
Ołtarzewskie	6.—	—	—	—	6.—
Puławskie Wczesne	—	29.5	5.—	—	34.5
Rogalińskie	—	17.5	—	—	17.5
Sobieszyńskie	5.5	—	—	—	5.5
Szczodrowskie	—	—	5.—	—	5.—
Wierzbieńskie	59.4	92.5	11.—	—	162.9
Zeelandzkie	—	—	15.—	—	15.—
Petkus Lochowa	—	108.—	57.—	—	165.—
Petkus Jare	—	—	—	4.—	4.—
	130.90	290.10	98.—	4.—	523.—

<i>Pszenica:</i>	elita i org.	I ods.	II ods.	inne ods.	razem
Antonińska Konstancja	—	2.—	9.—	—	11.—
Antonińska Wczesna	—	2.—	—	—	2.—
Banatka Kresowa	1.—	—	—	—	1.—
Barbarossa	—	7.—	—	—	7.
Biała Genealogiczna	1.—	—	—	—	1.—
Biały Krzyż	5.—	3.4	—	—	8.4
Biała Krukowska	5.—	—	—	—	5.—
Dańkowska Graniatka	76.4	67.6	2.—	—	146.—
Dańkowska Idealna	1.—	2.—	—	—	3.—
Dańkowska Selekcyjna	42.8	27.96	—	—	70.76
Dańkowska Zachodnia Graniatka	8.—	1.—	—	—	9.—
Eka	5.—	—	—	—	5.5
Edel - Epp - Markowicka	—	4.—	—	—	4.—
Halina	2.—	—	—	—	2.—
Hanka	3.—	—	—	—	3.—
Kanadyjka	2.—	—	—	—	2.—
Konstancja Granum	2.—	10.—	—	—	12.—
	154.2	126.96	11.—	—	292.66

	154.2	126.96	11.—	—	292.66
Niewylegająca	2.—	—	—	—	2.—
„O. S.” (Uniwer. Poznański)	—	0.75	—	—	0.57
Ostka Grubokłosa	5.2	10.—	6.—	—	21.—
Ostka Skomorowska	—	6.—	—	—	6.—
Wysokolitewka Ołtarzewska	7.—	29.8	20.—	—	56.8
Wysokolitewka Antonińska	—	3.—	—	—	3.—
Wysokolitewka Sobieszyńska	24.—	59.36	9.—	—	92.36
Udyczanka Biała	5.—	20.7	—	—	25.7
Udyczanka Czerwona	2.5	4.9	3.—	—	10.4
Zaborzanka	10.—	—	—	—	10.—
Złotka	7.—	1.—	—	—	8.—
Słoneczna III Svalof	—	6.—	—	—	6.—
	217.4	268.47	49.—	—	534.87

Pszenica jara:

Jedyna - Suska Bezostna	4.5	3.5	—	—	8.—
Kalinowiecka	10.—	—	—	—	10.—
Ordynatka	7.8	28.—	1.—	—	36.8
Ostka Hildebranda	—	10.3	1.—	—	11.3
Ostka Puławska	—	3.—	—	—	3.—
Ostka Suska	22.4	4.5	—	—	26.9
	44.7	49.3	2.—	—	96.—

Owies:

	elita i org.	I ods.	II ods.	inne ods.	Razem
Antoniński Biały	—	10.—	—	—	10.—
Antoniński Żółty	—	2.—	—	—	2.—
Dłużewski Podkowa	18.—	—	—	—	18.—
Grzywacz Późny	1.—	—	—	—	1.—
Kościelecki	2.—	—	—	—	2.—
Najwcześniejszy Niemier- czański	—	1.—	4.—	—	5.—
Puławski Średnio-Rychły	—	2.5	—	—	2.5
Sobieszyński	25.5	16.9	2.—	—	44.4
Teodozja	10.—	12.—	—	—	22.—
	56.5	44.4	6.—	—	106.9

	56.5	44.4	6.—	—	106.9
Udycz Biały	21.6	6.7	—	—	28.3
Zieleniak Zamlicki	1.—	—	—	—	1.—
Biały Orzeł	—	15.5	28.—	—	43.5
Ligowo	—	15.—	—	—	15.—
Ligowo II	—	8.—	—	—	8.—
Zwycięzca	—	1.—	7.5	—	8.5
Żółty Lochowa	—	8.6	17.—	—	25.6
	79.1	99.2	58.5	—	236.8

Jęczmień:

Dunabia Akcermana	—	4.—	4.24	—	8.24
Dłużewski Wanda	8.—	—	—	—	8.—
Hanna Gambrinus Ryxa	6.—	7.—	—	—	13.—
Putza z Rucewka	—	4.—	—	—	4.—
Teresa z Rucewka	—	—	6.7	—	6.7
6-rzędowy miejscowy	—	—	—	2.—	2.—
Hanna Proskowetza	—	37.36	68.—	—	105.36
Zwycięzca Svalof	—	11.—	—	—	11.—
	14.—	63.36	78.94	2.—	158.30

	elita i org.	I ods.	II ods.	inne odsiewy	Razem
<i>Ziemniaki:</i>					
Alma	—	1.—	1.—	—	2.—
Centifol'a	—	—	—	0.5	0.5
Early Rose	—	1.5	1.—	—	2.5
Erdgold P. S. G.	—	6.5	—	—	6.5
Hetman (Nr. 12 Włoszanow- skie)	0.3	—	—	—	0.3
Hindenburg	—	—	—	1.—	1.—
Jubel z Ochorowa sel.krzak.	—	—	—	0.25	0.25
Jubel Richtera	—	1.—	—	12.5	13.5
Juli Paulsena	—	—	0.2	—	0.2
Industria Modrowa	10.—	—	—	—	10.—
Parnassia Kameckiego	—	5.4	10.—	7.—	22.4
Pepo Kameckiego	—	1.—	2.—	10.5	13.5
	10.3	16.4	14.2	31.75	72.65

	10.3	16.4	14.2	31.75	72.65
Poranki	—	0.1	—	—	0.1
Przeworskie	—	0.1	—	—	0.1
Preussen Modrowa	—	—	2.5	2.25	4.75
Prof. Gisevius Modrowa	—	—	2.—	6.—	8.—
Rosafolia P. S. G.	—	—	—	3.—	3.—
Rychliki Przeworskie	—	—	1.—	—	1.—
Wohltmany Dańkowskie	22.—	4.—	—	—	26.—
Wczesne Müllera	—	—	—	0.25	0.25
Elity nowych odmian	1.2	—	—	—	1.2
	33.5	20.6	19.7	43.25	117.05

Koniczyna:

Biała	—	—	—	2.—	2.—
Czerwona	—	—	—	2.—	2.—
Czerwona Rychlik	—	—	—	2.—	2.—
Gloria	—	5.—	10.—	—	15.—
					21.—

Marchew past. Biała Olbrz.

<i>Detkensa:</i>	1.—	—	—	—	1.—
<i>Rzepak Łęcki Zimotrwały</i>	3.—	—	—	—	3.—
<i>Rzepak ozimy miejscowy</i>	—	—	—	2.—	2.—

B u r a k i:

Eckendorfy Granum	—	—	—	1.—	1.—
Pólcukrowe Granum	—	—	—	1.—	1.—

G r o c h:

Rychlik Wiktorja Łęcki	5.—	2.5	—	—	7.5
Wiktorja Mahndorfski	—	3.—	—	—	3.—
<i>Rzepak jary miejscowy</i>	—	—	—	1.—	1.—
<i>Gryka miejscowa</i>	—	—	—	1.—	1.—
<i>Mak miejscowy</i>	—	—	—	1.—	1.—
<i>Kukurydza Kalina</i>	2.—	—	—	—	2.—
<i>Cykorja Pódluga Kujawska</i>	3.—	—	—	—	3.—
<i>Cebula Żytawska</i>	—	—	—	1.—	1.—

Ogółem 1.714.52 ha

Odmiany zagraniczne stanowiły %:	1932 r.	1933 r.
w życie	38.90	31.50
w pszenicy ozimej	1.83	1.1
w pszenicy jarej	—	—
w owsie	43.41	24.1
w jęczmieniu	77.10	78.70
w ziemniakach	40.22	55.83

Zdyskwalifikowano:

żyta	3 ha	=	0.57 %
pszenicy ozimej	4 ha	=	0.74 %

Ocen laboratoryjnych w jesieni dokonano: 90

„ „ na wiosnę „ 145

Kartek kwalifikacyjnych na zboża ozime wydano 6545

„ „ „ jare „ 10796

Świadectw na ulgowy przywóz nasion wydano 5043

XI Jarmark Nasienny był w roku bieżącym ożywiony, wzięło w nim udział 62 wystawców, zamknięto go z niewielkim zyskiem.

IV. Władze, Organizacja Wewnętrzna i Biuro Związku Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej

1. Władze i biuro Związku

Skład Prezydjum oraz Komitetu po wyborach, dokonanych na zebraniu Rady w dn. 10 lutego 1934 r. oraz Komitetu w dniu 10 i 23 lutego 1934 r. był następujący:

Prezydjum: Prezes Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. — Kazimierz Fudakowski, Wice-Prezesi: Stanisław Świeżawski i Dr. Kazimierz Papara (Prezes Sekcji Izb Rolniczych).

Członkowie Prezydjum: Tomasz Kozłowski, Wiktor Przedpełski, Janusz Rudnicki, Piotr Sobczyk, Witold Staniewicz, Roman Stroynowski, Józef Wielowieyski, Michał Zenkteler.

Dn. 5 kwietnia 1934 r. Prezydjum poniosło bolesną stratę z powodu śmierci ś. p. Romana Stroynowskiego.

(Dn. 2 sierpnia 1934 r. p. Janusz Rudnicki złożył rezygnację z członkostwa w Prezydjum wobec objęcia stanowiska Dyrektora Departamentu w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych).

Członkowie Komitetu: Fudakowski Kazimierz, Świeżawski Stanisław, Papara Kazimierz, Kozłowski Tomasz, Sobczyk Piotr, Wielowieyski Józef, Bzowski Włodzimierz, Chłapowski Mieczysław, Chrzastowski Zygmunt, Długosz Waław, Donimirski Jan, Drzażdżyński Tadeusz, Fijałkowski Władysław, Janta-Półczyński Leon, Karłowski Stanisław, Kielak Stanisław, Kleszczyński Edward, Lechnicki Felician, Liczkowski Mikołaj, Ks. Lubomirski Zdzisław, Łuniewski Adam, Malik Bronisław, Malski Władysław, Morawski Kajetan, Paluch Mieczysław, Pannenko Ludwik, Piniński Władysław, Pluciński Leon, Przedpełski Bolesław, Rudziński Marjan, Serożyński August, Suchorzewski Leon,

Taurogiński Edward, Wańkowicz Stanisław, Wąsowicz Hipolit, Wilski Zbigniew, Kociuba Wincenty, Popławski August, Weiss Zygmunt.

Zastępcy Członków Komitetu: Buszczyński Stefan, Czarnowska Eleonora, Domański Leon, Dziewanowski Kazimierz, Jabłoński Jerzy, Kleniewski Przemysław, Rdułtowski Konstanty, Szebeko Ignacy, Traczewski Stanisław.

Członkowie Komisji Rewizyjnej: Krzyżanowski Tadeusz, Porowski Mieczysław, Rychłowski Stanisław.

Zastępcy Członków Komisji Rewizyjnej: Bądryński Antoni, Roth Wiktor

Dyrektor: Leśniewski Wiktor.

Konsulent Ekonomiczny: Gościcki Jerzy.

Wydział Ekonomiczny: Kierownik i sprawy traktatowe — Gryzie-
wicz Stanisław.

Ref. ochrona celna i surowce — Dr. Dederko Bohdan.

Ref. eksportowy i traktatowy — Wakar Janusz.

Ref. przemysłu rolnego i rynku wewnętrznego — Romanowicz Henryk.

Ref. komunikacyjny — Siemieński Szczesny.

Referat Ekonomiki Gospodarstw oraz Referat Statystyczny:

Kierownik — Dr. Ponikowski Wacław.

Pom. ref.: Stolzenwald Karolina, Roman Buczyński, inż. Czarnowski Edmund.

Referat Finansowo-Gospodarczy oraz Referat podatkowy: Kierow-
nik — Rusinek Zygmunt.

Wydział Organizacyjno-Prawny: Kierownik — Miklaszewski Sta-
nisław (zastępca Dyrektora).

Referat Meljoracyjny: — inż. Gumiński Leonard.

*Centralny Komitet do spraw Organizacji Przemysłowych Gospo-
darstw Mniejszych:* Prezes — Sobczyk Piotr. Wice-Prezesi: inż. Krzy-
żewski Zdzisław, Serożyński August, Inspektor: Radca inż. Chyliński
Zdzisław.

„Rolnik-Ekonomista”: Redaktor — Dr. Ponikowski Wacław.

Sekretarz Redakcji — Miernowski Stefan.

Administracja — Miklaszewska Jadwiga.

Sekretariat: Sekretarz Generalny — inż. Raczkowski Feliks. Sek-
retarka Dyrekcji — Dybowska Wacława.

Kancelarja: Kierownicza — Miklaszewska Jadwiga. Buchal-
terka — Machnicka Jadwiga, Kasjerka — Raciborska Janina. Siły po-
mocnicze: Szniersztajnowa Krystyna, Zygnerska Irena, Puchowiczówna
Antonina.

Zarząd Nieruchomego Majątku Związku: Kierownik — Danielewicz Jerzy. Administrator Gmachu i Kasjer — Bieliński Andrzej. Buchalter — Sobolewski Kazimierz. Kancelarja — Kazimiera Pawlicka.

Sekcja Centralna do spraw Nasiennictwa: Kierownik — Dr. Kosztecki Edward. Zastępca — Zaborski Woysław. Współpracownicy: Łoziński Tadeusz, Dłużniakiewiczowa Irena.

Wydział Nasienny: Kierownik — Dr. Rożański Marcei. Zastępca — Zaborski Woysław. Współpracownicy: Kołaczkowski Longin, Glińska Anna.

2. Wykaz Instytucyj, w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

W okresie sprawozdawczym Związek Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej brał udział bezpośredni w pracach następujących instytucyj państwowych i społecznych:

1. Państwowa Rada Komunikacyjna.
2. Państwowy Fundusz Bezrobocia.
3. Komisja Popierania Obrotu Produktami Rolniczymi.
4. Komisja Artykułów Zwierzęcych przy M-stwie Przemysłu i Handlu.
5. Centralna Komisja Przywózowa przy M-stwie Przemysłu i Handlu.
6. Międzyministerjalna Komisja Popierania Eksportu.
7. Międzyministerjalna Komisja opracowania planu przewozowego.
8. Rada Gospodarki Drzewnej przy Ministerstwie Rolnictwa i Ref. Rolnych.
9. Wywózowa Komisja Rozdzielcza.
10. Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe.
11. Rada Traktatowa Samorządów i Organizacyj Gospodarczych w Polsce.
12. Komisja Porozumiewawcza Izb Przemysłowo-Handlowych, Rolniczych i Rzemieślniczych.
13. Rada Gospodarcza Chłodni w Gdyni.
14. Związek Eksporterów Zboża R. P.
15. Międzynarodowa Komisja Rolnicza w Paryżu.
16. Komisja Pracy przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.
17. Komisja do spraw Spółdzielczości przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.

Pozatem Związek brał udział w pracach Instytucyj za pośrednictwem poszczególnych działaczy ze świata rolniczego, wybranych lub powołanych indywidualnie a będących jednocześnie członkami Władz Związku. Wśród tych instytucyj wymienić należy Bank Polski, Państwowy Bank Rolny, Bank Akceptacyjny.

3. Wykaz Organizacyj, wchodzących w skład Związku Izb i Org. Roln. R. P.

I. Członkowie zwyczajni:

1. Centralne Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Warszawa ul. Kopernika 30.
2. a) Małopolskie Towarzystwo Rolnicze — Lwów, ul. Kopernika 20.
b) Małopolskie Towarzystwo Rolnicze — Kraków, Plac Szczepański 8.
3. Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych — Poznań, ul. Mickiewicza 33.
4. Pomorskie Towarzystwo Rolnicze — Toruń, ul. Sienkiewicza 12.
5. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
6. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Lublin, ul. 3 Maja 20.
7. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.

II. Członkowie rzeczywiści:

8. Białostocka Izba Rolnicza — Białystok, ul. Sienkiewicza 12-a.
9. Kielecka Izba Rolnicza — Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
10. Krakowska Izba Rolnicza — Kraków, Plac Szczepański 8.
11. Lubelska Izba Rolnicza — Lublin, ul. 3 Maja 20.
12. Lwowska Izba Rolnicza — Lwów, ul. Kopernika 20.
13. Łódzka Izba Rolnicza — Łódź, ul. Piotrkowska 96.
14. Poleska Izba Rolnicza — Brześć n/Bugiem, ul. Bronisława Pierackiego 19.
15. Pomorska Izba Rolnicza — Toruń, ul. Sienkiewicza 10.
16. Śląska Izba Rolnicza — Katowice, ul. Juliusza Ligonja 36.
17. Warszawska Izba Rolnicza — Warszawa, ul. Kopernika 30.
18. Wielkopolska Izba Rolnicza — Poznań, ul. Mickiewicza 33.
19. Wileńska Izba Rolnicza — Wilno, ul. Dominikańska 13.
20. Wołyńska Izba Rolnicza — Łuck, ul. Mickiewicza 1.

III. Członkowie nadzwyczajni:

21. Biuro Zleceń Syndykatów Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
22. Centrala Rolników Sp. Akc. — Poznań, Plac Wolności 18.
23. Centralny Komitet do Spraw Hodowli Drobiu — Warszawa, ul. Kopernika 30.
24. Naczelna Organizacja Związków Hodowli Koni w Polsce — Warszawa, ul. Mazowiecka 7.
25. Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe — Warszawa, ul. Wackerka 11.
26. Polski Związek Bekonowy — Warszawa, ul. Kopernika 30.
27. Polski Związek Zawodowy Rolników i Leśników z Wyższym Wykształceniem — Warszawa, ul. Kopernika 30.
28. Rada Naczelna Organizacyj Ziemiańskich — Warszawa, ul. Mazowiecka 5.
29. Rada Naczelna Przemysłu Gorzełń Rolniczych w Polsce—Warszawa, ul. Traugutta 11.
30. Spółdzielczy Syndykat Rolny — Warszawa, ul. Kopernika 30.
31. Spółka Producentów Krochmalu — Warszawa ul. Kopernika 30.
32. Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek — Warszawa, ul. Marszałkowska 149.
33. Syndykat Plantatorów Chmielu — Warszawa, ul. Czerniakowska 217.
34. Towarzystwo Hodowli Konia Arabskiego — Warszawa, Aleje Ujazdowskie 39.
35. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie — Warszawa, ul. Kregytowa 1.
36. Towarzystwo Lniarskie — Wino, ul. wś. Jacka 2.
37. Towarzystwo Zachęty do Hodowli Koni w Polsce — Warszawa, ul. Mazowiecka 16.
38. Zrzeszenie Związków Właścicieli Lasów — Warszawa, ul. Kopernika 30.
39. Związek Eksporterów Zboża R. P. — Poznań, ul. Podgórna 10 II wejście.
40. Związek Organizacyj Rybackich — Warszawa, ul. Kopernika 30.
41. Związek Polskich Zrzeszeń Ogrodniczych — Warszawa, ul. Bagatela 3.
42. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraka Cukrowego — Warszawa, ul. Kopernika 30.
43. Związek Spółdzielni Polskich — Warszawa, ul. Jasna 8'.
44. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza — Poznań, Plac Wolności 9.

45. Związek Wytwórców Jęczmienia Browarnego R.P. — Warszawa, ul. Mazowiecka 5.
46. Związek Zachodnio-Polskiego Przemysłu Cukrowniczego—Poznań, ul. Seweryna Mielżyńskiego 7.
47. Związek Zawodowy Cukrowni b. Król. Polskiego, Wołynia, Małopolski i Śląska — Warszawa, ul. Moniuszki 11.
48. Związek Zawodowy Polskich Hodowców i Wytwórców Nasion— Warszawa, ul. Kopernika 30.
49. Związek Ziemian — Warszawa, ul. Mazowiecka 5.
50. Związek Ziemian — Kraków, ul. Stefana Batorego 21.
51. Kresowy Związek Ziemian — Warszawa, ul. Piusa XI 36.
52. Wielkopolski Związek Ziemian — Poznań, ul. Ratajczaka 1.
53. Związek Ziemian Wołynia — Łuck, ul. Mickiewicza 1.
54. Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego — Poznań, ul. Wjazdowa 11.
55. Wileński Bank Ziemski — Wilno, ul. Mickiewicza 8.

IV. Członkowie Korespondencji.

56. Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
57. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego — Warszawa, ul. Rakowiecka 8.

SPIS RZECZY

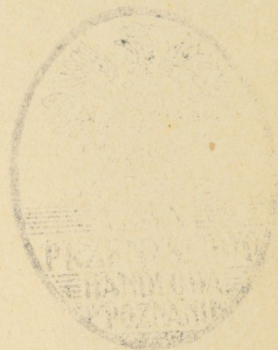
	Str.
<i>I. Ogólna sytuacja gospodarcza</i>	5
Warunki klimatyczne i stan zasiewów	5
Plony	7
Powierzchnia upraw	8
Zbiory	10
Ceny produktów rolnych	12
Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za 1 q	16
Stan pogłowia inwentarza żywego	17
Handel zagraniczny artykułami rolniczymi	19
„ „ „ „ „ (w tys. q.)	22—23
„ „ „ „ „ (w tys. zł.)	24—25
„ „ zwierzętami i produktami zwierzęcymi	27
Sytuacja rolnictwa	30
Wskaźniki cen wg. Państw. Instytutu Badania Konjunktur	32
Walka z kryzysem	33
 <i>II. Działalność Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.</i>	 41
Uwagi ogólne	41
Prace w dziedzinie ustawodawstwa gospodarczego i organizacji rolnictwa	43
Prace w dziedzinie opiniodawczo-prawnej	43
Prace nad projektem nowego kodeksu handlowego i kodeksu zobowiązań	44
Nowelizacja ustawy o spółdzielniach	46

	Str.
Uregulowanie obrotu artykułami hodowlanymi na rynku wewnętrznym	46
Projekty podatkowe	47
Reforma podatku gruntowego	47
Reforma danin komunalnych.	48
Nowelizacja ustawy drogowej	48
Ordynacja podatkowa	49
Prace w dziedzinie organizacyjnej	50
Prace w dziedzinie polityki gospodarczej i rolnej	55
Polityka zbożowa	55
Organizacja eksportu artykułów zwierzęcych	60
Standaryzacja eksportu	63
Sprawy traktatowe	64
Organizacja rynku wewnętrznego	69
Preferencje dla krajowych surowców rolniczych	70
Ochrona celna rolnictwa	76
Zagadnienia komunikacyjne i kolejowe	79
Przemysł rolny	82
Sprawy kredytowe i socjalne	84
Prace nad uporządk. długów rolniczych	84
Zagadnienia kredytu rejestrowego	98
Działalność na terenie międzynarodowym	114
Polsko-niemieckie konferencje rolnicze	115

III. Działalność w dziedzinie zagadnień fachowo-rolniczych 119

Prace w zakresie organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych oraz podnoszenia gospodarstw karłowatych	119
Prace w dziedzinie meljoracji rolnych	122
1. Współpraca z Izbami Rolniczymi	123
2. „ z Min. Roln. i R. R.	125
3. „ ze Związkami Spółek wodnych	125
4. „ z Funduszem Pracy	126
5. „ z Państw. Bankiem Rolnym	126
Prace Sekcji Centralnej do spraw nasiennictwa.	127
Zmiany przeprowadzone w Rejestrze Odmian Oryginalnych	129
Powierzchnia zasiewów w ha poddanych kwalifikacji zbioru 1933 roku na obszarze całego Państwa	131
Stosunek powierzchni 4-ch zbóż kwalifikowanych do ogólnej powierz- ni obsianych temi zbożami	132-3
Powierzchnia uprawy nasiennych buraków cukrowych i ilość mająt- ków zajmujących się tą uprawą w Polsce	134-5
Działalność Wydziału Nasiennego w zakresie prac zleconych	136

IV. Władze, Organizacja Wewnętrzna i Biuro Związku Izb i Organ. Roln. R. P.	143
1. Władze i Biuro Związku	143
2. Wykaz Instytucyj w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organ. Roln.	145
3. Wykaz Organizacyj wchodzących w skład Związku Izb i Org. Roln. R. P.	146

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

42246/1933-34

AE00365504